

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1923.

Första kammaren.

Nr 22.

Torsdagen den 22 mars f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Herr statsrådet *Svensson* avlämnade Kungl. Maj: ts propositioner: nr 210, angående dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer; och nr 211, angående dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtande nr 15; samt första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 6 och 7.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 35, i anledning av Kungl. Maj: ts proposition angående tecknande av aktier i ett för övertagande av aktiebolaget Svenska lantmännens banks rörelse bildat bankaktiebolag, jämte i ämnet väckta motioner.

*Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.*

I en till riksdagen avlåten, den 16 mars 1923 dagtecknad proposition (nr 136), vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, hade Kungl. Maj: t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att dels å riksstaten för budgetåret 1923—1924 under utgifter för kapitalökning och rubriken »statens aktier» anvisa ett anslag, att utgå av lånemedel, av 15,000,000 kronor, att efter Kungl. Maj: ts beprövande användas för aktieteckning i ett för övertagande av aktiebolaget Svenska lantmännens banks rörelse bildat bankaktiebolag, dels ock vid bifall härtill höja den i statsverkspropositionen upptagna inkomsttiteln »fast upplåning» med 11,000,000 kronor.

I anledning av förevarande proposition hade inom riksdagen väckts följande motioner, vilka hänvisats till utskottet för förberedande behandling, nämligen inom första kammaren, nr 174, av herr *M. Fehr*

Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.
(Forts.)

m. fl., och nr 175, av herr *K. J. Gustafsson* m. fl., samt inom andra kammaren, nr 238, av herr *E. Röing*, nr 239, av herr *E. Bengtsson* i Kullen, nr 240, av herr *A. Törnkvist*, nr 241, av herr *K. Kilbom* m. fl. och nr 242, av herr *D. Norman*.

I den av herr *Fehr* m. fl. väckta motionen hade yrkats att riksdagen med avslag å ifrågavarande proposition ville bemyndiga Kungl. Maj: t att enligt i motionen angivna grunder ställa ett belopp av 15 miljoner kronor till förfogande för Aktiebolaget kreditkassan av år 1922 och eller annat för ändamålet lämpligt organ.

I den av herr *Gustafsson* m. fl. väckta motionen hade hemställts, att riksdagen ville dels å riksstaten för 1923—1924 under utgifter för kapitalökning anvisa ett anslag, att utgå av lånemedel, av 15,000,000 kronor, att efter Kungl. Maj: ts beprövande användas för teckning av förlagsbevis i ett för övertagande av aktiebolaget Svenska lantmännens banks rörelse bildat bankaktiebolag, dels ock vid bifall härtill höja den i statsverkspropositionen upptagna inkomsttiteln »fast upplåning» med 11,000,000 kronor.

Herr *Röings* motion var likalydande med ovan omförmälda av herr *Fehr* m. fl. väckta motion och herr *Bengtssons* i Kullen motion var av samma lydelse som den av herr *Gustafsson* m. fl. väckta motionen.

Herr *Törnkvist* hade i sin motion hemställt att riksdagen måtte såsom villkor för sin medverkan i en eller annan form till stödjande av aktiebolaget Svenska lantmännens bank föreskriva, att en rättslig undersökning, enligt vad i motionen föreslagits, skulle verkställas angående de förhållanden, som fört till bankföretagets insolvens.

I den av herr *Kilbom* m. fl. väckta motionen hade hemställts

1) att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj: ts proposition nr 136;
2) att riksdagen, med anledning av samma proposition och med hänsyn till vad som under senare tid förekommit på det enskilda bankväsendets område, i skrivelse till Kungl. Maj: t måtte hemställa, det Kungl. Maj: t snarast möjligt måtte tillsätta en särskild kommission, med uppdrag att, under full offentlighet, verkställa en ingående granskning i varje särskilt fall av orsakerna till de inträffade bankkrascherne, samt ävenledes med uppdrag att framlägga förslag till de åtgärder mot alla ansvariga, till vilka resultatet av utredningen kunde giva anledning enligt gällande lag, samt

3) att framkomna med förslag till de ändringar i bankinspektionens organisation och reglemente, vilka kunde anses nödiga för åstadkommande av en fullt effektiv kontroll över vårt lands enskilda bankföretag och deras skötsel.

Herr *Norman* hade slutligen i den av honom väckta motionen hemställt, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj: ts proposition nr 136 ville besluta dels att å riksstaten för budgetåret 1923—1924 under utgifter för kapitalökning anvisa ett anslag att utgå av lånemedel av 15 miljoner kronor att efter verkställd grundlig undersökning av aktiebolaget Svenska lantmännens banks affärsställning efter Kungl. Maj: ts

beprövande användas till tecknande av förlagsbevis i bankaktiebolag som på i propositionen angivna grunder skulle bildas för övertagande av aktiebolaget Svenska lantmännens bank, eller ock, om ett sådant på i motionen angivna skäl ej kunde komma till stånd, ställas till förfogande vid eventuell aveckling av nämnda bank i syfte att därvid skydda bankens insättare mot förluster; dels ock att höja den i statsverkspropositionen upptagna inkomsttiteln »fast upplåning» med 11 miljoner kronor.

*Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.
(Forts.)*

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet yttrat följande:

»Av den i ärendet förebragta utredningen liksom av de ingående uppgifter, som utskottet under hand erhållit angående aktiebolaget Svenska lantmännens banks ställning, har utskottet blivit övertygat om nödvändigheten av att staten till förhindrande av svåra ekonomiska förluster för stora grupper medborgare och därav följande allvarliga rubbningar inom vår jordbruksnäring måste träda hjälpare och stödjande emellan. Då det alltså nu gäller att finna den lämpligaste formen för det bistånd, som av staten bör lämnas, kunna givetvis olika vägar tänkas och skiljaktiga förslag i sådant hänseende hava också i de i ämnet väckta motionerna framställts. Utskottet har prövat de sålunda föreliggande förslagen till lösning av frågan med all den grundlighet som med hänsyn till den knappt tillmätta tiden varit för utskottet möjlig och har därvid kommit till det resultat att, så vitt utskottet kunnat finna, Kungl. Maj:ts förslag är det som på det mest effektiva sättet bidrager till det ändamål man vill vinna — allmänhetens lugnande och insättarnas skyddande i största möjliga utsträckning. Då utskottet således anser sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag, sker detta emellertid under den uttryckliga förutsättningen, att den aktieteckning i ett bankföretag, som staten på grund av i detta fall föreliggande alldeles särskilda omständigheter nu anser sig böra företaga, icke får anses innebära ett ställningstagande till den omstridda frågan om statens drivande av affärsbanksverksamhet. I anslutning till denna ståndpunkt vill utskottet också såsom sin åsikt uttala att den nya bankens arbete i första hand bör inriktas på en aveckling av den äldre bankens verksamhet så fort lämpligen kan ske; och vill utskottet framhålla angelägenheten av att från Kungl. Maj:ts sida övervakas att så blir fallet och att därvid så enkla och billiga organisatoriska former som möjligt komma till användning.

Slutligen vill utskottet ej underlåta framhålla att ett statsingripande i förevarande fall under inga omständigheter får anses innebära ett erkännande av statens skyldighet att i allmänhet garantera insättarnas medel.

Av vad utskottet sålunda anfört följer, att utskottet icke kan biträda de i ämnet väckta motionerna, i vad de avse statsåtgärder i annan form än Kungl. Maj:t föreslagit. Ej heller har utskottet funnit skäl tillstyrka herr Kilboms i hans ovanberörda motion framställda yrkanden. Beträffande herr Törnkvists yrkande om en rättslig undersök-

Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.
(Forts.)

ning i förevarande sak skänker utskottet detsamma sin anslutning. Även om utskottet ej finner nödigt uppställa förberörda krav såsom villkor för statens medverkan till bankföretagets stödjande, vill dock utskottet uttala sin bestämda förväntan, att en undersökning av den natur motionären föreslagit varder av Kungl. Maj:t ofördröjligen företagen.

Beträffande Kungl. Maj:ts förslag om höjning av titeln »fast upplåning» kommer utskottet att framdeles under riksdagen avgiva yttrande.

Utskottet får sålunda hemställa,

a) att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts proposition och med avslag å herrar Fehrs m. fl., Karl Gustafssons m. fl., Röings, Bengtssons i Kullen, Normans och Kilboms m. fl. i ämnet väckta motioner, den sistnämnda motionen i vad den avser avslag å Kungl. Maj:ts proposition, må å riksstaten för budgetåret 1923—1924 under utgifter för kapitalökning och rubriken »statens aktier» anvisa ett anslag, att utgå av lånemedel, av 15,000,000 kronor, att efter Kungl. Maj:ts beprövande användas för aktieteckning i ett för övertagande av aktiebolaget Svenska lantmännens banks rörelse bildat bankaktiebolag;

b) att herr Törnkvists ovanberörda motion må anses besvarad genom vad utskottet här ovan anfört;

c) att herr Kilboms m. fl. motion i vad den under mom. a) ej besvarats icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.»

Reservationer hade avgivits av, utom annan,

1:o) herr *S. H. Kvarnzelius* mot utskottets motivering i vad den samma avsåg den av herr Törnkvist i Karlskrona i ämnet väckta motionen;

2:o) herrar *J. Nilsson* i Skottlandshus, *J. L. Widell*, *O. Bergqvist* och *E. A. Hallin*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka de av herrar Karl Gustafsson m. fl. och Bengtsson i Kullen väckta motionerna samt avstyrka såväl övriga i ärendet väckta motioner som den kungl. propositionen;

3:o) herrar *C. P. V. Nilsson* i Gränebo, *F. O. Strutz*, *P. Nilsson* i Bonarp, *S. Bengtsson* i Norup och *P. M. Olsson* i Blådinge, vilka anfört följande:

»Då vi anse nödvändigt, att i motiveringen till utskottets hemställen tydligare, än som skett, utsäges, att den nya banken under inga omständigheter får bli en statsbank, yrka vi, att första stycket i motiveringen erhåller följande lydelse:

Av den i ärendet — — — komma till användning. Så snart den äldre bankens verksamhet avvecklats, skola åtgärder vidtagas för att statens delägarskap i bankbolaget må upphöra, varvid företrädesrätt bör tillerkännas bankens förutvarande enskilda aktieägare att förvärva statens aktier»; samt

4:o) av herr *C. G. Ekman*, som dock ej antytt sin mening.

Herr **Hederstierna**: Ja, det är ju möjligt, att herrarna så bitit sig fast i den åsikt, som uttalades redan i går kväll, att man här icke kan i någon mån inverka på er uppfattning i denna fråga, men jag skall åtminstone för men din del be att få klarlägga den syn, som jag har på densamma. Jag vill då säga, att jag kommer att sluta mitt anförande med att yrka ärendets återremiss till statsutskottet. Jag gör detta under den bestämda förutsättningen, att de ledamöter, som gå med på detta mitt yrkande om återremiss, sedermera, när första lagutskottets utlåtande nr 11 kommer före, komma att bifalla yrkandet om moratorium. Ty sker återremiss utan bifall till moratorieyrkandet, kan det bliva konkurs i morgon dag för det bankbolag, varom nu är fråga.

Jag vidhåller naturligtvis, att mitt yrkande i går om föredragningsordningen var det logiskt riktiga, men saken kan ju naturligtvis ordnas på det sätt, som jag nu föreslagit, med återremiss och moratorium. Det är klart, att när jag såsom gammal jurist framställer ett sådant yrkande om moratorium för ett dylikt företag, anser jag situationen vara av den mest allvarliga art. Ett moratorium är naturligtvis för vem som helst och naturligtvis i särskilt hög grad för en gammal jurist ett fullkomligt oting, men nöden har ju ingen lag.

Jag har för min del under min parlamentariska bana, så vitt jag minns, aldrig varit med om en framställning, som öppnar så förfärliga ekonomiska äventyrligheter som den nu föreliggande. Här tro herrarna, att det endast gäller att satsa 15 eller 20 miljoner kronor och att allting därmed skall vara väl beställt. Nej, man bör ha klart för sig, att det kanske icke dröjer många veckor, förrän man får vara beredd att bevilja lika mycket till eller mera. Det finnes ingen enda siffra vare sig i propositionen eller i utlåtandet, utan det heter allenast: vi äro övertygade, vi tro och vi anse, att det är så och så, men någonting att taga på finns det icke. Jag instämmer till fullo i vad herr Ekman yttrade under gårdagen att det icke är nog med, att Kungl. Maj: t och statsutskottet äro övertygade om, att saken bör föreläggas riksdagen, utan för riksdagen böra föreläggas sådana fakta, att riksdagen själv kan bilda sig ett omdöme om saken. Någonting sådant finns för visso icke i detta fall. När man läser propositionen, finner man, att det står, att det i framtiden får bliva beroende på den slutliga värderingen av bankens portfölj. Finansministern har sålunda själv erkänt, att en sådan slutlig värdering icke finnes, men det oaktat skall man vara med om någonting sådant.

Då man vidare finner att de auktoriteter, vilkas uttalanden såväl finansministern som statsutskottet grundat sin åsikt på, äro precis desamma, nämligen bankinspektören och riksbankschefen, blir man tveksam, hurvida man är på ett fullt opartiskt område och om man anlitat fullt opartiska personer. Det är ju klart, att bankinspektören, som hela tiden följt denna bank såväl som alla andra banker, själv känner sig livligt övertygad om, att vad som här har framlagts är riktigt. Men är han verkligen den fullt opartiska mannen för att se saken på det rätta sättet? Vad vidare riksbankschefen beträffar, så kan jag tänka mig, att han tillhör dem, som vilja grunda en statens affärsbank och tror sig kunna begagna detta

*Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.*
(Forts.)

Ang. bistånd
ät Svenska
lantmännens
bank.

(Forts.)

tillfälle att starta en sådan bank. Har han denna åsikt, är han icke heller rätt mannen att granska denna portfölj. Jag skall nu icke tala om, under vilka omständigheter denna bank skulle starta. Det förefaller mig i alla fall icke vara ett så opartiskt och sakligt omdöme som man skulle vilja hava.

I propositionen har vidare åberopats ett yttrande av tvenne bankmän, nämligen kreditkassans ordförande och dess verkställande direktör, men av vad de sagt har jag mycket svårt att få det intrycket, att de verkligen genomgått hela bankens portfölj och kunnat fälla ett omdöme om, huru det ser ut i denna bank.

Nu sade statsutskottets ärade ordförande i går, att han var alldeles säker på, att dessa 15 plus 5 miljoner kronors garanti skulle vara tillräckliga och att man sedan icke behövde ett öre mera. Jag vill fråga herr Kvarnzelius: om denna bank öppnas och alla människor taga ut sina insatta pengar, huru många veckor kommer det då att dröja, innan dessa 20 miljoner taga slut? Jag tror, att vi då stå där vackert. Jag är övertygad om, att herr Kvarnzelius då kommer att säga, att situationen är sådan, att vi icke kunna stå till svars om vi icke hjälpa banken ännu mera. Gör man icke detta, blir läget ännu värre, ty då få de, som tagit ut sina pengar fullt ut, medan de andra få mycket litet.

I går sade herr Kvarnzelius, att det må vara hur som helst med denna sak, men det är så sorgligt för dem, som hava fordringar i denna bank. Banken betalar icke sina skulder, och de andra, som skola köpa chilesalpeter och betala sina egna skulder, få icke ut sina pengar i banken. Nu vill jag säga, att jag hela tiden, då frågan varit uppe, ansett, att när personer satt in pengar i ett företag, som tydligen när som helst kan komma i konkurs, torde vara glada, om man undersöker saken och måhända efter närmare undersökning under en månad är färdig att hjälpa dem på ett eller annat sätt eller försöka skaffa hjälp från annat håll. Det få de, som sagt, vara mycket glada åt.

Om herrarna icke äro nöjda med vad jag redan sagt, skall jag be att få nämna något, som jag visserligen hade reda på i går kväll men icke förut. Jag uppsöktes här i kammaren i går afton av en person, som var representant för ett antal av våra största banker. Han var å dessa bankers vägnar bemyndigad att för mig förklara, att bankerna voro villiga att belåna fordringsbevis i Svenska lantmännens bank, depositionsbevis, girobevis, sparbanksböcker och vad det vara må, mot vanlig bankränta intill ett belopp av 60 %. I dag har jag blivit uppringd av en bank, i vilken jag själv är styrelseledamot, och man har sagt mig, att även denna bank är villig att göra samma utfästelse. Härigenom synas mig de farhågor, som herr Kvarnzelius särskilt gav uttryck för, böra vara i hög grad avhjälpda. Det förefaller mig därför, som om riksdagen skulle kunna i lugn se på denna fråga. Beviljas moratorium, få de sina fordringsbevis belånade intill 60 %. Under moratorietiden bör saken kunna begrundas i lugn och ro, och när vi träffas igen, bör den utredning, som jag nu förgäves efterlyser, kunna vara till finnandes, så att man vet vad man har att rätta sig efter.

För övrigt vill jag inom parentes säga, att när statsutskottet talar om att tillsätta en undersökningskommission, som bland annat skulle höra vittnen på ed, är detta av beskaffenhet att visa, huru litet statsutskottet tänkt sig in i den saken. Det är ju icke möjligt att ålägga folk att av-
giva sådana vittnesmål utan att först stifta en lag därom.

Herr vice talman! På grund av vad jag nu anfört ber jag att få yrka ärendets återremiss till utskottet.

Enär herr statsrådet *Åkerman* anmält sig vilja avlämna en kungl. proposition, avbröts nu överläggningen angående det föreliggande utlåtandet.

Herr statsrådet *Åkerman* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 190, med förslag till lag om ändrad lydelse av 26 kap. 7 § samt 27 kap. 4 och 5 §§ rättegångsbalken m. m.

Fortsattes överläggningen angående statsutskottets utlåtande nr 35.

Herr **Stendahl**: Herr förste vice talman, mina herrar! I den kungl. propositionen, som nu föreligger till behandling på kammarens bord, föreslår Kungl. Maj:t riksdagen att, ehuru den slutliga värderingen av Svenska lantmännens banks portfölj ännu icke är verkställd, bevilja 15 miljoner kronor till teckning av aktier i ett bankaktiebolag, som skulle övertaga den ifrågavarande bankens rörelse, samt dessutom att för privatpersoner avsedd teckning av aktier till ytterligare 5 miljoner kronor skulle garanteras av den svenska staten tillhöriga Kreditkassan.

I den ekonomiska situation, som vi nu befinna oss i, torde det vara otvivelaktigt, att något godvilligt tecknande av något avsevärt belopp, om ens något alls, står att erhålla beträffande den bank och det ändamål, varom här är fråga. Propositionen anmodar således faktiskt riksdagen att teckna 20 miljoner kronor i detta nya bankaktiebolag. Det säges icke ut, men det är så. Dessutom är det avsikten — och detta säges uttryckligen i den kungl. propositionen — att ett par av bankens större engagemang skulle övertagas av Kreditkassan. Vilka dessa engagemang äro och vilka belopp de avse, därom säges ingenting. Men jag skall tillåta mig tala om, vilka de äro, och vilka belopp det rör sig om. Det lär i första hand röra sig om ett engagemang, som Svenska lantmännens bank har med en sulfitindustri i närheten av Göteborg. Engagemangets storlek utgör 15 miljoner kronor, därav 4 miljoner kronor i ansvarsförbindelser. Det rör sig vidare om ett liknande engagemang, som banken har hos en industri i närheten av Gävle. Det belopp, som det här rör sig om, utgör ungefär 7 miljoner kronor. Här anmodas sålunda riksdagen såsom en konsekvens av vad som begäres i klämman att engagera sig för ytterligare 22 miljoner kronor, utan att det tydligt utsäges i propositionen.

*Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.
(Forts.)*

Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.
(Forts.)

Men det är icke nog härmed. Staten är redan högst väsentligt engagerad i Lantmännens bank, därigenom att riksbanken rediskonterat accepter, på vilka Lantmännens banks namn återfinnes till ett sammanlagt belopp av cirka 32 miljoner kronor. Dessutom finnes ett annat bankens engagemang på cirka 7 miljoner kronor. Det gäller valskvarnen i Malmö, diskonterat eller överfört till riksbanken mot borgen av Lantmännens bank.

Staten är således genom riksbanken redan engagerad i denna affär med ej mindre än 39 miljoner kronor. Nu föreslår Kungl. Maj:ts regering, att riksdagen direkt och indirekt skall engagera sig med ytterligare 15 + 5 + 15 + 7 miljoner kronor. Jag hemställer till herrarna att göra den lilla additionen; man kommer till det även för våra förhållanden charmanta beloppet av *81 miljoner kronor*. Vi hava vant oss vid att röra oss med rätt stora summor, men att som man här gör engagera sig med en sådan mångfald tiotal miljoner, förefaller mig rätt så ogenerat, och detta dessutom utan att en slutlig värdering av bankens ställning är verkställd — Kungl. Maj:ts egna ord.

Jag skulle vilja föreställa mig, huru herr statsrådet och chefen för finansdepartementet skulle sett ut, vilket uttryck och vilken ton i rösten han skulle använt, om han såsom oppositionsman haft att kritisera ett dylikt förslag, framkommet till exempel från högerhåll. Jag tar för givet, att han varit mindre nådig. Men det hindrar icke, att han själv sätter sitt namn under en proposition som den ifrågasvarande.

Vad får staten, om riksdagen går med på Kungl. Maj:ts förslag? Jo, staten får en affärsdrivande statsbank. Nu har emellertid den värdering, som verkställts, givit till resultat, att bankens samtliga fonder och dess aktiekapital äro förbrukade, alldeles oavsett om man anser såsom säkra de fyra stora engagemang, som jag nyss nämnde. Om den värderingen är riktig vill jag hemställa, huruvida någon tror, att dessa engagemang på 81 miljoner kronor skola kunna avvecklas utan avsevärda förluster. Det är väl ingen som inbillar sig möjligheten av detta. Om staten ginge med på att satsa 20 miljoner kronor friska pengar för att göra ett nytt bankföretag, vore det en annan sak. Men detta företag är belastat med dåliga engagemang och då måste resultatet, såvitt jag förstår, endast kunna bliva ett — detta naturligtvis under förutsättning, att banklagens bestämmelser därom, att sedan 10 procent av bankens fonder äro förbrukade, banken skall träda i likvidation — nämligen att sedan den nya bankens ledning verkställt värdering av bankens tillgångar, något, som blir dess första uppgift, torde det ögonblickligen visa sig, att mer än 10 procent av fonderna äro förbrukade innan banken började och att banken sålunda omedelbart — nota bona om banklagen skall följas — är skyldig att träda i likvidation.

Jag kan förstå de personer, som sträva efter att få inrättad en statens affärsdrivande bank. Jag kan också begripa att en sådan bank, därest den är någorlunda ordentligt skött, har alla utsikter att bliva en god affär för staten. Men jag har svårt att förstå, att de personer, som önska inrättandet av en dylik statens affärsbank, icke föredraga att,

om majoritet i riksdagen står att uppdriva för inrättandet av ett dylikt företag, utrusta banken i fråga med tillräckligt kapital friska, kalla pengar med möjlighet för densamma att välja sina engagemang och från början komma på sunda fötter. I stället har av Kungl. Maj:t här föreslagits startandet av affärsdrivande bank, som såvitt jag förstår redan vid starten är likvidationspliktig och bankruttmässig. Jag anser, att valet mellan dessa två möjligheter icke borde vara svårt.

Nu frågar man sig: vad är orsaken till den kungl. propositionen? Enligt uppgift i den kungl. propositionen är orsaken den, att man vill hjälpa. Vilka vill man då hjälpa? Icke aktieägare i lantmannabanken; man är någorlunda på det klara med, att hela aktiekapitalet är förbrukat, att det ingenting finns att hämta samt att hjälp till aktieägarna är omöjlig. Aktieägarna hava ovillkorlig skyldighet att i första hand taga de förluster, som kunna drabba det företag, i vilket de tecknat aktier. Men det finns två andra kategorier, om vilka det är synd, och för vilka det kan vara berättigat, att staten träder hjälpende emellan. Den ena kategorien utgöres av insättarna, den andra av kredittagarna i banken. Nu är frågan: kan man inte hjälpa dessa tvenne kategorier, för vilka, såvitt jag förstår, det knappast finns någon i riksdagen, som icke vill träda hjälpende emellan. Jag undrar, om inte den enklaste vägen vore att i stället för att såsom den kungl. propositionen gör, begära aktie-teckning i ett nytt statens affärsdrivande bankföretag, nöja sig med ett likvidationsbolag. Jag undrar, huruvida saken då icke kunde ordnas lika bra och ännu bättre för dem, som vi nu alla äro ense om att vilja hjälpa, utan att staten ger sig in på de svårigheter och ekonomiska vidlyftigheter, vilka här, såvitt jag förstår, skulle bliva följden av ett bifall till den kungl. propositionen. Ett sådant likvidationsbolag kunde vara utrustat med aktiekapital av 5 miljoner kronor. Man kunde vidare, därest man så ville, ställa till bolagets förfogande ett ytterligare belopp av 15 miljoner kronor. Detta belopp kunde efter grunder, som av Kungl. Maj:t bestämdes, användas till beredande av möjlighet för insättarna att få sina fordringar i Svenska lantmännens bank belånade intill 70 procent av deras nominella belopp. Det är ju alldeles givet, att ett likvidationsbolag, utrustat med en kapitaltilgång av 20 miljoner kronor, isynnerhet efter vad som från talarstolen anförts av herr Hederstierna, kan skaffa alla insättare i banken, som så önska, möjlighet att belåna sina fordringsbevis i lantmännens bank intill 70 procent. Den marginal av 10 procent, som ligger mellan de 60 procent, som av överståthållaren nämndes, och de 70 procent, som jag nu nämnt, kunde staten genom likvidationsbolaget taga på sig. Det belopp, som skulle tagas i anspråk för täckande av denna marginal, skulle vara ungefär 10 miljoner kronor. Vidare skulle detta likvidationsbolag på mycket kort tid genom underhandlingar med goda svenska banker kunna, distrikt för distrikt, träffa överenskommelser om överlåtande av den av lantmannabanken drivna bankrörelsen. Jag är övertygad om att åtskilliga av våra bästa svenska banker med största nöje skulle gå med på underhandling efter den linjen och göra allt vad som dem ankommer för att komma till

*Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.
(Forts.)*

Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.
(Forts.)

ett för alla parter tillfredsställande resultat. Genom ett sådant överlä-
tande av den hittills av lantmannabanken bedrivna rörelsen, skulle man
sörja för att kredittagarna i Lantmännens bank, d. v. s. de som äro till-
räckligt livskraftiga för att över huvud taget vara berättigade till kredit,
omedelbart skulle komma att i fortsättningen åtnjuta den för deras exis-
stensmöjlighet nödvändiga kredit, som de äro berättigade att erhålla.

Nu har ju detta ärende behandlats på det sättet, att ehuru man bland
köpmännen sedan över ett år vetat, att Lantmannabanken var fullständig-
t bankruttmässig, och under hela denna tid endast väntat på antin-
gen ett rekonstruktionsförslag eller också rent utbetalningsinställelse,
så tycks man inom bankens ledning inte ha förstätt, hurudant bankens
läge var, eller också — men det törs man väl knappast ifrågasätta —
har man inte velat se det. Bankinspektören tycks inte heller ha varit
utrustad med — om jag så får säga — de lukt- och känselorgan, som
äro nödvändiga för att bedöma en sådan ställning som den, i vilken
lantmannabanken råkat. Inte heller riksbanken tycks ha haft något in-
tresse för, att någonting gjordes i tid. Man låter dag gå efter dag,
vecka efter vecka, månad efter månad och nästan år efter år. Man drev
det så länge, att man inte längre kunde röra sig: uttagningarna blevo
för stora, kassa saknades, och man står nu inför något, som man inte
behövde ha stått inför, om man gripit in på ett tidigare stadium. Fi-
nansministern, som, så vitt jag förstår, i första hand borde varit un-
derrättad om det verkliga läget genom statens organ, bankinspektören
och riksbanken, tycks inte heller vetat någonting, och det är ju inte hel-
ler så underligt, om inte den nuvarande finansministern vet någonting,
när riksbanken och bankinspektören inte tyckas göra det. Resultatet är
emellertid, att när finansministern den 13 mars fick en skrivelse från
kreditkassan: »nu stå vi inför slutlig bankrott», då blev det fart i ho-
nom, rasande fart. Den 16 mars hade vi en proposition, där alla dessa
penningar begärdes, utan att bankens ställning blivit undersökt, utan att
den utredning förefanns, som var nödvändig, för att man skulle kunna
fatta ett riktigt beslut. Jag undrar, om det är för mycket sagt, om jag ut-
trycker som min personliga uppfattning, att man hade rätt att vänta
något mera av en finansminister och ett finansdepartement.

Ingen har skyndat utom finansministern, som skyndat från den 13
till den 16 mars. Men riksdagen skall skynda. Riksdagen är den enda
myndighet, den enda institution, här i landet, som tycks ha skyldighet
att marschera fort, men den skall svälja utan att få veta, vad den egent-
ligen skall svälja. De myndigheter, som bära ansvaret, de få däremot
taga vilken tid, de vilja.

Är icke detta ett bakvänt förhållande. Vad riksdagen i första hand
borde ha rätt att fordra är, att de myndigheter, som här bära ansvaret
för de ekonomiska engagementen och de i övrigt inträffade förhållan-
dena, också skola bära det ansvaret. Det ser emellertid ut, som om man
nu ville inte endast begära penningar av riksdagen utan också överflytta
ansvaret för vad som hänt från dem, som bära ta det, på riksdagen. Un-
der en föregående riksdag vid behandlingen av vissa frågor rörande kre-

ditkassan har jag haft tillfälle att framhålla, att samma tendenser då syntes vilja göra sig gällande. Det ser ut, som om dessa tendenser började övergå till vana. Detta om detta.

Som landet ligger är det mycket litet utsikt att förhindra ett bifall till propositionen. En för mig obegriplig skräck har fattat en viss del av riksdagens medlemmar, och de äro villiga att, alldeles oavsett vad som kan bli konsekvenserna, bifalla det kungliga förslaget. För min del vill jag emellertid inte ha något ansvar med i denna byk, och det är därför, herr vice talman, som jag tagit till ordet och sagt ifrån så rent ut och tydligt, som skett. Har inte för vana att sluta mina anföranden utan att göra något yrkande, och då den, som kritiserar ett förslag, åtminstone enligt min uppfattning har en given skyldighet att komma med ett motförslag, så menar jag, att om den kungliga propositionen avslås, skulle gången av detta ärende vara den, att föreliggande ärende återremitterades, att vid nästa punkt reservationen, d. v. s. yrkandet om moratorium, bifalles, och slutligen tänker jag att vid slutet av detta sammanträde, under förutsättning, att återremissyrkandet, i vilket jag instämmer, blir riksdagens beslut, väcka en motion — motionstiden i fråga är ännu inte på långt när slut — där den av mig föreslagna vägen om ett statens likvidationsbolag framföres. I motionens kläm kommer att med hänvisning till motiveringen hemställas, att riksdagen ville anvisa

dels fem miljoner kronor att av Kungl. Maj:t användas till tecknande av aktier i ett bolag med ändamål att övertaga likvidationen av Aktiebolaget Svenska lantmännens bank,

dels femton miljoner kronor att av detta bolag på grunder, som av Kungl. Maj:t bestämmes, användas till beredande av möjlighet för insättarna att få sina fordringar i Aktiebolaget Svenska lantmännens bank belånade intill 70 procent av sitt nominella värde.

Genom ett eventuellt bifall till en sådan motion skulle dels staten ha begränsat sin risk till dessa 20 miljoner kronor, oavsett den risk, naturligtvis, som riksbanken står, men för vilken riksbanken får taga ansvaret och som den får avveckla, dels skulle också bankens nuvarande insättare och kredittagare vara hjälpta.

Herr förste vice talman! Jag tillåter mig instämma i det av den föregående talaren gjorda yrkandet om återremiss.

Herr **Nilsson, Johan**, i Skottlandshus: Då jag avgivit en reservation mot utskottets föreliggande förslag, skall jag be att få yttra några ord. Jag anser, att det skulle vara av stort intresse att få veta, hur den nuvarande situationen för banken uppstått. Om man kunde få tillräckliga och tillförlitliga upplysningar i detta avseende, skulle nämligen dessa upplysningar vara en god ledning för bedömande av frågans rätta behandling. Tyvärr har emellertid frågan forcerats fram på sådant sätt, att man lugnt torde kunna säga, att det varit omöjligt för statsutskottet att tränga in i ärendet och överväga, hur det borde behandlas så, som önskvärt vore. Trots detta har emel-

*Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.
(Forts.)*

Ang. bistånd
åt Svenska
lanimännens
bank.
(Forts.)

lertid utskottets majoritet kommit till det resultat, att »Kungl. Maj:ts förslag är det, som på det mest effektiva sätt bidrager till det ändamål, man vill vinna — allmänhetens lugnande och insättarnas skyddande i största möjliga utsträckning.» Jag undrar emellertid om man kan uppnå det resultat, man vill vinna, genom att göra ett sådant uttalande, som utskottet här gör, nämligen att man skall skydda insättarna »i största möjliga utsträckning». I hur stor utsträckning det kan bli, det får man ingen kännedom om.

Vidare kommer man ju in på tanken, huruvida bankens verksamhet skall fortsättas och beslutet i dag alltså bli ett uppslag till en statens affärsdrivande bank. Härom säges i utlåtandet, att den föreslagna aktieteckningen icke får anses innebära ett ställningstagande till den omstridda frågan om drivande av affärsbanksverksamhet, men det säges icke bestämt ifrån, att man inte skall slå in på den vägen. Tvärtom säges det, »att den nya bankens verksamhet i första hand bör inriktas på en avveckling av den äldre bankens verksamhet, så för lämpligen kan ske», alltså att den nya banken *i första hand* skall sysselsätta sig med att avveckla den äldre. Men vad den sedermera skall sysselsätta sig med, det får man inte klart för sig av utskottets uttalande. Detta förbinder inte på något sätt till, att den nya banken skall sluta upp med sin verksamhet, sedan den slutfört sin uppgift att avveckla den gamla banken. Skulle förhållandena gestalta sig så, att det finnes förmånligt att fortsätta bankverksamheten, så finns det intet hinder därför.

Vidare uttalade jag inom utskottet en bestämd gensaga. emot, att utskottet gått in på undersökningsförfarandet, emedan jag icke ansåg det möjligt åtminstone för de flesta av ledamöterna i utskottet att så där på rak arm taga ställning till ett sådant uttalande, som nu gjorts i den delen.

Inom statsutskottet hävdade jag den uppfattningen att man, om man kunnat lita på de upplysningar, som lämnades av de uppkallade sakkunniga, skulle kunnat gå en åtminstone för insättarna betydligt säkrare väg. Dessa upplysningar voro emellertid mycket svävande. Det fälldes t. ex. det yttrandet, att de personer, som senast granskat bankens ställning, hade hållit på så länge, att de fått klart för sig, att fonderna voro slut, men sedan hade de slutat upp med granskningen. När vi sedan inom utskottet ansatte de sakkunniga och frågade dem, vilket belopp det skulle kunna stanna vid, om man skulle gå den vägen att garantera insättarna deras penningar, så uttalades av bankinspektören och en ledamot från kreditkassan, att man efter deras dåvarande uppfattning skulle kunna tänka sig, att beloppet icke skulle överstiga tio miljoner. Jag ansåg, att om detta vore riktigt, skulle den lämpligaste utvägen vara att garantera insättarnas fordringar. Det kan ju nämligen inte bestridas, att staten har vissa skyldigheter mot insättarna i enskilda banker, ty då dessa fått oktroj och stå under bankinspektörens uppsikt, är det tydligt att allmänheten har rättighet att ha ett visst förtroende för dem, och om man rubbar detta förtro-

ende, kommer enligt mitt förmenande hela näringslivet att lida skada. Hade man därför till någorlunda rimligt belopp kunnat rädda detta förtroende, så förmenar jag, att detta varit den rätta vägen.

*Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.*

(Forts.)

Vidare kan jag inte förstå, hur det skulle vara möjligt att ordna bankens verksamhet i fortsättningen på det nu föreslagna sättet, nämligen genom att ställa ett belopp av 15 miljoner plus 5 miljoner till bankens förfogande, när man inte på samma gång garanterar insättarna någonting. Resultatet måste ju givetvis bli, att så fort detta blir ordnat, kommer varenda insättare att så fort som möjligt plocka ut sina penningar. Då kommer det inom kort att behövas stora belopp, och inom en begränsad tid måste hela den i banken insatta summan göras likvid, och det rör sig om ett belopp på omkring hundra miljoner kr. Det torde nämligen inte vara möjligt att undgå en rusning till banken. Detta hade givetvis undgåts, om man garanterat insättningarna, men jag anser, att det i varje fall är nästan bättre att låta banken träda i likvidation, eventuellt i konkurs, därför att då har man ju möjlighet att avveckla banken i lugn och ro, och kan göra det på det mest förståndiga sättet.

Det torde väl inte finnas stora utsikter till, att banken i fortsättningen skall kunna bedriva sin verksamhet. Jag förstår ju, att utskottets förslag liksom det, som jag yrkat bifall till, skulle innebära ett försök att lugna insättarna. Jag betvivlar, att det kommer att lyckas, så att man skulle bli i tillfälle att fortsätta verksamheten. Då man kommit in i en sådan situation som denna, får man se till, huruvida det finns fog för att fortsätta, eller om det är bättre, att banken träder i likvidation.

När jag nu kommer att yrka bifall till den reservation, jag anecknat mig för, är det ingalunda med någon entusiasm eller därför att jag är säker på, att detta förslag är det bästa. Vi hade så kort tid på oss i utskottet, att vi icke hunno noga överväga, vilken väg man borde gå, och det kan hända, att det framställda förslaget om återremiss är det lyckligaste. Jag är icke övertygad om det heller, men då finge man i varje fall tid på sig att överväga.

Tills vidare skall jag, som sagt, yrka bifall till min reservation, men när jag gör det, sker det på deras ansvar, som inom utskottet lämnat de uppgifterna, att det belopp, som skulle behövas för att täcka insättarnas fordringar, skulle begränsa sig till det av mig uppgivna eller tio miljoner kr. Skulle så icke vara förhållandet, är det ju meningslöst att bevilja de belopp, som här ifrågasätts.

Jag yrkar alltså bifall till min reservation.

Herr **Hallin**: Herr talman! Jag kan i allt väsentligt instämma i vad min ärade medreservant, den föregående talaren, här yttrat. Under den, man kan gärna säga med piskan på ryggen, företagna utskottsbehandlingen har jag såsom min uppfattning sökt hävda, att man vid den statliga hjälp, varom här är fråga, bort kunna använda den redan befintliga kreditkassan av år 1922. Lösningen syntes mig sålunda kunna

Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.
(Forts.)

finnas någonstans i närheten av det förslag, som motionsvis framlagts av herrar Fehr m. fl. och Röing m. fl. I så fall hade man ju till hands ett redan befintligt statsligt pekuniärt nödhjälpsorgan, som förut använts vid bankrekonstruktioner. Man behövde sålunda inte ha haft något bekymmer för att tillskapa ett nytt sådant organ, och man hade också besparats de bekymmer för arten och beskaffenheten av denna nya organisation, som nu framkallats.

Emellertid restes formella invändningar mot en sådan lösning som att kreditkassan skulle övertaga avvecklingen av Lantmännens bank. Jag har dock den uppfattningen, att det varit lättare att med litet mer god vilja överkomma dessa formella hinder än att övervinna de svårigheter, som varje annan lösning synes mig erbjuda. Vad som härvidlag försumrats, kan nu emellertid inte repareras, utan man får försöka att under rådande situation söka sig fram på någon av de återstående linjerna, som erbjuder de minsta olägenheterna.

Då jag för min del icke kan vara med om att tillskapa ett organ, som i likhet med det, som uppskisserats i den kungliga propositionen, trots alla högtidliga deklamationer dock får och med sannolikhet kommer att behålla en bestämd karaktär av en statens affärsbank, tvingas jag över till den linje, som föreslås i herrar Gustafssons m. fl. och Bengtssons motioner. Med beklagande av, att denna ytterst tråkiga sak lagts på riksdagens bord i det skick, som skett, och av det tvångsläge, riksdagens ledamöter blivit försatta i vid frågans avgörande, anser jag mig bäst kunna försvara mitt handlingssätt genom att rösta för den av herr Nilsson i Skottlandshus m. fl. avgivna reservationen, vilken överensstämmer med de av mig sist nämnda motionerna. Jag vågar å andra sidan inte ta på mitt ansvar att rösta för en återremiss, då jag icke nu kan överblicka de konsekvenser, vartill ett eventuellt sådant beslut av kammaren skulle leda.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Nilsson i Skottlandshus m. fl. avgivna reservationen, som går ut på, att riksdagen ville *dels* å riksstaten för 1923—24 under utgifter för kapitalökning anvisa ett anslag, att utgå av länemedel, av 15 miljoner kronor, att efter Kungl. Maj:ts prövande användas för teckning av förlagsvis i ett för övertagande av Aktiebolaget Svenska lantmännens banks rörelse bildat bankaktiebolag, *dels ock* vid bifall härtill höja den i statsverkspropositionen upptagna inkomstiteln »fast upplåning» med 11,000,000 kronor.

Herr Gustafsson, Karl: Det ärende, som i dag ligger på riksdagens bord, är verkligen ett ganska besvärligt ärende. Under den föregående behandlingen av ärendet, då vi beviljade 50 miljoner kronor för att stärka kreditkassan — ty jag kan icke se annat, än att det är samma ärende — hade bankoutskottet föreslagit, att kreditkassans styrelse skulle bevilja banken kredit i angiven form, och jag anser det beklagligt, att icke den vägen då följdes. Då hade vi kunnat undvika ganska mycket av de svårigheter, vari både banken och riksdagen för

närvarande befinna sig. Jag är övertygad om, att icke hälften av riksdagens ledamöter i dag med gott hjärta gå att votera för en statsbank, ty vi hade velat ha frågan liggande på annan bog, men omständigheterna ha sin egen lag och sin egen makt över människorna. »Det ena du vill och det andra du skall.»

För att återgå till att något litet vidröra de förberedelser, som gjordes under bankoutskottets behandling av detta ärende, vill jag nämna, att vi då fingo först från bankledningen en redogörelse för, hur den tänkt sig rekonstruktionen. Därefter fingo vi från bankinspektören upplysning, att en rekonstruktion kunde gå för sig efter den linje, som av bankledningen föreslogs, och kreditkassans ordförande, som också inkallats inför bankoutskottet, upplyste, att om riksdagen på bankoutskottets tillrådan utökade kassan med de belopp, som föreslogos, skulle kreditkassan vara beredd att här träda till för att hjälpa banken, lika väl som i de fall, där rekonstruktioner av banker tidigare försiggått på ungefär samma linjer.

Men man kan icke undgå att se — och man ser åtskilligt, fastän man icke vill säga allt, vad man ser — att det är flera samstämmiga förhållanden, som gjort att banken kommit i detta läge. Men jag får säga, att med litet god vilja för finansiering och genom att man utövar påtryckning på bankstyrelsen skulle denna rekonstruktion kunna försiggå på det sätt, som av mig skisserats, och som alla säkerligen varit mer betjänta med än det sätt, som nu kommer att bli det normerande.

Vidare får jag uttala som min mening, att på detta sätt stå vi nu inför den situationen, att riksdagen måste i en hastig vändning besluta i en fråga, som den icke fullt behärskar. Jag hade väntat, att då det var det kunniga och värderade statsutskottet, som fick denna fråga till sin behandling, denna fråga skulle kommit fram på kammarens bord i ett utrett och värdigt skick, men mina förväntningar ha icke blivit i allo uppfyllda, och jag tror, att det icke hade blivit mycket klenare resultat, om denna fråga hade gått genom bankoutskottet, där man dock har någon kännedom om sakens läge. Men det må vara hur det vill med den saken, vi måste i alla fall nu i dag fatta beslut.

För min del hade jag tänkt, då frågan är så tilltrasslad, att vi skulle kunnat gå på den av mig m. fl. väckta motionen, d. v. s. bevilja samma belopp till banken, som Kungl. Maj:t har föreslagit, men i en annan form, och i och med den formen hade man undvikit att göra banken till en statsbank. Jag får säga, att i det skede, vari frågan om denna bank, som staten skall övertaga, nu befinner sig, kunna vi icke i dag förutse konsekvenserna härav om några år. Man vet icke, i vilken ordning eller i vilken mån denna bankverksamhet kommer att bli en del av riksbankens verksamhet — ty att denna affärsbank måste komma att lyda under riksbanken är ju klart, men däremot icke vilka grenar av verksamheten, som den skall bedriva.

Denna lantmännens bank har särskilt varit en föreningsbank och har berört i synnerhet lantmännens centralförening och sammanslut-

*Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.
(Forts.)*

Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.

(Forts.)

ningsrörelse, men i vad form den kommer att bedrivas i framtiden, veta vi icke i dag. Den kan utökas till ofantligt stora områden men också inskränkas. Det hade varit önskvärt, att riksdagen hade haft någon liten aning om, vart regeringen vill med en affärsbank på detta område, men det ha vi icke fått den ringaste kännedom om.

De föregående ärade talarna hava ganska hårt kritiserat den framlagda propositionen och sagt, att det förslag, som givit upphov till frågan om rekonstruktion, varit så litet beskuret, att det icke höll för en ingående granskning, utan att man måste se till, att ännu mer beskära värdena för att möjliggöra en rekonstruktion. Ja, jag måste säga, att det visat sig, att man icke vet, om det finnes några värden alls. Men hur har det gått till vid de andra rekonstruktionerna? Har man vid dessa hunnit med några genomgripande värderingar? Jag betvivlar, att så varit fallet, och tror mig även veta, att så icke har skett, men det hade varit önskvärt särskilt i detta fall, att en sådan värdering hade kommit till stånd. Man får väl hoppas, att dessa hårda tider, som vi nu genomlevat, komma att efterföljas av lugnare tidsförhållanden, då vi väl böra kunna litet mera lugnt se på saker och ting, än vad vi kunna göra i dessa upprörda tider. Ty jag är av den övertygelsen, att en statens affärsdrivande bank — jag är beredd att säga det här i dag, ty jag anser mig skyldig att säga det — icke kommer att tillföra staten några fördelar. Ty det har visat sig, att när staten lägger sin tunga hand på ett företag, blir det tunga former, då den är beroende av riksdagens föreskrifter, och det blir då icke heller någon egentlig affärsverksamhet utan ett ämbetsverk, och av dem torde vi väl ha ett tillräckligt antal förut i detta land utan att nu behöva utöka det med flera.

Då vi väl litet var äro besjälade av att se till, att banken i någon form får hjälp, torde det — om herrarna icke vilja gå över på den linje, som jag dragit upp i min motion — icke vara någon annan utväg än att i dag bifalla Kungl. Maj:ts förslag, om man nu skall kunna åstadkomma denna hjälp. Men jag vill i detta sammanhang uttala, att herrarna på den sidan icke skola vänta sig allt för mycken förtjänst på en statens affärsdrivande bank här i landet, detta just av den anledning, som jag nyss skisserat, nämligen att den kommer att bli allt för ämbetsmannamässigt skött, och att då icke samma synpunkter bli lagda på dess skötsel som om banken vore i enskild ägo.

Vidare vill jag säga ett par ord till en ärad talare på stockholmsbanken, herr Stendahl, som sade, att man icke vet, vilka stora krediter som denna bank ytterligare kan vara betungad med. Jag vill icke anföra de siffror, som jag har, men de tala ett annat språk än herr Stendahls. Jag skall taga ett belysande exempel från bankens värdering. I bankens egna 62 kontor äro i den dag, som i dag är, inventarierna nedskrivna till 1 kr. per styck. Jag vill fråga herr Stendahl: anser han denna nedskrivning tillräcklig eller icke? Under sådana förhållanden förvånar jag mig icke alls, om det finns sådana affärsmän, som vilja giva 60 % d. v. s. 60 öre för dessa kontors möblemang. Det finnes sådant, som icke kan sägas vara i behov av nedskrivning, men det finns

även saker, som medföra stora svårigheter för bankerna i dessa dagar.

Med detta lilla anförande har jag endast velat klargöra min ställning i frågan. Ehuru jag anser, att det hade varit bättre, om vi kunnat gå på den linje, som av herr Johan Nilsson i utskottet skisserats, så har jag icke något annat yrkande än på anslutning till den linje, som uppdragits i den av mig m. fl. väckta motionen.

*Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.
(Forts.)*

Herr **Winberg**: Herr talman! Man brukar ibland tala om politisk kohandel, och nog förefaller det, som om vi här i riksdagen vid detta tillfälle hade något, som skulle kunna rubriceras med detta namn. Jag skall icke närmare ingå på den saken, men jag vill säga, att det är icke nog med att man nu, efter vad som tidigare har förekommit, kommer fram med ett alldeles särskilt förslag till hjälp åt en bankinrättning, gående ut på ganska betydande belopp, utan denna sak skall forceras till den grad, att knappast vare sig utskottet eller riksdagen har någon aning om vad det beslut, som kommer att fattas, egentligen innebär, i varje fall icke i fråga om dess konsekvenser.

Jag kan icke underlåta att erinra om, vad jag snuddade vid redan i går. I den fråga, som nu föreligger till avgörande, har man fått bevittna en raskhet från statsutskottets sida, som är förvånansvärd. Under det att vid andra tillfällen och rörande andra frågor det har behövts åtskilliga veckor för en så grundlig undersökning, som varit möjlig, för att icke någon stackars arbetslös arbetare oberäknat skulle slinka in och få ett litet understöd, så har man nu, när det gäller ett belopp på 20 miljoner kronor varit färdig efter behandling under en tidrymd av omkring 24 timmar.

Jag får också säga, att det är rent av förbluffande att se, hurusom regeringen och speciellt finansministern synes vilja följa ett gammalt bibliskt uttryck, att där synden överflödar, där skall nåden överflöda ännu mer. Jag har redan vid ett par föregående tillfällen till herr finansministern sagt, att den politik och de vägar, man från regeringens sida har slagit in på vid uppklärandet av en hel del bankföretags mycket trassliga affärer, komma att medföra konsekvenser, vars räckvidd det nu är omöjligt att överblicka. Man har förklarat, att det icke är någon fara. Efter det att vi två gånger förut ha behandlat frågor om tillskott från statens sida på 50 miljoner kronor vardera gången, så äro vi strax efter det, att det sista anslaget har beviljats, framme vid ett nytt förslag, dragande en kostnad av 20 miljoner kronor.

Jag måste säga mig, att vad som skulle varit nödvändigt efter de erfarenheter man har av tidigare fallissemang eller hot om fallissemang på detta område, och alldeles speciellt efter vad som har framkommit rörande det företags ställning, man nu skall engagera sig i, hade det väl nu om någonsin varit på sin plats, att det lämnats en något så när utförlig redogörelse för icke blott hur detta företags ekonomiska ställning är utan också hur ställningen är i allmänhet inom

Ang. bistånd
åi Svenska
lantmännens
bank.

(Forts.)

den enskilda bankvärlden; vilka händelser man kan ha att räkna med för den närmaste tiden, och således vilka konsekvenser ett fortgående från statens sida på den nu inslagna vägen måste föra med sig. I dessa avseenden finnas icke några som helst utredningar, som man kan taga på. Det hela går i panikens och den politiska kohandelns tecken.

Här mötes man med ett argument, som alltid är så bestickande: här gäller det att skynda på; om icke riksdagen fattar beslut inom en kort tidsfrist, riskerar man, att företaget ramplar. Nog måste man väl säga sig, att detta är allt för primitiva argument för att i längden kunna övertyga riksdagen. Det borde åtminstone vara det. Ty här besluta vi ena gången efter den andra betydande belopp, men utan några som helst garantier för, att vi icke en vacker dag komma fram till kraschen, på grund av att staten icke kan hålla på och tillskjuta så betydande belopp jämt och ständigt.

Nu har regeringen antagligen i detta speciella fall ansett sig böra slå två flugor i en smäll; den vill vara med om att hjälpa Lantmännens bank så till vida, att banken skall rekonstrueras under annat namn, och den vill göra det på ett sådant sätt, att staten skall bli huvuddelägare i detta nya bankbolag. Då har man förbundit sig med de intressen, som gärna se, att det nuvarande företaget på något sätt räddas, och även räknat med, att man skulle lyckas besticka dem, som anse det vara riktigt — vilket jag också anser det vara — att staten också har en affärsdrivande bank.

Jag skulle vilja säga till de herrar, som tala så varnande för, att staten skall ge sig in på en dylik affärsdrivande bankrörelse, att om detta bankföretag kommer till stånd efter de riktlinjer, som nu angivits, kunna ni känna er lugna efter statsutskottets förklaring, att det icke tager någon ställning till spörsmålet, om detta företag kommer att bli en statsbank eller ej; det är således icke någon fara. Till dem, som i detta sammanhang komma och tala så varnande mot, att staten skall lägga sin tunga hand över allting och att där den gör det, där trivs icke någon sund och praktisk affärsrörelse, vill jag säga, att jag kunde ha förstått detta tidigare, men nog är det litet magstarkt, att man kommer med det just nu, när man ser vad det ohejdade enskilda initiativet särskilt på bankspekulationernas område har lett till just nu. Hade vi haft en statens affärsdrivande rörelse, som hade varit dominerande, hade vi icke behövt behandla sådana här frågor gång efter annan som nu. Jag får säga, att för min del tycker jag det är självklart, att staten icke skall låta ett sådant område som hela de affärsdrivande bankernas område vara något, som är förbehållet det enskilda spekulationsinitiativet. Staten borde långt före detta ha skapat ett organ eller åtminstone ha utvidgat de organ, som den redan har, till att omfatta en sådan rörelse.

Men därför att jag har den uppfattningen följer icke, att jag anser, att det förslag, som regeringen framlagt, löser denna fråga eller löser den på ett sådant sätt, som är det mest praktiska. När staten skall slå

sig på att driva affärsbanksrörelse, vore det väl bättre, att staten i stället utvidgade det organ, den redan har till att omfatta även sådan rörelse. Men för övrigt, mina herrar, hur kommer det egentligen att ställa sig med detta något märkvärdiga företag, i fråga om vilket statsutskottet icke ens velat yttra sig, om det skall bli en statsbank eller icke, men beträffande vilket regeringen utgår ifrån, att det i någon mån skall bliva en affärsdrivande bank, medan man på andra håll säger ifrån, att så får icke ske. Hur skall det bli med detta egendomliga foster, om det kommer till stånd i den form, som regeringen nu har föreslagit? Jag skulle särskilt vilja höra regeringens och regeringspartiets herrar ledamöters åsikt i denna fråga: Tror man icke, att med de allmänna principiella betänkligheter, som uttalats från de håll särskilt, där man dominerar bankväsendet och det ekonomiska livet här i landet, man från dessa inflytelserika kretsar kommer att, just därför att staten »lagt sin tunga hand på detta företag», göra allt vad man kan för att det ej skall bära sig. Det får icke bära sig, ty det skall bli ett statuerande exempel på, hur omöjligt det är för staten att slå sig på sådana uppgifter.

Jag vill endast i förbigående peka på, hur olycklig den utgångspunkt är, som man här har valt, då man vill slå in på den vägen, att staten skall driva verkligt affärsmässig bankrörelse. Är det egentligen icke redan dödsdömt från början, när man skall gå in för och hjälpa upp ett enskilt bankföretag, som förlorat hela det anseende, det någonsin haft, och på spillrorna av detta företag, som icke har något som helst förtroende, starta en statens affärsdrivande bank. Jag må säga, att om man över huvud taget intresserar sig för, att staten skall slå in på den vägen, får man icke starta rörelsen från en sådan utgångspunkt, ty redan av den anledningen är rörelsen dömd att misslyckas.

Det återstår då att tänka sig, att regeringen icke har menat, att detta företag skall bli en statens affärsdrivande bankrörelse eller att staten i varje fall icke skall ha något avgörande inflytande på företagets vidare utveckling, utan endast valt den formen såsom mer tilltalande för att man lättare skall få igenom förslaget att på något sätt konsolidera det nuvarande bankföretaget, Svenska lantmännens bank. Om så är fallet måste jag säga, att regeringen kunde ha uppträtt litet ärligare i detta avseende än att på dylika omvägar söka få fram sitt förslag.

Det är givetvis i dag lika litet som i går någon egentlig mening att tala mycket i en fråga som denna. En fråga, som ligger så till som den nu föreliggande, är avgjord på förhand och avgjord icke på den grund, att det förebragts så starka bevis, utan fastmer på grund av, att det förslag, som har framlagts från regeringens sida, ovillkorligen måste genomföras, och även på grund av att den avgjorts efter andra synpunkter, taktiska synpunkter, hänsyn till vissa gruppers intressen, och jag förstår, att dylika intressen många gånger gjort sig gällande. Men nog hade det varit betydligt mycket bättre, om man åtminstone

*Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.
(Forts.)*

Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.
(Forts.)

icke i så rasande fart hade velat forcera denna frågas genomtruffande här.

Det är en annan sak också, som alldeles särskilt i detta sammanhang behöver erinras om, ehuru utskottet icke haft ett ord att säga därom. Man måste väl ändå inför vad som har inträffat under senare tider fråga sig, vad vi egentligen ha bankinspektionen till i detta land, och hur den har fyllt sin uppgift under senare tid. Jag är visst icke så verklighetsfrämmande, att jag icke förstår, att under en dylik omkastning på det ekonomiska området, vilken vi bevittnat under senare tid, det givetvis är svårt att alldeles kunna förhindra att vissa falllisse-mang eller svårigheter för bankbolag måste göra sig gällande. Men jag måste säga mig, att efter den erfarenhet vi hade vunnit på detta område redan för två år sedan — vid den tidpunkt, då det började visa sig, att de enskilda bankaktiebolagen hade kastat sig ut i alltför vidlyftiga affärer på det rent ekonomiska och affärslivets område — hade det varit bankinspektionens oavvisliga skyldighet att inskrida med bestämdhet och med större noggrannhet taga reda på, hur läget på det ekonomiska området, och särskilt i fråga om bankerna, i verkligheten var. Det synes mig ha varit så mycket större skyldighet för bankinspektionen att inskrida i här föreliggande fall, som det, åtminstone av officiella tidningsreferat, har framgått, hurusom en hel del av denna banks aktionärer och delägare för över ett år sedan voro på det klara med, att bankens ställning var fullkomligt ohållbar. Om bankinspektionen redan då hade inskridit och gjort vad som kunde göras, så hade det i varje fall varit alldeles säkert, att avvecklingen av företaget skulle kunnat ske med betydligt mindre risk för ett stort falllisse-mang än nu, då man fortsatt verksamheten ett år till.

Det är icke möjligt, icke heller för dem, som anse, att det nu är statens skyldighet att här inskrida på sätt, som i den kungl. propositionen föreslagits, att stanna enbart härvid, utan att över huvud taget veta om och när och i vilken utsträckning nästa krasch kommer. Det borde väl ha varit en ofrånkomlig skyldighet från riksdagens sida att säga ifrån med anledning av vad som nu inträffat under senare tider i detta avseende, och då det visat sig, att bankinspektionen tydligen icke har den organisation och förmåga och de möjligheter, som man alldeles särskilt nu måste kräva av en dylik inspektion, för att den på ett tillfredsställande sätt skall kunna fylla sin uppgift, hade åtgärder bort vidtagas i syfte att åt denna institution skapa de förutsättningar, som verkligen krävas, för att den helt och fullständigt skall kunna fullgöra vad på den ankommer.

Men det fordras väl också en annan, mer ingående undersökning beträffande förhållandena inom det enskilda bankväsendet i allmänhet. Ty den politik, som man nu slagit in på, nämligen att från fall till fall genast bevilja några tiotal miljoner kronor ur statskassan för att hjälpa det och det företaget, utan att man över huvud taget haft något grepp på sakens läge i dess helhet, är en ansvarslös politik, som riksdagen för sin del i varje fall icke borde medverka till.

Det framhölls här i går med skärpa, då vi behandlade en annan fråga, det gällde nämligen de arbetslösa, att man på sina håll och även från utskottets sida var angelägen om att fastslå, »att de arbetslösa icke ha någon som helst rätt att fordra att staten skall inskrida och hjälpa dem».

Det förefaller mig, som om det skulle vara lika angeläget att framhålla, att enskilda bankföretag, vars ledning enligt min uppfattning har handlat så pass ansvarslost som ledningen för det här ifrågavarande företaget, sannerligen icke ha *någon rätt* att komma och pretendera på, att riksdagen ovillkorligen skall träda emellan och rädda företagen från de ganska naturliga följderna av den politik, som de bedrivit. De ha så mycket mindre rätt till detta, som det här rör sig om betydligt större och mer avsevärda belopp än eljest i frågor av den art, som jag förut nämnt här.

Nu säger jag, som jag sade förut, att inga argument hjälpa här, ty det enda som här är avgörande, är, att man måste rädda insättare och övriga intressenter i denna bank och förhindra, att det på något sätt blir en katastrof. Jag har förut uttalat min mening, att man icke kan godtaga detta argument i längden, ty en vacker dag stå vi inför skyldigheten att säga nej. Även om man har tanke på insättarna och andra, som äro engagerade i detta företag, synes det mig, att det i varje fall finnes andra för staten och den lagstiftande församlingen mindre riskabla vägar att ge sig in på för att lämna den *legitima hjälp* till de i företaget intresserade, som möjligen kan ifrågakomma från statens sida. Men det sätt, varpå man här kastat fram ett förslag, är icke avsett att lämna en verklig garanti för insättarna, ty ännu i detta ögonblick vet man icke, vad konsekvensen blir och om insättarna därmed få en verklig garanti; kanske blir konsekvensen den, att om några månader eller ett halvt år staten blir pliktig att skrida in och bevilja ytterligare ett lika stort belopp, som det i dag är fråga om, medan man alltjämt säger att det är insättarna och de närmare engagerade, som det är fråga om att rädda från ekonomisk ruin.

Så vitt jag icke missuppfattat ett uttalande från en av utskottets ledamöter, skulle det vara möjligt att avveckla insättarnas mellanhanden med ett mindre belopp, som rör sig om högst 10 miljoner kronor. Nu vill jag för min del säga, att även om staten teoretiskt anses vara skyldig att inskrida, då ett dylikt bankföretag blivit insolvent, så är icke därmed sagt, att staten har skyldighet att *till fulla beloppet* och till sista öret utbetala alla insättares tillgodohavanden. Det får bero på en prövning av insättarnas ekonomiska ställning och de behov, som föreligga. Om man särskilt vädjar till staten för de små insättarna, så tror jag, att det för deras vidkommande uti ifrågavarande fall skulle kunna från statens sida ordnas på ett för staten billigare sätt och icke på ett sätt, som medför den ganska farliga konsekvens för framtiden, som Kungl. Maj:ts förslag skulle innebära.

Redan ur den synpunkten, att man skulle på andra vägar kunna ordna frågan, anser jag, att utskottet här förfarit på ett alltför lätt sätt. Det har icke företagit den grundliga behandling av detta ärende,

Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.
(Forts.)

Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.

(Forts.)

som det borde ha varit utskottets skyldighet att göra, och ur denna synpunkt skulle ett yrkande på återremiss till utskottet vara det mest naturliga och det, som av riksdagen borde bifallas i närvarande stund.

I detta sammanhang, eftersom jag är inne på hela denna fråga såsom sådan, måste jag säga, att det förvånade mig att höra i går kväll, med vilken iver man uppträdde för att förhindra, att frågan om ett moratorium skulle få behandlas före utlåtandet om den kungl. propositionen; det fick under inga förhållanden ske. Men huru man än tvistat om den frågan, lär det väl ändå vara klart, att rent sakligt sett, det hade varit den riktigaste behandlingen av detta ärende rörande moratoriet, att det kommit först. Men jag skall nu icke närmare ingå på den saken.

Till sist vill jag något uppehålla mig vid en annan sak, som visserligen icke kan anses utgöra en integrerande del av denna fråga, men dock är av beskaffenhet, att man bör hava uppmärksamheten riktad på densamma för framtiden. Det kan icke förnekas, hurusom särskilt på de enskilda företagens område man allt mer fått benägenhet till att skaffa sig mera framträdande personer på det politiska och administrativa livets område, vilka man sätter såsom mer eller mindre nominella ledare av företagen. Ifrågavarande personer, som givetvis icke kunna ägna tid och krafter i tillräcklig grad åt företagens skötsel, kunna icke behärska den ekonomiska ställningen inom företaget, utan utgöra således mera en dekorationsfigur, som mången gång är ägnad att ingiva en felaktig föreställning om respektive företags stabilitet. Då det nu gått därhän, att en hel del statens tjänstemän i framskjuten ställning och även andra personer på det offentliga och politiska livets område gång efter gång låta locka sig att bli dylika dekorationsfigurer för enskilda bankbolag, kan det vara på tiden att säga ifrån, att dylikt icke borde få förekomma och att i varje fall statens tjänstemän icke borde få låna sig till dylikt, även om de av företagen bjudas en nog så vacker avlöning för att dessa skola få skylta med vederbörande namn. Detta tillvägagångssätt är ju mången gång ägnat att ingiva en skev föreställning om företagens soliditet såsom sådana, och man bör hava sin uppmärksamhet riktad härpå, i varje fall i vad avser i statens tjänst anställda tjänstemän.

Till sist, herr talman, ber jag få meddela, att jag beträffande det nu föredragna utlåtandet måste yrka avslag på vad utskottet föreslår under punkten a) men samtidigt meddela, att jag anser, att det skulle vara naturligt, ifall det förut framställda återremissyrkandet vunne kammarens bifall. Vad åter utskottets hemställan under punkten c) beträffar, kommer jag att hemställa om bifall till det yrkande, som gjorts av herr Kilbom m. fl. i den av honom väckta motionen. Jag anser det icke vara riksdagen värdigt att, huru än beslutet i nu föreliggande fråga fattas, gå från denna fråga utan vidare, såsom om ingenting hänt. Riksdagen är skyldig att se till, att en undersökning kommer till stånd, icke bara huru bankinspektionen fyllt sin uppgift och huruvida

den verkstälts på ett effektivt sätt, utan även huru ställningen är inom de enskilda bankföretagen i landet, på det riksdagen, åtminstone när frågor av denna art framdeles komma under behandling, kan ha någon ledning beträffande ställningen i allmänhet och sålunda få ett grepp på frågan såsom sådan.

*Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.
(Forts.)*

Med yrkande om avslag på utskottets hemställan i fråga om punkten a), hemställer jag alltså, beträffande punkten c), om bifall till herr Kilboms m. fl. motion.

Herr **Nilsson, Petrus**: Herr talman! Det är tydligt, att de åtgärder, varom riksdagen nu går att besluta, måste ses mot bakgrunden av de rådande utomordentliga förhållandena på det ekonomiska området. Dessa måste i särskilt två avseenden bli bestämmande för ett ståndpunkttagande till den föreliggande frågan. För det första måste man taga i betraktande, att det framför allt är tidens svårigheter, den fruktansvärda depression, varunder vi nu lida, som bringat Svenska lantmännens bank på fall. Även om det villigt måste erkännas, att bankens ledning lämnat åtskilligt övrigt att önska i fråga om en klok hushållning med bankens medel, får man dock ej blunda för, att det framför allt här är det hastiga och till sin räckvidd oväntade konjunkturomslaget, som ställt banken inför tvånget att likvidera med eventuell förlust för insättarna, om ej staten kommer till undsättning. Men för det andra måste vi komma ihåg, att det rådande ekonomiska nödläget även gör verkningarna av ett bankens sammanbrott ännu mycket mer ödesdigra, än de under andra förhållanden skulle ha blivit. De breda lager av vårt lands befolkning, som äro absolut beroende, dels av att den rådande osäkerheten rörande insättningarna försvinner, dels av att banken ej tvingas till en brådstörtad avveckling med ty åtföljande hastig indrivning av krediterna, äro redan på grund av de allmänt kända förhållandena på jordbrukets område bragta i ett sådant läge, att nya ekonomiskt nedbrytande händelser av de nyssnämnda slagen skulle kunna befaras leda till en fullständig katastrof. Om man låte saken ha sin gång beträffande denna bank, med vilken stora samhällslagers ekonomiska välfärd är så intimt förknippad, skulle man påtaga sig ett ofantligt ansvar. Jag får säga, att det icke blott är enskilda, som ha penningar insatta i denna bank, utan även landsting, kommuner och enskilda kassor ha pengar insatta där, vilket jag kan belysa med efterföljande tabell, som jag förskaffat mig, varav framgår, att i banken äro av desamma insatta följande belopp:

från kommuner, kyrkor, skolor	6	milj.
„ landsting, hushållningssällskap	6,9	„
„ vägkassor	1,2	„
„ brandstodsbolag	1,4	„
„ elektriska föreningar, mejeriföreningar	0,5	„
„ sparbanker, jordbrukskassor	2,7	„
„ andra föreningar	3	„

Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.

(Forts.)

Alltså omkring 22 miljoner kronor. Bankens utlåning är också till största delen placerad hos föreningar, nämligen med 70 miljoner, och hos enskilda, med 28 miljoner kronor.

Olika vägar hava nämnts för att genom statens ingripande förebygga en sådan olycka, som den nämnda bankens fallissement skulle innebära. Efter de upplysningar rörande bankens ställning, som framkommit under utskottets behandling, har jag för min del ej kunnat ansluta mig till uppskovsyrkandet. En mera ingående utredning av frågan hade varit önskvärd, men jag tror likväl, att vinsten därav blir ganska problematisk, om den skall köpas på bekostnad av ännu en tids riskfylld ovisshet om bankens kommande öde.

Med hänsyn till bankens verkliga läge, sådant det inför utskottet skildrats av bankinspektören och kreditkassans ordförande, tror jag att den väg för statsingripandet, som anlåtats genom Kungl. Maj:ts proposition, är den enda framkomliga. Det är med största tvekan som jag för min del beträtt denna väg, det måste jag medge. Men nöden har ingen lag, och, sådant som läget nu är, har jag ansett det enda riktiga vara att låta de föreliggande realiteterna väga tyngre än principiella åskådningar av olika slag.

Detta hindrar emellertid icke, att jag håller före, att de förändringar av utskottsförslaget böra förordas, som ligga inom ramen för deras handlingsfrihet, som verkligen vilja göra något i denna sak. Jag tror, att de ändringsförslag, som framföras i den av mig och fyra andra ledamöter av statsutskottet avgivna reservationen, hålla sig inom denna ram.

Jag har utgått från den förutsättningen, att statens delägarskap i lantmännens bank är en i och för sig föga önskvärd företeelse, som endast kan försvaras med hänsyn till de rådande förhållandena. Jag håller före, att det ej ligger i samhällets intresse att vidmakthålla detta delägarskap längre än nöden kräver. Det nu rådande läget har jag ej kunnat finna vare sig ur allmän eller ur näringslivets synpunkt motivera ett engagerande på lång sikt av allmänna medel i ett ursprungligen enskilt penninginstitut. Denna anordning är icke önskvärd, i och med detsamma den utan olägenheter kan avvecklas.

Det förslag, kring vilket utskottets majoritet samlat sig, är enligt min mening ej tillfredsställande, om man utgår från detta betraktelsesätt. Även om i utskottets motivering tydligt utsäges, att ett statsingripande i förevarande fall ej får anses innebära ett ställningstagande till frågan om statens drivande av affärsbanksverksamhet, ger det föreliggande förslaget icke tillräckliga garantier mot de vådor som enligt min mening äro förknippade med ett bifall till utskottets förslag. Detta har föranlett mig att vid utskottets betänkande avgiva en reservation.

När jag anser mig under nuvarande förhållanden böra yrka bifall till utskottets kläm under punkten a), anser jag mig kunna göra detta på grund av vad Kungl. Maj:ts proposition innehåller och med hänsyn till de upplysningar, som lämnats av till statsutskottet tillkallade sakkunniga.

Sålunda, herr vice talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag under punkten a) med det tillägg till utskottets motivering, som föreslås i den av mig och fyra andra ledamöter av statsutskottet avgivna reservationen.

*Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.*

(Forts.)

Greve **Lagerbjelke**: Herr talman, mina herrar! Det är ganska anmärkningsvärt, att ända tills man kom till den siste talaren de icke få föregående talarna samtliga yrkat avslag på statsutskottets hemställan. Även den siste talaren gjorde samma yrkande, men han hemställde samtidigt om bifall till en av honom m. fl. avgiven reservation. För min del vill jag börja med att säga, att mitt slutyrkande kommer att bliva en hemställan om bifall till det av den förste talaren gjorda yrkandet om återremiss, och jag kommer självfallet att göra detta under samma förutsättning som han i fråga om moratoriet.

Jag kan icke finna annat, än att de rent ekonomiska konsekvenserna av ett bifall till statsutskottets hemställan äro både oöverskådliga och äventyrliga. Härtill kommer, att, trots allt vad i motsatt avseende säges i motiveringen, ett bifall till statsutskottets förslag i verkligheten utan tvivel skulle sluta med, att vi få en stats affärsbank; och en sådan institution är enligt min bestämda övertygelse synnerligen riskabel både ur statsfinansiell och näringspolitisk synpunkt. I varje fall är frågan om en stats affärsbank en synnerlig omstridd fråga, och det kan icke vara lämpligt att nu avgöra den i all hast.

Jag medger för visso, att hänsyn måste tagas till lantmännens intressen i denna fråga och det allmänna här även bör vidkännas stora offer. Men även om nu ett moratorium skulle komma att av riksdagen beslutas, huru stora än betänkligheterna — jag medgiver det gärna — måste vara mot en sådan åtgärd, får man dock tid att överväga, huruvida icke situationen kan räddas på annat sätt än genom inrättandet av vad jag fortfarande vill kalla en statsbank. I varje fall bör man här veta mera vad man gör. Alla äro ense om en sak, det är erkänt även från statsutskottshåll, och något annat är heller icke möjligt — nämligen att den föreliggande utredningen är synnerligen ofullständig.

Till sist vill jag ur riksgäldssynpunkt framhålla, att enligt den kungl. propositionen skulle, för att minska behovet av upplåning för det nu avsedda ändamålet, 4 miljoner kronor anskaffas på det sätt, att det såsom utgift för kapitalökning i budgetförslaget beräknade anslaget till egnahemslånefonden å 25 miljoner kronor, vilken utgift är avsedd att täckas av lånemedel, skulle begränsas till 21 miljoner kronor. Jag vill här uttryckligen framhålla, att ytterligare steg i samma syfte bör tagas.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka återremiss, men skulle detta yrkande ej av kammaren bifallas, kommer jag att rösta för den av herr Nilsson i Skottlandshus m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Lindblad**: Jag har begärt ordet för att föreslå en ändring i motiveringen. På sidan 4 står i utlåtandet, att utskottet vill uttala sin bestämda förväntan, att en undersökning av *den natur mo-*

Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.
(Forts.)

tionären föreslagit varder av Kungl. Maj: t ofördröjligen företagen». Där skulle i stället för orden »av den natur» insättas orden »i det syfte motionären föreslagit». Jag vill tillägga, att samma ändringsförslag kommer att göras i andra kammaren.

Medan jag har ordet, skall jag be att få säga ett par ord i anledning av den diskussion, som här pågått. Den har nästan uteslutande rört sig om frågan, huruvida det nu skall beslutas om en statsbank eller icke. Därom har utskottet bestämt uttalat i motiveringen, att utskottet över huvud taget icke vill intaga någon ståndpunkt i den omstridda frågan om statens drivande av affärsbanksverksamhet. Det är en fråga, som ligger utanför i närvarande stund. Det ser emellertid ut, eller åtminstone har det hörts så av uttalanden från samtliga talare, som om detta ändå vore det väsentliga i hela saken. Men det väsentliga för utskottet har varit att hjälpa dem, som annars oförvållat skulle komma att lida. Frågan om en statsbank eller icke är något, som sedan får tagas upp. Det förefaller mig dock uppenbart, att om man över huvud taget vill åstadkomma en sådan, bör man icke göra det genom att grunda denna nya bank på ruinerna av en annan, utan man bör åstadkomma detta på helt andra vägar.

Då den näst föregående talaren, herr Nilsson i Gränebo, underströk vad han i sin reservation uttalat, att här för ingen del finge bli en statsbank, måste jag säga, att då man nu så särskilt önskar, att Kungl. Maj: ts proposition skall vinna riksdagens bifall, förvånar det mig ganska mycket, att man här ordar så mycket om statsbank eller icke statsbank. Det är dock statens hjälp, som man här vill ha. Men samtidigt, som man begär *statens hjälp*, ropar man ängsligt: för allt i världen ingen statsbank! Staten kan få lov att lämna sin hjälp men när staten hjälpt ur svårigheterna, skall staten taga sin Matts ur skolan; då kan staten gå sin väg. När kon icke mjölkar mer, leder man den till slakthuset. Herrarna få väl dock vara försiktiga, ty så intresserade äro vi icke av saken, att vi vilja göra vad som helst i denna fråga. Vilja herrarna icke vara med om det, som statsutskottet efter moget övervägande kommit till, kan det hända, att det icke blir något alls.

Herr **Kvarnzelius**: Herr talman! Jag kan mycket väl förstå den oro och den obenägenhet, som gör sig gällande bland många av riksdagens ledamöter, då man har att så här hastigt taga ställning till en fråga av denna beskaffenhet. Jag gör det så mycket mer, som jag vid ett tidigare tillfälle varit i den situationen, att jag tvingats taga ställning till ett spörsmål av liknande beskaffenhet på lika många timmar, som man här haft dagar att överväga frågan. Det var, när det gällde frågan om Värmlandsbankens rekonstruktion, och situationen var då så tillspetsad, att riksdagens förtroendemän, fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret, vilka skulle yttra sig om saken, hade, om jag så får säga, kniven på strupen. Det gällde där att taga position till frågan, huruvida man var med om att tillstyrka, att kreditkassan av år 1922 i strid mot gällande direktiv skulle ikläda staten

ansvarighet för engagement på över 30 miljoner kr. Det oaktat nödgades jag vid det tillfället säga, att sedan jag övertvägt alla på frågan inverkan omständigheter, ville jag icke taga på mitt ansvar att avråda från detta engagement. Det gjordes också, och riksdagen har i dagarna lämnat sitt godkännande därav. Jag lärde av detta, att i frågor sådana som denna måste ett avgörande ske snabbt, det går icke an att förfara på annat sätt. Det måste vara ett snabbt avgörande med hänsyn till den uppgift, som bankföretagen intaga i samhällslivet, och den stora betydelse de ha speciellt för handel och industri och för arbete över huvud taget. Det går icke då an att stoppa maskineriet och sätta sig ned och under veckor fundera över vilken väg som är lämpligast att komma fram på, och likväl tro, att man kan börja där man befann sig, när bankens verksamhet inställdes.

Det har här bjudits på många olika vägar och möjligheter, men jag får säga, att jag har kommit till den uppfattningen, att skall man göra något för att här träda hjälpande emellan, måste det ske nu. Att skjuta upp saken på en månad, är i stort sett detsamma som att ingenting göra. Herrarna torde observera, att en fjärdedel av Sveriges odlade jordareal är på ett eller annat sätt engagerad och intresserad i de företag, som här ha sin förnämsta kreditkälla, och att över 80,000 av landets jordbrukande befolkning här har lämnat rörelsekapital utöver aktiekapitalet till denna bank. Meningen är ju icke, att man skall träda emellan för att rädda banken, utan meningen är, såsom jag föregående dag hade tillfälle att säga, att rädda bankens klientel, insättare och kredittagare, och bereda dem en sådan tidsfrist, som är erforderlig, för att de icke skola behöva komma i ekonomiskt trångmål av den beskaffenhet, att det blir för dem nödvändigt att inställa sina betalningar.

Nu har det sagts här i dag, att åtskilliga stora banker vore beredda att på det sättet träda emellan, att de skulle belåna bankens skuldsedlar, depositionsbevis, girobesked och dyl. intill 60 %. Detta är visserligen bra för vederbörande, som ha kapital insatt i banken, ehuru jag får säga, att jag icke är övertygad om, att de, som ha sina giroräkningar i denna bank, genom att få ut 60 % av sina tillgodohavanden kunna anse sig vara säkerställda. Situationen är nog för många sådan, att han behöver få ut allt vad han har innestående på giro, och ifall Kungl. Maj:ts proposition bifalles så kommer, så vitt jag är riktigt underrättad, förhållandena att ordnas så, att alla, som hava medel innestående på giro, skola om de skulle så önska i mån av behov kunna få ut sina tillgodohavanden. Men vad ämna herrarna göra för bankens låntagare när deras växlar och dylikt förfalla? Vilket anstånd eller vad hjälp är det meningen att lämna dem? Kunna dessa också få sina papper överflyttade till dessa banker? Knappast.

När jag sålunda kom till den uppfattningen vid behandlingen av ärendet inom statsutskottet, att något måste göras, var det klart, att nästa fråga var: vad skall göras? Då blev det ganska snart tydligt att, såvida man över huvud ville räkna med en enda socialdemokratisk röst för någon åtgärd i detta avseende, måste beslutet fattas i överens-

*Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.
(Forts.)*

Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.
(Forts.)

stämmelse med de i den kungl. propositionen angivna grunderna, och när jag såg den förbistring som gjorde sig gällande i frågan bland de s. k. borgerliga, sade jag mig, att skall något göras här, måste det ske på grundval av Kungl. Maj:ts proposition, ty då samlas åtminstone ett parti tämligen enhälligt om detsamma, och med nödigt stöd av andra, som äro övertygade om att något måste göras och göras snabbt, kan ett positivt resultat vinnas. Detta var anledningen, varför jag gick in på den lösning, som i propositionen föreslagits.

Det har sagts, att statsutskottet behandlat denna fråga och fattat beslut i panikstämmning. Jag bestrider på det bestämdaste riktigheten av detta påstående. Jag har icke någonsin varit med om något statsutskottets sammanträde, där utskottet in pleno hört så många sakkunnige som i denna fråga. Det har sagts, att man förvägrat vissa personer att komma in. Det är heller icke sant. Alla, om vilka det väcktes förslag i utskottet, att de skulle där bli hörda, ha även blivit hörda, och ingen har i detta avseende avisats, det vågar jag påstå. Under hand frågade man mig en gång: det har sagts, att det finnes en person här ute, som skulle vilja yttra sig; skola vi be honom komma in? För min del har jag icke anledning att väcka förslag om den saken, var mitt svar på den gjorda frågan, och därav har sedan den legenden spunnits ut att statsutskottet skulle ha vägrat företräde åt personer, som hade viktiga meddelanden att lämna. Jag bestrider som sagt riktigheten härav. Under mer än 6 timmar behandlades ärendet i statsutskottet, vid vilket tillfälle en ingående prövning skedde av alla de olika uppslag, som förekommit med stöd av upplysningar, som lämnades till statsutskottet av personer vilka, så vitt jag kan döma, böra ha de största förutsättningar för att sitta inne med kännedom om den verkliga situationen för Lantmännens bank och dess ekonomiska förbindelser. Ingen av dem jag träffat här i riksdagskretsarna har tillnärmelsevis samma möjlighet att bedöma situationen, som jag måste anse, att de personer hava, vilka yttrat sig inför statsutskottet. Bland dem befunno sig riksbankschefen, andre deputeraden Nilson i riksbanken, chefen för aktiebolaget Kreditkassan av år 1922, bankdirektören Tamm samt bankinspektören von Krusenstierna, varjämte vi hade närvarande en expert på moratorieområdet, justitierådet Kôersner. Att under sådana förhållanden påstå, att statsutskottet icke har ägnat denna fråga den lugna och sakliga prövning, som dess stora vikt och betydelse utan tvivel gör den förtjänt av, är, vågar jag påstå, en orättvis beskyllning mot statsutskottet, och jag inlägger min bestämda gensaga däremot. Vi hava icke heller fattat vårt beslut under någon panikstämmning, utan var och en har säkerligen intagit sin ståndpunkt lugnt och efter moget övervägande. Ätminstone är det förhållandet, så långt jag kunnat finna.

Herr Stendahl räknade upp en massa engagemang från Lantmännens bank, varmed statsverket här skulle belastas. Jag minns nu icke, hur många miljoner han uppgav. Han anknöt sig sedan till ett uttalande av den förste ärade talaren här idag, som lämnade det utan tvivel till en viss grad lugnande meddelandet, att några stora enskilda banker

— som jag förmodar, på grund av den kännedom de äga om Lantmännens Banks ekonomi — vore beredda att belåna depositionsbevis o. dyl., till 60 %. Med den kännedom jag har om de ledande männen inom våra större banker — jag förmodar, att bland de bankmän, som stå bakom detta, även befinner sig en, som jag såg här uppe i korridorerna i går afton och som jag själv för min del måste tillerkänna en utomordentligt stor sakkunskap och insikt på bankteknikens område — måste jag säga mig, att när dessa personer äro villiga att belåna papperen på dylika villkor, kan man vara tämligen säker på, att vi hava en liten säkerhetsmarginal utöver de 60 procenten. Den saken behöva icke herrarna sväva i tvivel om. För min del tror jag, att det vid en lugn avveckling skall visa sig, att staten skall gå från denna affär utan någon avsevärd kapitalförlust, under förutsättning, att inga nu okända ogynnsamma omständigheter tillstöta. Det gavs också uttryck åt denna mening inom statsutskottet.

Det har då sagts: Ja, vi vilja vara med om att lämna det ekonomiska stödet, men vi vilja icke ge något på hand ifråga om inrättandet av en statens affärsbank. I det fallet är jag av samma uppfattning. Jag vill icke vara med om inrättandet av en statens affärsbank. I varje fall är jag ytterligt tveksam om möjligheten att kunna starta en sådan under former, som innebära tillräcklig garanti för att man kan vara säker på, att det blir ur olika synpunkter ekonomiskt betryggande. Men jag måste å andra sidan säga, att det är bra mycket begärt, då man förklarar: Vi skola engagera staten för 20 miljoner kronor — det högsta belopp, som är ifrågasatt, om man startar denna bank — men vi avsäga oss samtidigt varje möjlighet att draga någon vinst av insättandet av dessa pengar. Ett sådant ädelmod brukar man åtminstone icke i vardagslag få bevittna i riksdagen — icke i någondera av dess kamrar. Därför förvånar det mig, att personer, som annars äro så måna om statens intressen, i detta fall vilja skjuta den möjligheten ifrån sig och säga: Detta får för all del icke ske under sådana former, att det någonsin kan bereda staten ekonomisk vinst.

För övrigt: de som äro motståndare till en statens affärsdrivande bank, kunna väl icke gärna önska sig en ur deras synpunkt lämpligare start för en sådan än denna, där man lägger så mycken lump som »grundfond» från början, och de, som äro vänner av tanken på inrättandet av en statens affärsdrivande bank, skulle väl icke heller gärna kunna välja ett olyckligare tillfälle för att starta en sådan, ty det är väl nio av tio utsikter för att det inte skall bli någon vidare lysande affär.

Jag har, som herrarna se, antecknat en reservation till betänkandet. Jag har icke kunnat ansluta mig till utskottets uttalande beträffande herr Törnkvists motion. Jag anser, att det ligger utanför statsutskottets befogenhet att uppträda såsom allmän åklagare. Skall en rättslig undersökning äga rum, får den komma till stånd i vanlig ordning, såsom annars i liknande fall kan ifrågakomma. Efter vad juridiskt kunnigare personer upplyst mig, lär ett dylikt förfarande också vara i strid

*Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.
(Forts.)*

Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.
(Forts.)

mot gällande lagstiftning och utan möjlighet att realiseras, för så vitt man skall bygga utskottets ifrågasvarande uttalande på den motivering, vartill det hänvisas i utskottets utlåtande. Jag vill därför, herr förste vice talman, hemställa, att motiveringen överst på sidan 4 får följande förändrade lydelse: »Beträffande herr Törnkvists yrkande om en rättslig undersökning i förevarande sak finner utskottet detta vara av sådan beskaffenhet, att det ligger utanför utskottets befogenhet att inlåta sig på detsamma.» Därav följer, att jag, då jag gör mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan, dock förutsätter, att den förändringen äger rum i punkten b), att den kommer att lyda: »att herr Törnkvists ovanberörda motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.»

I en av de reservationer som åtfölja utskottets utlåtande, har givits uttryck åt den uppfattningen, att statsutskottet icke tillräckligt starkt betonat, att detta är en tillfällighetsanordning, som icke får anses prejudicerande för inrättande av en statsbank. För att ytterligare gå deras önsknings tillmötes, som hysa dylika farhågor, kommer jag att hemställa, att i motiveringen den mening på sidan 3, som börjar med orden: »I anslutning till denna ståndpunkt», må utgå och ersättas med följande: »I anslutning till denna ståndpunkt vill utskottet också såsom sin åsikt uttala, att oktroj för den nya banken bör begränsas till en tid av sex år utöver den del av innevarande år, varunder banken kan vara i verksamhet. Före oktrojtids utgång bör riksdagen beredas tillfälle att taga ställning till frågan om bankens fortsatta bestånd. Jämväl med hänsyn härtill vill utskottet framhålla angelägenheten av att så enkla och billiga organisatoriska former som möjligt komma till användning».

Jag tror, att ifall man gör de ändringar i motiveringen, som jag här har föreslagit, finns det för dem, som vilja, att man, på samma gång som man går försiktigt tillväga, dock gör något positivt nu, ingen bättre väg att följa, än den statsutskottet föreslår, och jag ber, herr förste vice talman, att få yrka bifall till statsutskottets utlåtande med de förändringar i kläm och motivering, som jag här angivit.

Herr statsrådet **Thorsson**: Herr förste vice talman! Det är riktigt, att det ärende, som föreligger till kammarens beprövande nu, har forcerats fram på sådant sätt, att det är förklarligt, om redan av den anledningen vissa betänkligheter kunna uppstå. Jag känner mig därför förpliktad att lämna en liten redogörelse för ärendets förhistoria, på det att det må vara klart för riksdagen, att det icke är beroende på Kungl. Maj:t, att ärendet ej har erhållit den allsidiga utredning, som skulle hava varit önskvärd.

Tisdagen den 13 i denna månad emottog jag i finansdepartementet tvenne representanter för Aktiebolaget kreditkassan av år 1922, vilka i bankspektörens närvaro lämnade mig en redogörelse för en granskning som på Kreditkassans initiativ företagits av Svenska lantmännens banks ekonomiska ställning. Deras redogörelse var av den beskaffenhet, att jag ansåg mig böra påkalla en särskild beredning av ärendet. Senare på dagen upprepade kassans direktör i närvaro av

bankinspektören inför regeringen sin redogörelse. Av denna, som i huvudsak är återgiven i propositionen, framgår ju, att bankens ställning enligt i januari uppgjort bokslut var sådan, att av aktiekapitalet, 20 miljoner kronor, och övriga fonderade eller eljest avsatta medel, 6,2 miljoner kronor, eller tillhopa 26,2 miljoner kronor, hade föreslagits en direkt avskrivning av 7,1 miljoner och en avsättning till delcrederefond av 9 miljoner kronor. Någon tid senare avsattes ytterligare 2,5 miljoner kronor till delcrederefonden, och därmed hade således 18,6 miljoner kronor avförts ifrån bankens kapitaltillgångar. Då framställning någon gång i februari månad gjordes till kreditkassan om att inskrida och övertaga en del engagemang i samband med en planerad rekonstruktion, utsåg kreditkassan fyra personer, som skulle undersöka bankens ställning. Det var resultatet av den av kreditkassan då beslutade undersökningen, som lämnades mig den 13 i denna månad. Av denna senare undersökning framgick, att man ansett en nedskrivning av ytterligare omkring 6 miljoner kronor erforderlig. Efttr denna beräkning återstå således icke mer än 1,7 miljoner kronor. Det upplystes, att man icke hunnit genomgå alla engagemang i banken. De mindre posterna hade man icke hunnit pröva, men man trodde, att dessa skulle täckas av det återstående beloppet, 1,7 miljoner kronor. Det meddelades, att man inom kreditkassan hade diskuterat en framkomlig väg att ordna detta problem och att man tänkt sig, att ett bankkonsortium skulle övertaga avvecklingen genom likvidering av banken. Den brist, som kunde uppstå vid en likvidering, beräknade man ligga mellan 10 och 15 miljoner kronor — dock närmare 15 miljoner än 10. Härvid ifrågasattes, att statsverket skulle påtaga sig denna risk för att därigenom säkerställa insättarna i banken.

*Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.
(Forts.)*

Då jag hade att taga ställning till detta problem, gick jag ut från att det måste anses riktigare, att avvecklingen finge ske under en längre tid och på ett sådant sätt, att bankinstitutet finge fortsätta sin verksamhet i en eller annan form. Det var från den utgångspunkten jag kom till det förslag, som nu föreligger till riksdagens prövning.

När jag mottog det första besöket av dessa herrar från kreditkassan jämte bankinspektören, påkallade jag, som nämnt, omedelbart en allmän beredning av ärendet. Denna allmänna beredning fortsattes påföljande dag någon tid före plenum här, och under plenum ägde sedan vissa överläggningar rum med ledande män inom riksdagens olika partier. Syftet med dessa överläggningar var naturligtvis att utrona, vilka åsikter dessa män hyste i fråga om det lämpligaste tillvägagångssättet, och samtidigt att undersöka, huruvida det över huvud förelåg något intresse för att snabbast möjligt bringa denna fråga till lösning. Av det resonemang, som ägde rum, fick jag det intrycket, att ingen ansåg, att man kunde ställa sig likgiltig till saken, utan alla syntes vara av den uppfattningen, att man här måste på ett eller annat sätt ingripa och försöka ordna frågan i lugn och ro. Av helt naturliga skäl förekom ingen ingående diskussion om den lämpligaste formen. Jag hade emellertid klart för mig, att jag på onsdagen måste

Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.

(Forts.)

hava frågan bestämt klar, då torsdagen var en kritisk dag med hänsyn till avgörandet, om banken skulle stänga eller ej. Jag måste därför hava besked innan onsdagens utgång.

Sedan jag hade fattat min position och regeringens övriga ledamöter biträtt min uppfattning, anordnade jag ett sammanträde, vari representanter för kreditkassan, för styrelsen i Svenska lantmännens bank samt bankinspektören deltog. Vid detta tillfälle framlade jag det förslag jag tänkt mig såsom en lämplig lösning. Vid den diskussion, som då fördes, kom helt naturligt den verkställda värderingen att beröras, och det är klart, att olika uppfattningar uttalades. Bankens styrelse hävdade å sin sida, att man vid värderingen skurit alltför djupt, medan det å andra sidan betonades, att fullt riktiga banktekniska principer legat till grund för värderingen och att denna var så korrekt, som den över huvud taget kunde bli på den tid av 4 eller 5 dagar, som stått till värderingsmännens förfogande för arbetets utförande. Jag kom emellertid till den uppfattningen, att även om tiden för övertägande av frågan var väl knapp, verkningarna av ett uppskov skulle bliva så ödesdigra, att ärendet måste bringas inför riksdagen och få sin lösning före påskferierna.

Det framgår av den i propositionen lämnade redogörelsen, att en rekonstruktionsplan tidigare varit påtänkt, enligt vilken av de $7\frac{1}{2}$ miljoner kronor, som då beräknats återstå av bankens fonder, 5 miljoner kronor skulle användas till nytt aktiekapital, medan ytterligare 5 miljoner kronor skulle nytecknas, varvid man för nyteckningen önskade garanti av kreditkassan. Det nya aktiekapitalet skulle således komma att utgöra 10 miljoner kronor, vartill komme en reservfond av $2\frac{1}{2}$ miljoner kronor. För att banken över huvud skulle kunna fortsätta sin verksamhet, skulle då kreditkassan få övertaga vissa industriella engagemang för ett sammanlagt belopp av omkring 22 miljoner kronor, om jag icke missminner mig.

När jag nu gick att pröva vad som borde göras, föreföll det mig, att, om 20 miljoner kronor hade varit ett litet kapital i förhållande till bankens nuvarande överbyggnad, så skulle ett aktiekapital av 10 miljoner kronor även efter avlyftandet av de nyssnämnda industriella engagemangen, bliva för litet. Genom den senare företagna undersökningen påkallades emellertid ytterligare avskrivning av 6 miljoner kronor, och det återstod således endast 1,7 miljoner kronor. Härav framgår otvetydigt, att om denna bank eller någon annan, som skall övertaga dess rörelse, skall kunna bedriva någon verksamhet, måste det ju tillföras verkligt friskt kapital i tillräcklig omfattning. Jag tog därför det dristiga steget att föreslå tillskjutandet av 15 miljoner kronor genom direkt statsteckning. Enskilda teckna 5 miljoner kronor, vilken teckning garanteras av kreditkassan. Därigenom blir staten, såsom redan framhållits, intresserad med ett aktiekapital av tillhoppa 20 miljoner kronor eller ikläder sig åtminstone garanti för hela detta kapital.

I den redogörelse, som lämnades för den senast verkställda vär-

deringen, meddelades, att det fanns vissa mindre engagemang, som man icke vid undersökningen varit i tillfälle att pröva. Man uttalade emellertid, att mot dessa svarade de 1,7 miljoner kronor, som återstodo av aktiekapitalet. Det är denna uppgift, som har föranlett, att det i propositionen något svävande talas om det belopp, som de gamla aktieägarna eventuellt kunde komma att påräkna vid en uppgörelse, därför att bankens aktiekapital och fonder naturligtvis i första hand i hela sin utsträckning måste tagas i anspråk för att täcka de uppkomna bristerna. Den rekonstruktionsplan, som jag således förordade, innebär tecknande av 20 miljoner kronors aktiekapital, avlyftande av engagemang för 20 à 22 miljoner kronor och bortskrivning av praktiskt taget hela det gamla aktiekapitalet.

*Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.
(Forts.)*

Så låg frågan enligt det material, som jag hade tillgång till före propositionens avgivande.

Nu kan man ju säga, att det är lättvindigt av regeringen att inbjuda riksdagen till en så avsevärd utgift utan att hava det ytterligare material, som man med särskild stränghet efterlyser från visst håll. Såvitt jag kan bedöma, kan emellertid det allmänna icke lämna denna bank fullständigt ur räkningen vid den påbörjade bankrekonstruktionspolitiken. Jag kan icke förstå, huru något sådant över huvud taget skulle låta sig göra, därför att de personer, som beröras av dessa affärstransaktioner, icke kunna skilja på de olika nyanseringarna i riksdagsbesluten i det ena fallet och det andra. Därför ansåg jag mig vara förpliktad att föra fram frågan till riksdagens omprövning.

Beträffande förlusten har jag resonerat så, att om man, på sätt som ifrågasatts, skulle likvidera, är det alldeles ofrånkomligt, att likvidationen rent automatiskt måste medföra en viss nedskrivning av värdena under de belopp, som man kunde göra sig räkning på att utfå vid rekonstruktion av banken, då man ju hade en längre tid på sig för avvecklingen. Om jag då hade att ge ut en garanti på 15 miljoner kronor, om vilka jag rent av kunde säga, att de äro absolut förbrukade i samma ögonblick jag ger ut dem, kunde jag icke för min del förstå, att det skulle medföra sämre ställning för statsverket, om dessa medel placerades i form av aktier i banken.

Man har sökt att göra gällande att det här är en början till bildandet av en statens affärsbank. Jag skulle för min del vilja säga, att det är lämpligast att vi avföra den frågan från dagordningen i detta sammanhang, ty en statens affärsbank med de uppgifter, som denna bank får, kommer icke att fylla de uppgifter jag för min del skulle önska fylla av en statens affärsbank i vanlig mening. Därför vill jag bestämt avföra uppfattningen, att detta har varit ett ledande motiv i min strävan att ordna saken på sätt jag nu har ifrågasatt. Nog kan en statens affärsbank vara av behovet påkallad, men jag skall icke alls föra in den frågan under debatt nu, därför att jag kunde aldrig ifrågasätta, att man skulle tro, att en statens affärsbank skulle kunna börja sin verksamhet med ett aktiekapital av 15 à 20 miljoner kronor.

Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.
(Forts.)

Nu är det klart, att man i en så omtvistad fråga som denna kan hysa både tveksamhet och delade meningar om den lämpligaste vägen att beträda för att lösa densamma. Här har nu från en del håll med styrka betonats, att den lämpligaste vägen egentligen vore att införa ett moratorium, särskilt avpassat för detta fall. Under den tiden detta gällde skulle man få tillfälle att ordna förhållandena. Jag är ju icke jurist och kan således icke yttra mig om den juridiska sidan av saken, men jag har den bestämda känslan, att man icke för ett specialfall som detta bör införa ett moratorium med den betänkliga rubbning av tilliten till lagstiftningen, som detta måste innebära. En sådan åtgärd kan naturligtvis av omständigheternas makt påkallas men då får det röra något större saker t. ex. sådana som vi stodo inför 1914. Man kan tänka sig att införa ett moratorieinstitut i lagstiftningen, där man så att säga på förhand anger i vilken omfattning och under vilka former det skall ske, men man kan, enligt min mening, icke utan vidare kasta in ett sådant moment i vår rättsordning och i vårt rättsförfarande.

Vi hava således att taga ställning till den frågan, om över huvud taget staten skall befatta sig med ordnandet av denna likvidation eller ej. Jag får därför säga, att riksdagen, såvitt jag kan förstå, måste fatta ett avgörande beslut i denna fråga redan i dag. Jag skulle tro, att om riksdagen icke fattar beslut redan i dag, kan det bliva bra sent att göra det i morgon. För min egen del hade jag tänkt mig att, om riksdagen bifölle den föreliggande kungl. propositionen, vore det påkallat, att banken fick åter öppna sin verksamhet, såvitt möjligt, nästa måndag eller tisdag. Jag hade tänkt mig, att man skulle kunna sätta dit en man ifrån riksbanken och en man ifrån kreditkassan, vilka skulle från och med den dag banken öppnades såsom kontrollerande och rådgivande deltaga uti förvaltningen, på det att det allmännas intresse skall vara i så hög grad som möjligt tillvarataget. Detta måste jag för min del förutsätta såsom ett villkor, därför att det ju är ofrånkomligt, att det här finns en del okända moment, vilka det icke är möjligt att kunna reda upp till den dag banken i och för sig skulle återupptaga sin verksamhet.

På det att ingen skall säga, att jag har undanhållit riksdagen någon uppgift, som kommit till mig i den formen, att jag anser mig kunna bringa den till riksdagens kännedom, skall jag be att här till kammarens kännedom få meddela innehållet i en skrift, som har kommit mig tillhanda, sedan kamrarna började sina sammanträden i dag. Den har kommit mig tillhanda först sedan jag i andra kammaren antecknat mig för ordet, den har således icke kunnat inverka på mitt bedömande av frågan på ett tidigare stadium. Den lyder så här:

»Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Finansdepartementet, Stockholm.

Undertecknade, som haft i uppdrag av A.-B. Kreditkassan av år 1922 att granska A.-B. Svenska lantmännens banks ställning med hänsyn till en ifrågasatt rekonstruktion, eventuellt bildande av en ny

bank för övertagande av den A.-B. Svenska lantmännens bank bedrivna rörelsen, anhålla att för herr statsrådet få framhålla vissa synpunkter, som för oss haft avgörande betydelse vid vårt ställningstagande till det föreliggande spörsmålet.

*Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.
(Forts.)*

Granskningen ger vid handen, att avskrivningar motsvarande ungefärligen bankens fonder med största sannolikhet vore erforderliga.

Den korta tiden har emellertid medgivit genomgående endast av bankens större förbindelser, och granskningen avser sålunda icke den mycket betydande del av bankens rörelse, som utgöres av engagemang understigande kronor 100,000.

Någon utredning av Lantmännens centralföreningars och lokalföreningars förbindelser hos banken har i detta sammanhang icke av oss kunnat verkställas, utan ha vi måst taga för god den oss lämnade uppgiften, att dessa föreningar vore solventa för sina förbindelser till banken. Då emellertid ensamt dessa förbindelser uppgå till ett belopp överstigande 20,000,000 kronor och då åtminstone ett par av de större centralföreningarna vederligen arbeta med underbalans, ligger det i öppen dag, att ett slutgiltigt omdöme om bankens ställning icke kan fällas förrän dessa föreningars förhållanden blivit fullständigt utredda, samt därjämte de av oss icke prövade övriga engagemang blivit undersökta.

Vid granskningen har någon förlust icke beräknats på ett par av bankens största industriella engagemang, enär tanken synes hava varit att dessa engagemang skulle avlyftas banken av A.-B. Kreditkassan av år 1922. Det största av dessa engagemang är emellertid av beskaffenhet att det enligt vår åsikt icke torde kunna avvecklas utan förlust.

Då undertecknade vid frågans behandling i Kreditkassans styrelse stannade vid den uppfattningen, att en rekonstruktion av banken icke var lämplig eller möjlig, grundades detta vårt omdöme bland annat på följande synpunkter:

1) En mer ingående granskning av bankens samtliga förbindelser skulle med sannolikhet komma att giva vid handen, att bankens förluster överstiga beloppet av bankens fonder;

2) Bankens likviditet vore synnerligen otillfredsställande och kunde icke tillräckligt förbättras ens genom tillförande av 10 eller 20 miljoner kr. nytt kapital;

3) Bankens rörelses nuvarande omfattning sammanhänge oupplösligen med dess bedrivande vid ett mycket stort antal kontor. Dessa kontor medförde högst betydande kostnader, som gjorde bankens räntabilitet tvivelaktig. Skulle kontoren åter i någon större utsträckning indragas, uppstode fara för att därmed skulle följa en så betydande minskning i bankens omslutning, att av detta skäl bankens räntabilitet bleve otillfredsställande;

4) Det torde under nuvarande omständigheter bliva förenat med svårigheter att åt banken förvärva kompetent styrelse och ledning;

5) Vi hava icke ansett oss kunna medverka till skapandet av ett nytt institut, som enligt vår åsikt skulle komma att vila på en osolid

Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.
(Forts.)

grund. Därest, såsom vi befara, ett på sådant sätt uppbyggt bankföretag icke skulle visa sig hållbart, skulle nämligen fara uppstå för att Kreditkassans auktoritet undergrävdes och förtroendet rubbades till hittills under Kreditkassans medverkan företagna bankrekonstruktioner.

Det är med hänsyn till dessa omständigheter tillsammanantagna, som vi för vår del icke kunnat tillstyrka annan lösning av de uppkomna svårigheterna än bankens likvidation under former, som på bästa sätt tillgodose tillgångarnas fördelaktiga tillgodogörande och förebyggande av allt för stora olägenheter för insättarna.

O. Rydbeck,

Joseph Nachmanson.»

Jag har icke ansett mig böra underlåta att för kammarens ledamöter bekantgöra innehållet i denna skrift. Vad jag beklagar är, att dessa meddelanden icke kommit mig tillhanda på ett tidigare stadium. Jag har ingen möjlighet att i detta nu kunna höra andra omdömesgilla personers uppfattning om de värderingsinstrument, som förelagts mig, innan jag utarbetade den proposition, som nu föreligger till herrarnas omprövning.

Emellertid ligger ju saken på det viset, att här är det icke de båda stridande parternas skinn det gäller så mycket som tredje parts, och i det läget vill jag naturligtvis icke lämna något tillfälle oförsökt att medverka till en omorganisation av banken. Då jag icke är bankman, kan jag icke yttra mig om, huruvida likvidationsvägen kan vara säkrare och mera framkomlig än rekonstruktionsvägen, men så mycket är jag på det klara med, att likvidationsinstitutet kommer att sluka de 15 miljoner kronorna, som jag har ifrågasatt, mycket mycket säkrare än rekonstruktionsinstitutet, och riksdagens ledamöter hava att välja, vilken av vägarna de vilja gå eller om de icke vilja gå någon väg alls. Frågan befinner sig i det beklagliga läget, att tiden icke medger att uppskjuta fattandet av beslutet, därför att det naturligtvis också är andra krafter, som äro i rörelse.

Jag vill ingalunda förneka, att detta papper, som jag nu har uppläst för herrarna, sätter åtskilliga myror i mitt huvud, ty det kommer ju nu att på mig personligen vila ett betydligt större ansvar, om jag i fortsättningen skall deltaga i ordnandet av denna fråga, men jag har velat lägga alla för mig tillgängliga upplysningar på bordet för herrarna. Jag är övertygad om att med den sakkunskap, som jag förutsätter finnes i denna kammare, skall kammaren fatta det beslut, som kammaren anser vara för det allmänna bästa mest tjänligt.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 8 e. m.

Herr **Fehr**: Herr förste vice talman! När man granskar ett problem, det må vara aldrig så omfattande eller stort, så stannar man ofta i den situationen, att hela problemet kan utkristalliseras i ett par

tre ord och att dessa ord innehålla den kugge, kring vilken hela problemet rör sig. Det är i osedvanligt hög grad förhållandet med denna fråga om lantmannabanken, som här i dag diskuteras.

*Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.
(Forts.)*

Om man ser på utskottets förslag, finner man, att det går, genom att ändra ett par tre ord eller, noga räknat, genom att taga bort två ord, ändra ett och sedan stryka ett halvt, att få en lösning, som innefattar samtliga de förslag, som här hava väckts, d. v. s. på det sättet att möjligheten till dessa förslags genomförande skulle hållas öppen, även om riksdagen i dag skulle med dessa ändringar godkänna utskottets förslag. Jag vill säga, att jag icke yrkar, att dessa ändringar skola vidtagas, ty jag har mig icke bekant, om det finns någon anklang för en sådan ändring, men jag vill i alla fall, såsom utgångspunkt för den lilla framställning jag ber att få göra för mitt bedömande av frågan, nämna, att de ord, som skulle strykas, återfinnas å sidan 4 i själva klämman, tredje raden från slutet under moment a), där det står »användas för aktieteckning i ett för övertagande av aktiebolaget Svenska lantmännens bank». Jag skulle där vilja stryka orden »aktieteckning i». Sedan står det: »rörelse». Jag skulle vilja ändra ordet rörelse till »tillgångar». Och så fortsätter texten: »bildat bankaktiebolag». Där skulle jag vilja stryka halva ordet bankaktiebolag, d. v. s. »bank», och det hela skulle då få den lydelsen, att beloppet skulle »användas för ett för övertagande av aktiebolaget Svenska lantmännens banks tillgångar bildat aktiebolag».

Jag ber då att få behandla dessa olika ord på det sättet, att jag först berör frågan om vad som är att säga angående strykningen av uttrycket »bank» i »bankaktiebolag», så att det bara återstår ett vanligt aktiebolag, och i detta sammanhang också beröra anledningen till att jag icke vill begränsa möjligheterna för anslagets användande till aktieteckning utan bereda tillfälle även till kreditgivning, samt att därefter få övergå till vad anledningen kan vara till att man bör stryka uttrycket »rörelse» och ersätta det med ordet »tillgångar».

Skillnaden mellan bankaktiebolag och vanligt aktiebolag i den del, som här kan hava inflytande på frågan, är uteslutande den, att ett bankaktiebolag, utöver alla de befogenheter, som ett vanligt likvidationsaktiebolag här skulle hava, skulle äga rätt att från allmänheten mota inlåning. Alla övriga funktioner skulle aktiebolaget kunna fylla, men inlåning finge det icke mottaga.

Jag ber att få framföra de synpunkter, som efter min mening göra, att något bankaktiebolag här icke behöves utan att ett aktiebolag kan fullgöra alla de funktioner, som man vill vinna av den för insättarna och övriga intresserade fördelaktigast möjliga lösningen. Jag vill då för det första fråga: är det icke något, som strider mot likvidationsbegreppet, att här skall göras ett bankaktiebolag, just för att man skall kunna få utvidga rörelsen och taga emot ny inlåning? Det är ju detsamma som att man, samtidigt som man börjar avveckla, i den andra luckan börjar taga in nya räkningar, och jag ifrågasätter, om det icke tillika är rätt opraktiskt i nuvarande stund att inbjuda allmänheten att inlåna pennin-

Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.
(Forts.)

gar till aktiebolaget Svenska lantmännens bank eller det nya företag, som skulle kunna komma att startas på dess ruiner. Om man vill stryka dessa ord och göra den av mig ifrågasatta förändringen, skulle det innebära, att Kungl. Maj:t skulle hava att avgöra, i vilken ordning medlen finge användas. Det skulle stå Kungl. Maj:t fritt att göra ett bankaktiebolag på sätt i propositionen föreslagits eller att göra ett likvidationsaktiebolag på sätt motionsvis föreslagits. Jag tror, att för denna anordning talar det goda skälet, att riksdagen här icke har sett — jag höll på att säga — en enda siffra. Det är litet svårt för riksdagen att då taga ansvaret för att sätta igång en ny bank. Skall detta ansvar tagas, så bör det efter mitt förmenande tagas av Kungl. Maj:t. Att här göra ett bankaktiebolag medför en annan olägenhet, nämligen den, att bolaget därigenom kommer att lyda under den stränga banklagens föreskrifter i stället för under den vanliga aktiebolagslagen. Detta medför, att redan 10 % förlust av aktiekapitalet gör bankaktiebolaget skyldigt att omedelbart träda i likvidation, medan i ett vanligt aktiebolag två tredjedelar av aktiekapitalet måste vara förbrukade för att likvidationskyldighet skall inträda. Det är nämligen, såsom här redan förut från en talare på Stockholmsbanken anförts, en övervägande stor risk för att ett på propositionens grunder nu igångsatt bankaktiebolag skulle inom kort nödgas likvidera. Anledningarna till detta äro, att man kan under den närmaste tiden, om banken nu öppnas, givetvis vänta, att en stor del av insättarna — de, som hava avista-räkning eller som i tid hava sagt upp sina depositionsbevis — i god tid föredraga att flytta över sina tillgodohavanden från den bank, vars framtid dock ännu måste förbli oviss, till någon annan bank. Om sedan en ny kris inträder, skulle förhållandet bli det, att de lojala insättarna, de, som hava litat på banken, skulle sitta kvar, medan de illojala och kanske de, som mest hade pressat på för att få ut sina tillgodohavanden, skulle hava sitt på det torra.

Naturligtvis kan likvidationstvänet undvikas. Allting beror ju på till vilket värde tillgångarna upptagas, hur bankaktiebolagets tillgångar upptagas i det nya aktiebolagets ingående balansräkning, och därom stadgas i banklagen, att bolagets tillgångar ej må upptagas över sina verkliga värden. Nu har det upplysts, att man icke kan räkna med att de verkliga värdena uppgå till mer än 90 % av tillgångarna. Om man vill uppföra värdena till en så hög siffra, att icke likvidationsrisken vore överhängande, så skulle staten stå i det föga tilltalande läget att nödgas börja denna bankverksamhet med en typiskt vattnad bank.

Jag övergår därefter till ordet »tillgångar». Enligt propositionens och utskottets förslag skulle till det nya bolaget överlätas samtliga den nuvarande bankens tillgångar och skulder, med andra ord, rörelsen skulle fortsätta och eventuellt utvecklas. Efter det förfaringssätt, som förut i liknande fall praktiserats — det har i motionen erinrats om det gamla fallet med Egnahemssparbanken i Stockholm, som likviderade genom ett särskilt för ändamålet bildat likvidationsaktiebolag med namnet Likvidator — skulle detta likvidationsbolag endast övertaga det

likviderande bolagets, den gamla bankens, tillgångar, med skyldighet att till insättarna respektive övriga fordringsägare redovisa vad som vid likvidation inflyter. Genom en sådan anordning skulle mycket snart avvecklingsverksamheten åter kunna komma igång. Omsättningen av växlar skulle kunna äga rum i vanlig ordning, en sak, som mänskligt att döma, borde underlättas därigenom att, så vitt jag förstår, bankens rediskontering förnämligast torde ha varit förlagd till den nuvarande statsbanken, nämligen riksbanken, som borde ha anledning att kunna utföra ett gott samarbete. Vi känna ännu icke några detaljer, men i de officiellt tillgängliga siffrorna är det ingenting, som ger vid handen något om fördelningen, men det har uppgivits, och jag antager, att det ligger något i det, att den väsentliga rediskonteringen ligger i riksbanken. Finge man ett sådant likvidationsaktiebolag, skulle det icke bliva några svårigheter vid omsättningen och avvecklingen av de nu löpande affärerna. Omsättningen skulle genast komma igång, medan däremot *för närvarande*, efter vad jag fått upplysning om, riksbanken under de sista dagarna har vägrat förnyad omsättning eller, rättare sagt, när Lantmanabanken har fått in en omsättningsväxel och kommit med denna nya växel till riksbanken, varest den gamla varit rediskonterad, så har riksbanken vägrat omsättning. Den har fordrat likvid för den gamla växeln. Jordbruket är ju så lagt i sin ekonomiska verksamhet, att på hösten inflyta penningarna och på våren komma utgifterna, vartill behövs kapital. Om lantbrukaren då icke har medel hemma till sitt förfogande, måste han hänvända sig till banken. Att nu i en sådan situation under de sistförflutna dagarna här i Stockholm vägra omsättning av dessa växlar, måste jag säga, det förstår jag icke anledningen till, men jag förstår verkningarna.

Dessa synpunkter hava varit en kommentar till de olika alternativ, som kunna tänkas i fråga om ett likviderande av den nuvarande banken, och det skulle innefatta, att en större makt, nämligen valrätten, lägges i Kungl. Maj:ts händer.

Vad jag nu hittills sagt, är ungefär vad jag hade tänkt att säga, innan herr statsrådet och chefen för finansdepartementet tog till orda.

Det är endast efter mycken tvekan, som jag fortsätter att tala. Min tvekan beror därpå, att det jag vill beröra är en sensation, och jag älskar icke sensationer. Att jag dock nämner det, beror därpå, att det synes hava en så pass stor betydelse för frågans bedömande, att om icke jag påpekar denna sak, kommer väl nästa talare att göra det och kanske även de följande i en hel rad. Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet uppläste nämligen en honom i dag tillhandakommen skrivelse från bankdirektörerna Rydbeck och Nachmanson, vilka, som bekant, äro de alldeles speciellt sakkunniga ledamöterna av kreditkassans styrelse. De äro nämligen alldeles särskilt experter på att bedöma värdet av en banks portfölj. Nu fick kanske en eller flera av herrarna det intrycket av redogörelsen att deras ståndpunkt är alldeles ny, då den först i dag kommit till herr statsrådets kännedom. Det var ju också så, att det där brevet tyckes ha framkommit först i dag, men herrarna observerade säkert, att

Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.
(Forts.)

Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.

(Forts.)

vad som däri stod var icke en redogörelse för en av dessa båda herrar nu vunnen visshet om bankens ställning, utan det var en redogörelse för vad dessa båda experter hade kommit till för ett resultat vid den tidpunkt, då propositionen icke var annat än under förberedning, och när frågan alltså ännu var svävande. Jag förstår nu, att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet icke förut har haft kännedom om deras uppfattning i frågan, och det är ju efter vad han har sagt självklart. Men då tillkommer den omständigheten, att förutom det, att man i ett ärende som detta med all rätt klagat över, att utredningen är bristfällig, man nödgas konstatera, att den tillika är partisk. Det torde väl dock vara en rimlig begäran, att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, innan han beslöt sig för att gå den ena eller den andra vägen, frågade de i allra eminentaste grad sakkunniga ledamöterna av kreditkassans — statens egen inrättnings — styrelse. Detta deras yttrande har icke blivit bekant för riksdagen förrän i dag, då det samtidigt begäres, att riksdagen ofördröjligen skall fatta beslut i överensstämmelse med propositionen.

Nu är det ju visserligen tydligt, att dessa båda bankdirektörer äro jäviga att yttra sig i frågan. De höra ju nämligen till de så kallade »borgerligas». Men även mot de personer, som hördes av statsutskottet, nämligen riksbankschefen och banksinspektören, har det riktats en viss jävsinvändning på grund av den stora växelrediskontering, som riksbanken har beviljat lantmannabanken. Det har från något håll sagts, jag vill icke säga om med rätta, att de därför skola vara jäviga. Hade det icke varit lämpligt att framlägga all utredning, som kunde frambringas från olika håll, för att sedan låta riksdagen avgöra, huruvida dessa personer med fog borde anses som jäviga, och överlämna åt riksdagen att bestämma vilket avseende riksdagen ville fästa vid dessa uttalanden?

Herr Kvarnzelius nämnde något om en person, som icke blev insläppt i statsutskottet. Vi skola icke spilla ett ord mer på den personen. De upplysningar, han kunde haft att lämna i moratoriefrågan, väga lättare än en fjäder i jämförelse med det intresse, det skulle haft för statsutskottet och riksdagen att på ett tidigare stadium erfara, att statens egna experter i kreditkassans styrelse redan i förväg ha bildat sig den uppfattningen, att bankens likviditet är synnerligen otillfredsställande och icke kan på långt när tillräckligt förbättras ens genom tillförande av 20 miljoner kronor nytt kapital.

För närvarande, herr förste vice talman, yrkar jag på återremiss.

Herr **Bondeson**: Då jag ämnar medverka till att föreliggande utskottsbetänkande blir av riksdagen antaget, vill jag med några ord deklarerera min uppfattning i denna fråga.

Jag får först förklara, att det enligt min uppfattning gäller att bedöma, huruvida insättarna eller låntagarna komma att få det svårast i en dylik bank, som nu behöver statens hjälp, och jag får då för min del bestämt uttala den meningen, att låntagarna drabbas lika hårt

*Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.
(Forts.)*

om icke hårdare, om banken skall gå i konkurs. När jag alltså lämnar detta förslag min röst, gör jag det icke därför, som det allmänna talesättet är, att banken skall räddas, utan jag gör det därför, att jag anser det vara ett mycket stort statsintresse att ordna det så, att allmänheten kan lita på, att då de insätta sina besparingar i banker, försedda med Kungl. Maj:ts oktroj och underkastade statens kontroll, deras sparmedel förvaltas på ett sådant sätt, att de kunna vara trygga för att vid förekommande behov utfå sina medel med ränta. Om det icke ordnas så, förlora alla banker den stora allmänhetens förtroende. Jag vill endast här fråga eder, mina herrar: är det icke förtroendet, tilliten, som uppehåller hela vårt bankväsende? Finns det någon bank, som är så solvent eller rättare sagt likvid, att om dess kunder på en gång i stor utsträckning uttaga sina insatta medel, de kunna fullgöra sina förpliktelser ens mot insättarna, än mindre kunna tillhandahålla sina kunder låntagarna nödvändigt rörelsekapital för legitimt behov? Om alltså min utgångspunkt är riktig, är förtroendet för bankerna tillspillogivet, om icke denna bank, Svenska lantmännens bank, räddas. Aktiekapitalet och fonderna äro visserligen förlorade, men det gäller här, huruvida staten icke har större fördelar att satsa åtskilliga miljoner än att låta katastrofen gå ut över landet och förstöra näringslivet och förtroendet till bankerna.

Jag vill ytterligare betona, att enligt mitt förmenande har staten ett mycket stort ansvar för bankernas skötsel. I detta sammanhang tillåter jag mig påpeka, att en del banker redan erhållit kreditkassans stöd, och att riksbanken har övertagit vissa tyngande engagemang samt dessutom har staten åtminstone i ett fall beviljat vissa förmåner för den övertagande banken, som årligen medföra stora utgifter för statskassan. Gentemot den uppfattning, som ofta uttalas, att en statssocialisering skulle ligga nära till hands, om staten skulle hjälpa Svenska lantmännens bank, vill jag dock säga, att för närvarande finns det *ingen* annan framkomlig väg än den nu föreslagna för att rädda banken, och det kan enligt min uppfattning icke vara annat än lyckligt, att staten, som står risken, har bestämmanderätten över bankens ledning och skötsel.

Vi hava helt nyligen i pressen erfarit, att en av de nyrekonstruerade bankerna lämnat vissa förmåner, pension, åt sina förra direktörer. När vi i riksdagen beslutade, att staten genom kreditkassan skulle lämna de nödlidande bankerna hjälp, så var det icke för bankernas egen skull, utan för att de skulle bliva i tillfälle att fullgöra sin plikt emot såväl insättare som låntagare och att stödja näringarna, såväl jordbruket som industrien och handeln. Man måste därför med beklagande konstatera, att en del av dessa banker föga tänkt på att skydda näringslivet. De hava nämligen i stället satt som sitt mål att klara ut sina engagemang. Om alltså frågan om Svenska lantmännens bank ordnas på det sättet, att utskottsförslaget antages, är det min livliga förhoppning, att behörig hänsyn tages till låntagarna, som hava sina affärer i denna bank och därför äga berättigade intressen.

Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.
(Forts.)

Jag anser för min del, att riksdagen har kommit i ett sådant tvångsläge, att man ingalunda har att välja mellan ett gott och ett dåligt förslag, utan man har att välja mellan två onda ting, antingen låta banken gå i konkurs med följande katastrof för landet eller att staten satsar stora belopp för att rädda banken. Mellan tvenne onda ting föredrager jag, enligt min uppfattning, det minst onda, och på den grunden ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Pålsson**: Det finns ju en hel rad kullbyterade banker i vårt land, såsom Sydsvenska kreditaktiebolaget, Svenska handelsbanken, Värmlands enskilda bank m. fl., men alla dessa hava blivit räddade genom ingripande från kreditkassan, således indirekt genom statens medverkan. Man undrar då ute på landsbygden, där man har så stora intressen förenade med denna bank, Svenska lantmännens bank, varför då icke räddning skall kunna lämnas även den från staten. Det har visat sig vara omöjligt för kreditkassan att inträda hjälpsamt på grund av de värderingar av belåningsportföljen, som ha skett av sakkunniga, och naturligtvis väcker det en mycket stor uppmärksamhet, att man just i denna fråga om denna bank nödgas gå till riksdagen. Det har ju väckt till livs en masspsykos av farhågor, och man är rädd för att resultatet av denna hänvändelse till riksdagen skall bliva resultatlös. Nu tjänar det ej någonting till att undra över, varför man skulle behöva gå denna väg, eftersom kreditkassan genom sina bestämmelser icke kan rädda situationen. Den stora faran är att denna lantmannabank står helt ensam i sin grupp och icke har samma hjälp att påräkna av de större äldre bankerna. Det är därför större fara för den än för de andra bankerna som kommit i samma trångmål.

Vad som gör det så farligt, är, att ute på landsbygden från Ystad till Haparanda har bland lantbrukarna vuxit upp en kooperativ rörelse, som fick denna bank till sin hjälp. Denna stora sammanslutning av svenska lantmän räknar, som det upplysts, inom sig innehavare av icke mindre än en fjärdedel av all odlad jord här i landet. Då kan man förstå vilken våldsamt explosion, som skulle uppstå, om i hast alla bankens tillgodohavanden hos lantmän skulle inkrävas i händelse av fallissement. Sådana farhågor på landsbygden äro mycket berättigade. Det kan ju bliva ekonomisk ruin för stora delar av landsbygden, i händelse man icke försöker att på något sätt dämna upp för den flodvåg, som här hotar. Men man förstår också, att denna kooperativa rörelse, som organiserats på landsbygden under ett 20-tal år och till slut fick sin överbyggnad i riksföreningen, här har stora intressen att bevaka. Det är mycket arbete, som är nedlagt för att få detta stora kooperativa företag färdigbyggt, och om allt detta skulle förstöras på en gång, skulle det bliva ofantligt stora svårigheter för alla dessa människor, som hava gjort sina affärer genom denna riksförening. Man förstår då också samtidigt det stora värde, som ligger i denna riksförening. Den har huvudsakligen drivit agenturrörelse och genom denna hava varorna gått ut till underavdelningarna på landsbygden, lokal- och

centralföreningarna. Genom denna organisation hava lantbrukarna i stort sett inköpt alla sina förnödenheter, och det har sammanlagt gått upp till hundratals miljoner kronor. Det ligger således i denna riksförening ett mycket stort kontant värde som agenturföretag, ty då en lantbrukare ansluter sig till densamma, nödgas han göra alla sina inköp genom riksföreningen. Därav kan också var och en förstå att på vissa håll tiden nu har ansetts vara mogen för att kunna få död på denna inköpsförening. För andra människor kunna ju vara förbundna stora ekonomiska värden att nå detta syfte. Herr Stendahl är alltid hänsynslöst uppriktig med sina frågor här i riksdagen. Det ger mig rätt till att framställa lika hänsynslösa frågor. Jag undrar då, vad värde skulle det ligga för köpmännen i Sveriges land i att få död på en sådan inköpsförening, en rörelse som denna och om vinnandet av ett sådant mål icke skulle kunna vara värt en mäsja? Det är förklarligt, att intresset kan vara mycket stort att få bort detta kooperativa företag och således kunna få övertaga dess stora rörelse med alla dess säkra kunder. Jag nödgas att göra en sådan fråga och kanske även flera, ty jag tycker, att denna sak har utvecklats sig under arbetet i riksdagen denna vecka på ett högst egendomligt sätt.

*Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.
(Forts.)*

Man hörde ju först, att denna bank var bankruttmässig och icke kunde hjälpas. Men sedan hava finansmännen, som trodde, att detta företag, lantmännens bank, redan var dött, genom överståthållaren kommit fram med erbjudande om 60 %. Herr Stendahl nämnde t. o. m., att till 70 % skulle man kunna belåna de tillgodohavanden, som finnas inom banken. Det finnes således sådana värden bakom detta företag, att man kan bjuda så pass mycket som 60 à 70 %. Skulle man icke kunna antaga, att om man gör en vördsam anhållan till dem, som bjuda 60 % att dessa bjuda »firti» procent till då auktionen nu är i gång, så att det kan bli jämt 100 %. Det vore i stil med det andra som hänt. Vi skulle då tvärt kunna avveckla hela statsbankstanken. Man skulle även kunna tänka sig, att om riksdagen beslutar bankens räddning, vi redan på lördag hava ett sådant anbud. Jag tror icke, att den skrivelse, som herr finansministern nyss uppläste, är det sista ordet i denna sak. Jag tycker, att frågan har utvecklats sig underligt. Det synes som om krafter äro i verksamhet, som tro sig kunna för en billig penning komma över frukten av allt det arbete, som är nedlagt i dessa organisationer, för att därigenom kunna skörda god vinst.

Herr Stendahl har som en försvärande omständighet nämnt, att riksbanken troligtvis genom att förorda rekonstruktion av banken ville dölja att 30 miljoner kronor äro rediskonterade i riksbanken. Om herr Stendahl vill tänka på vilka säkerheter, som ligga bakom lantmannabankens växlar, som rediskonteras i riksbanken, så måste han erkänna, att det icke är dåliga säkerheter. Det är nämligen så, att de växlar, som av lokalföreningarna på landsbygden lämnas åt riksföreningen, äro icke endast garanterade av de personer, som skrivit på dem, utan även av respektive lokalföreningar själva, ty man har där gemensamt ansvar för ifrågavarande växlar. Jag tror därför icke, att herr Stendahl kan lämna bättre säkerhet för sina växlar som för de växlar, vilka lantmän-

Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.
(Forts.)

nens bank intill ett belopp av 30 miljoner kronor rediskonterat i riksbanken. Det är nämligen utom enskild person även en förening, som är ansvarig för växlar. Om en, två eller flera personer i en sådan lokalförening icke skulle kunna betala sina växlar, få de andra, som äro med i samma förening, vara vänliga att inskrida och betala för dem intill ett visst belopp pr har jord som äges eller brukas. Jag vill således påstå att för de växlar, som till ett belopp av 30 miljoner kronor äro rediskonterade i riksbanken, föreligger rätt stor säkerhet. Enligt min uppfattning behöver man icke här som ett avslagsskäl åberopa, att man icke haft tid att genomgå växelportföljen tillräckligt, ej heller frukta, att *den* förlusten kan bli så stor. De större engagementen i massfabriker och liknande företag äro ju genomgångna, och man har gjort de avskrivningar, som ansetts nödvändiga. Jag kan således icke få den åsikten av vad som här är förebragt, att ställningen är så ytterst dålig, som man här sökt förespegla.

Då enligt tidningsuppgift vid professor Brismans föredrag bankdirektör Tamm yttrade, att statens förlust icke skulle överstiga 15 miljoner kronor, tycker jag, att man är på den säkra sidan av saken om man betraktar denna förlust som maximum. Man vet nämligen genom auktoriteter, som understött banken huru högt det belopp skall kunna bli, som staten i allra värsta fall skulle få lov att bidra med för att få redat bankens affärer. Det tycks mig icke vara så värst farligt. Därtill kommer även, att meddelanden givits från vissa håll, att förlusten icke skulle överskrida en tiondel eller 10 % av insättarnas fordringar. Enligt denna uppgift skulle förlusten alltså begränsas till 10 miljoner kronor.

Man fruktar för att denna bank skall bli en början till statsaffärsbank. Från socialdemokratiskt håll har det förfäktats, att så ej skulle bli förhållandet, och det är väl knappast tänkbart, att de skulle vilja börja en bank på ett kullbytterat företag. Det låter ju ganska sannolikt. Vad värde kan det ha för ett parti, som vill socialisera, att börja denna socialisering med ett kullbytterat bankföretag. Här anser jag verkligen, att det föreligger alla möjligheter för att det är med sanningen överensstämmande, att socialdemokraterna visst icke vilja börja en statsaffärsbank på ett sådant sätt. Men om än så vore förhållandet, skulle det väl icke ligga någon skada i att ett sådant försök gjordes för att därigenom bereda socialdemokraterna möjlighet att undersöka, om en socialisering av banknäringslivet är lämplig här i landet. Det skulle nog ingiva dem den uppfattning, som uttalats offentligt av mången, att en sådan socialisering icke kan gå för sig, så vitt man vill, att näringarna skola bära sig. Skulle man således genom ett försök från statens sida att socialisera denna bank komma till det resultatet, att det icke lönar sig för staten att uppträda som enskild bankledare, så kan det väl ur den synpunkten sett icke vara annat än en vinst, om verkligen ett sådant försök får göras.

Emellertid dröjer det nog många år — man har sagt 5 å 6 år — innan likvideringen av detta företag kan hava försiggått, så vitt man skall uppnå bästa möjliga priser för det, som finns att realisera. Sedan är det

ju klart, att det efter dessa år blir andra riksdagsmän, som komma att uttala sig i ärendet, när saken då ånyo skall behandlas, och det kan väl ingen här i riksdagen nu hindra, om riksdagen om 5 å 6 år beslutar sig för att fortsätta rörelsen. Det uttalas ju i statsutskottets motivering, med stöd av vilket vi skola fatta vårt beslut, att man icke är med om, att en sådan statsaffärsbank skall bildas, och mera kunna vi väl knappast nu göra i detta avseende.

Jag ber i detta sammanhang å många jordbrukares vägnar få rikta ett tack till herr statsrådet Thorsson för att han även i denna fråga visat sig vara den rätta mannen på rätt plats och även ett tack till statsutskottets ordförande herr Kvarnzelius, ty utan dessa två personers ingrepp fruktar jag, att all möjlighet till hjälp vid detta tillfälle varit utesluten. Krafterna mot hade varit för överväldigande.

Jag ber, herr vice talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr **Pers**: Herr förste vice talman! Jag skall endast be att få göra en kort personlig deklaration i denna fråga, som är av så stor vikt och betydelse, redan i dag och som för framtiden sannolikt kommer att ha sina konsekvenser.

När man vill hjälpa en person, som är i ekonomiskt trångmål, i det privata livet, brukar det vara så, att man först och främst gör sig underrättad om ställningen, och jag tror, att den handlar klokt, som drager sig tillbaka, om han finner, att man icke får en fullständig överblick över vad det är fråga om, över vilka förbindelser, som föreligga, över vilken omfattning affären har och vilka konsekvenser ett ingripande har. I det här fallet förefaller det, som om samma krav borde kunna göras gällande, men efter allt vad som förekommit här i dag och man eljest kunnat få veta, har man icke fått full klarhet om den saken. Det nämnes siffror hit och dit, den ena större och den andra mindre, och ifall man frågar, om det är någon, som kan taga dessa siffror fullt på sitt ansvar, — jag menar de siffror, som ligga till grund för propositionen — viker man undan. Till och med statsutskottet, som annars brukar taga ansvaret på sina axlar, yttrar sig i svävande ordalag och hänvisar till de experter och de män, som varit uppkallade i utskottet och som övertygat utskottet. Men, mina herrar, vilka äro dessa män och vilka äro dessa experter? Jo, det är samma män, som jag föreställer mig hördes, när förslaget framlades att utöka kreditkassans rörelsemedel till dubbla beloppet. Riksdagens beslut att utöka kreditkassans rörelsemedel fattades den 24 februari på grundval av den tillstyrkan, som då gavs från dessa håll. Men bläcket har knappast hunnit torka på riksdagens protokoll i detta ämne, förrän den historia kom fram som vi nu ha på bordet. Jag undrar, om det var någon mer än jag, som levde i den villfarelsen, att man med denna utökning av rörelsekapitalet till det dubbla hade lagt saken till rätta för den här riksdagen. Jag föreställer mig, att jag icke var ensam, och när detta inträffar så omedelbart på denna utökning och sedan man fått den upp-

*Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.*

(Forts.)

Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.
(Forts.)

fattningen, att man hade ordnat saken, så vill jag säga, att finansministern och även statsutskottet icke borde förvåna sig över, att man blir villrådig och att stämmor här höjas, för att vi skola skjuta upp saken och titta på papperen, ty man vet icke vad det hela bottnar i. Jag vill icke säga, att det är ett äventyr, men så mycket kan man väl säga, att man icke ser botten på frågan.

Nu har den näst föregående talaren framställt detta såsom ett krav från lantmännen och som om man ville störta det föreningsväsende, som finnes på lantmannaoområdet. Detta är fel, det är ett misstag. Det är icke vi, som äro fiender till detta föreningsväsende, utan det är de spekulanter som nästlat sig in, och den dåliga ledning, som denna föreningsverksamhet har skaffat sig. Här finnes vilja att hjälpa, men man vill se hur man hjälper och att hjälpen verkligen kommer till ett riktigt resultat. Jag skulle vilja säga, att förespråkarna för lantmännen få välja en smula ifråga om de krav, som framställas såsom speciella lantmannakrav. Nyss förut var det totalisatorn, som var ett speciellt lantmannakrav. Nu är det här den hjälpen, precis i denna form och precis så som kravet framställt för oss i dag. Och det är genomgående för denna framställning, att finansministern talar om, att han ställts inför kravet att besluta raskt, ty eljest stänges banken i morgon. Vi stå inför samma krav i dag. En hel del ledamöter har köpt biljett för att resa härifrån i morgon. Vi måste besluta, ty eljest inträffar det och det. Det är dock en situation, som är, ja jag vill säga, mycket ohygglig, ty ansvaret kommer att krävas ut av oss, icke blott av dem, som nu pocka på att bliva hjälpta, utan ansvaret kräves utav oss av alla dessa, som icke ha någon andel i dessa affärer men som komma att få bidraga till att dessa utgifter bliva täckta. Jag har icke något intresse i något av dessa företag, utan jag är en enkel medborgare, som vill fylla min medborgerliga plikt, och i det läge, som saken fått, måste jag närmast yrka avslag på alltsammans, när man icke kan få en eller två dagars andrum för att sätta sig in i frågan. Ansvaret för ett sådant beslut är dock även det stort, men det faller på dem, som ha arrangerat saken så dåligt, att man icke kan få titta i papperen och inte få klart för sig, vad man beslutar och varthän det leder. För tillfället vill jag dock icke yrka avslag, utan jag instämmer i återremissyrkandet.

I detta anförande instämde herr *Rosén*.

Friherre **Adelswärd**: Jag kan icke, herr förste vice talman, dela den mening, som nyss uttalades av statsutskottets ärade ordförande, som ansåg, att den här frågan var fullständigt utredd och att beslutet i statsutskottet fattats efter moget överbäggande. Jag må säga, att det ökar icke förtroendet för statsutskottets betänkande, när utskottets ordförande kan ha en sådan uppfattning beträffande utredningens fullständighet, som han haft i detta fall. Jag skall emellertid icke längre uppehålla mig vid den saken. De flesta, om icke alla, övriga talare ha å sin sida betonat och beklagat det förhållandet, att frågan icke är tillräckligt utredd. Vi känna icke tillräckligt till den för att kunna säkert

bedöma den, och riksdagen står sålunda inför att fatta ett vittgående beslut utan att kunna grunda det på tillräckliga fakta och tillräcklig utredning. Emellertid framgick det av herr finansministerns anförande för en stund sedan, att han var av den mening, på grund av vad som har blivit honom bekant efter propositionens avgivande, att det brister åtskilligt i utredningen. Jag måste verkligen beklaga herr finansministern, som oförskyllt kommit i denna ytterst svåra och obehagliga situation. Jag tycker endast, att konsekvensen av den erfarenhet han gjort genom det, som blev känt i frågan, sedan propositionen avgivits, borde ha lett honom till att stödja ett förslag, som gör det möjligt att få något rådrum för att kunna bedöma frågan fullt objektivt med ledning av de fakta, som senare kommit till.

*Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.
(Forts.)*

Av den skrivelse, som herr finansministern uppläste här, framgick det ju, att sedan bankens nuvarande fonder voro avskrivna, skulle det återstå en förlust eller brist, som i denna skrivelse icke kunde till beloppet angivas. Det berodde på, att de så kallade småengagemangen icke blivit prövade, att centralföreningens engagemanger, sammanlagt uppgående till 20 miljoner kronor, ej heller blivit bedömda, men man visste med säkerhet, att förluster på en del av dem skulle kunna uppstå, samt slutligen på att stora industriella engagemanger icke varit omprövade, vilka med säkerhet skulle komma att medföra förlust. Jag vet, att ett annat meddelande har givits till finansministern, som han icke funnit nödigt att här delgiva men som också stannar från de sakkunniga, som förut tagit del av saken. De ha nämligen kompletterat sina tidigare yttranden och kommit till det resultat, att en betydande brist måste komma att uppstå. De kalkylera något annorlunda, men de utgå, som finansministern uppgav ifrån, att fonderna på 26 miljoner kronor ungefär komma att åtgå till de nu beräknade förlusterna och att 20 miljoner i engagemanger skulle överflyttas till kreditkassan. Men sedan återstår ett belopp av 84 miljoner kronor i engagemanger, som till väsentliga delar icke blivit prövade. Och det anses — och det förefaller ganska rimligt i dessa tider, då man vet av vad sorts engagemanger en hel del av dessa äro — att man måste beräkna åtminstone 10 procents förlust på dessa, d. v. s. en förlust skulle uppstå av i runt tal 10 miljoner kronor. Vi stå sålunda inför att starta en bank med 20 miljoner kronors aktiekapital, praktiskt sett utslutande statsmedel och med en brist redan vid starten av, låt mig begagna denna sista siffra, omkring 10 miljoner kronor. Man känner den ännu icke. Den är icke faktisk, men beräknad. Då har sålunda den nya banken icke annat att göra än att bokföra värdena så högt, att denna beräknade förlust av 10 miljoner kronor icke blir synlig, eller också att genast vid starten gå i likvidation. Det finnes ingen annan utväg. Då frågar jag mig själv, och jag frågar er alla, mina herrar: är det verkligen förenligt med, jag må säga det, anständighetskänslan, att riksdagen skall engagera sig i ett sådant företag, att sålunda staten skall börja en bankrörelse under sådana villkor, att den har dessa två saker att välja på? Riksdagen skulle sålunda medverka till, att staten skulle göra något,

*Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.*
(Forts.)

som varje enskild person, som på detta sätt grundade och begynte ett sådant företag, skulle bli på det skarpaste klandrad för. Det är den synpunkten, som för mig är den mest avgörande i denna fråga och som gör, att jag omöjligen kan vara med om att medverka till ett ordnande av saken i enlighet med Kungl. Maj: ts proposition eller statsutskottets förslag.

Nu har det sagts från åtskilliga håll, bland andra av herr finansministern själv, om den här nya banken, att vi icke kunna betrakta den såsom en ny, affärsdrivande statsbank. Han menade, att en sådan kan man icke bilda med bara 20 miljoner kronors aktiekapital och för övrigt grunda den på ruinerna av ett av våra bankföretag. Men det är väl hans uppfattning som så många andras, att detta bankföretag i själva verket endast är ett likvidationsinstitut för att avveckla den gamla bankens affärer. Men jag frågar: hur är det möjligt, att man kan bilda en bank, som skall ha bankrörelse liksom andra banker, och säga, att den är till för att avveckla den förra banken, d. v. s. i realiteten endast vara ett likvidationsorgan, och när denna likvidation, denna avveckling är skedd, då skall denna bank upphöra? Jag tror för min del, att det är praktiskt omöjligt. Jag förstår icke, hur det skall gå till. Så snart denna bank en gång börjar driva bankrörelse, komma nya förbindelser till, och det är omöjligt att bestämma ett ögonblick, när likvidation kommer att upphöra. Av detta skäl anser jag också, att det är en alldeles felaktig väg att ovillkorligen bilda en bank, då man kan nå precis samma mål med ett likvidationsinstitut eller ett organ, som har till uteslutande uppgift att avveckla den gamla bankens affärer. Jag skall icke inlåta mig på att utveckla denna synpunkt, då den redan har blivit uttalad av professor Fehr, och jag skall inte heller upptaga tiden med att beröra åtskilliga andra skäl och invändningar, som redan blivit gjorda, utan jag ber att, i anslutning till vad jag sagt och under förutsättning, att ett moratorium enligt det därom framlagda förslaget kommer att beviljas, få yrka bifall till hemställan om återremiss.

Herr Kvarzelius: Herr förste vice talman! Ja, det måste ju erkännas, att det är i hög grad anmärkningsvärda omständigheter som inträffat under handläggningen av detta ärende här i kammaren, omständigheter som ge kammarens ledamöter all anledning att noga taga i övervägande, vad som bör göras. Man får väl utgå från, att det är av nitälskan för statens intresse, som dessa personer, vilka varit anmodade att deltaga i granskningen av Lantmännens bank, funnit sig böra, innan det var för sent, fästa herr statsrådets och chefen för finansdepartementet uppmärksamhet på de omständigheter, som framgingo av deras skrivelse. Dock vill det förefalla mig, som om det hade varit värdefullare och bättre om denna skrivelse tidigare kommit herr statsrådet till handa, och det synes mig, att det icke borde ha varit omöjligt, att denna skrivelse hade kunnat avlåtas så pass tidigt, att herr statsrådet haft tillfälle att med anledning av densamma kon-

ferera med andra experter på området, som ha stått till herr finansministerns förfogande. En av dem tillhör ju också kreditkassans av år 1922 styrelse, nämligen herr Tamm. Honom borde man åtminstone kunnat konferera med. Det angives, att de två, som avlätit skrivelsen, äro ledamöter i styrelsen för kreditkassan av år 1922. Det är aldeles riktigt, men det är omöjligt att aldeles förbise, att de tillika äro framstående representanter för två av landets största banker. Det bör icke förvåna dem att många av kammarens ledamöter gjort sig den frågan, om det varit deras egenskap av chefer för dessa banker eller ledamöter av kreditkassan av år 1922, som varit det förnämsta motivet, varför skrivelsen kommit och varför den just kommit vid detta tillfälle, mitt under det behandlingen av ärendet pågår i kamrarna.

*Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.
(Forts.)*

Nu är emellertid läget enligt min uppfattning sådant, att jag fortfarande måste vidhålla, att om man här verkligen vill bringa någon hjälp, måste riksdagen taga position nu, det kan icke hjälpas. Gör icke riksdagen det nu, så utgår åtminstone jag ifrån, att det mesta av den hjälp, man sedan skulle komma att bjuda, skulle bliva av betydligt mindre värde, än om den kan lämnas nu.

Kungl. Maj:ts proposition är för övrigt rätt försiktigt avfattad, enär det heter, att dessa 15 miljoner kronor *efter Kungl. Maj:ts beprövande* skola användas för aktieteckning i ett företag för övertagande etc. Även om riksdagens båda kamrar här i dag skulle ställa dessa 15 miljoner till Kungl. Maj:ts förfogande, har ju, innan pengarna av regeringen slungas in i detta företag, som jag vill villigt medgiva innebära vissa risker, Kungl. Maj:ts regering tillfälle att ytterligare pröva ärendet och konferera med personer, som anses kunna äga nödiga insikter på området. Och jag vill bestämt säga, att om jag i ett ärende av denna natur, där det gäller en statens medverkan, har att välja på att fråga några av riksdagens egna förtroendemän eller andra, utanför stående, så tillåter jag mig fästa åtminstone lika stort avseende vid det utlåtande, som lämnas av riksdagens förtroendemän; och det är ju så, att samtliga de tre personer, som här ha varit med och lämnat upplysningar, stå i förtroendeställning till riksdagen. Så är förhållandet med såväl riksbankschefen som andra deputeranden i riksbanken herr Nilson som ävenledes med herr Tamm, vilken är ledamot av riksgäldsfullmäktige. Den sistnämnde sitter även såsom ordförande i kreditkassan av år 1922. Jag har under många år samarbetat med alla dessa tre personer, och jag har lärt mig under dessa år i mycket hög grad uppskatta deras redlighet, ärlighet och strävan efter att tränga in i de ärenden, som de ha att befatta sig med, och bilda sin mening först efter mycket moget övervägande. Jag vågar också bestämt påstå beträffande riksbankschefen Moll, att hans ståndpunktstagande i denna fråga icke på något sätt influerats av att här föreliggva växlar av lantmannabanken, rediskonterade i riksbanken, för omkring 30 miljoner kronor, ty bakom dessa växlar, även om Lantmännens bank icke är fullt solid, ligger helt visst tillräckliga säkerheter, för att icke riksbanken skall behöva riskera någonting. Man bör i varje fall på

Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.

(Forts.)

grund av tidigare under debatten gjorda erbjudanden från andra banker kunna räknas med att minst 60 procent av växlarnas värde kan hämtas direkt ur Lantmännens bank.

Under sådana förhållanden, och då jag sammanfattar allt, som jag anser vara av betydelse i denna fråga, anser jag mig fortfarande kunna vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets förslag med de ändringar jag påyrkade, då jag förra gången hade ordet. Jag utgår nämligen från, att Kungl. Maj:ts regeringen skall, innan pengarna lämnas ut, låta sig angeläget vara att med anledning av den skrivelse, som herr finansministern i dag fått mottaga, närmare konferera med andra insiktsfulla personer på detta område.

Herr statsrådet **Thorsson**: Herr förste vice talman! Herr professor Fehr lär under sitt anförande ha uttalat den uppfattningen, att den föreliggande utredningen icke enbart var bristfällig utan även *partisk* i ett eller annat hänseende och att jag hade bort göra mig underrättad om frågans verkliga läge hos de herrar, som i dag avgivit den skrivelse, jag här uppläste. I mitt anförande redogjorde jag för gången av ärendets behandling. Jag redogjorde också för att det uppstått och hävdats olika meningar om de värden, som Svenska lantmännens bank förfogar över. Och jag antydde även, att representanterna för Svenska lantmännens bank givit uttryck för den uppfattningen, att bankens värden hade blivit för hårt bedömda av de enskilda bankernas chefer. Jag vill nu tillägga att jag till kassans direktör ställde en direkt fråga vid ett senare sammanträde, om han hade fått den uppfattningen, att den granskning, vilken låg till grund för den mig lämnade redogörelsen, på något sätt hade varit grumlad av någon partiskhet, och på denna min fråga svarade han, att efter hans uppfattning ha de alla fyra gått till denna granskning utan någon som helst biavsikt. De hade alla fyra efter bästa förstånd sökt värdesätta de papper, som de haft att bedöma. Efter det svaret på min fråga har jag verkligen varit i den allra bästa tro, att det papper, som låg framför mig, var ett papper, varpå jag kunde bygga mina uttalanden. Jag vill bestämt bestrida, att jag haft någon som helst benägenhet att dölja något i denna sak.

Jag vill också bestämt säga ifrån, att jag icke har haft någon som helst anledning att betvivla de uppgifter, som på av mig given anledning ha lämnats. Den skrivelse, som jag uppläste här i dag, har inlämnats i finansdepartementet i dag klockan 10 och befordrades omedelbart därifrån in till mig i andra kammaren, och jag erhöll den, såsom jag yttrade här förra gången, sedan jag hade anhållit om ordet i andra kammaren.

Det är vad jag har att meddela. Jag har inga andra upplysningar att lämna, än dem jag här har kommit med.

Herr **Rune**: Herr förste vice talman, mina herrar! Med anledning av ett yttrande, som fälldes från statsrådsbanken nu, ber jag få

säga, att det är min bestämda uppfattning, att det finns ingen här, som i någon mån tvivlar på, att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, som vi sedan så många år känna, och som vi med fullt fog och i fullt mått högakta, i detta fall framlagt situationen sådan som han funnit den och att hans avsikter äro de allra bästa. Men jag ber å andra sidan få säga, att varken han eller andra få misstycka, att när man står under det ansvar, som vi i alla fall stå, man verkligen blir betänksam, och att man anser sig icke blott berättigad utan också förpliktad att tänka på vad det beslut, som nu skall fattas, innebär. Och utan att i någon mån vilja klandra herr finansministern måste jag säga, att detta kommer över en för hastigt. När man vet, huru det förhåller sig i dessa tider — vi ha ju en bank med snarlikt namn i Danmark som exempel — och man vet, att folk handlar fullständigt i god tro, att ställningen är god, fast det sedan visar sig, att ställningen är mycket dålig, tror jag, att, om man icke vill anses enfaldig i dessa tider, gör man klokt i att vara misstänksam gent emot de siffror och de uppgifter, som lämnas, när det gäller sådana här saker.

Nu vill jag säga, att jag har svårt att förstå deras mening, som auser, att ett moratorium skulle vara så skadligt. Jag förstår så väl, att insättarna i landet äro rädda för att förlora sina insatta medel och nervösa, men vi riksdagsmän få väl försöka, när vi pröva en så stor fråga som denna, att hålla huvudet kallt. Jag ber för min del få ge tillkänna, att jag är på det klara med, att vi måste hjälpa. Jag är beredd att votera för hjälp, när jag anser, att en sådan verklig utredning föreligger, att jag icke kan begära mera eller komma längre. Och jag skall votera med känsla och övertygelse för den hjälp, som kan behövas för denna bank och framför allt naturligtvis för bankens insättare och bankens låntagare. Men jag kan icke förstå, att det är nödvändigt att gå den väg, som en del herrar vill gå, d. v. s. att man nu utan vidare utredning, snart sagt i blindo, skall fatta position. Det ser ut, tycks det mig, som om man tänkte som så, att om man icke nu kan få igenom förslaget så att banken får åtminstone dessa 15 miljoner kronor, så står det i vida fältet, om det blir något av med hjälpen. Men jag tror, att de bedraga sig, som tro, att situationen är sådan. Jag känner det som ett behov att här förklara, att jag har den allra största sympati för lantmännens bank och framför allt för lantmännens kooperativa strävanden. Jag har den största sympati för deras ansträngningar att frigöra sig från mellanhänderna, vilkas verksamhet åstadkommer, att lantmännen själva faktiskt få jämförelsevis litet betalt för sina produkter, under det att den konsumerande allmänheten får betala dem för dyrt. Jag har, som sagt, den största veneration för lantmännens ansträngningar att undvika för stora mellanhandsmarginaler. Även av bankerna tillämpas rätt vida marginaler. Jag känner ju lantmännen, jag vill till och med säga mina vänner lantmännen, ty jag står i rätt många avscenden nära dem, fastän jag bor i en stad, och jag vill tillägga, att jag skulle vilja giva dem det rådet, att när de nu, såsom jag antager, äro tvungna att rekonstruera och omorganisera sina ekonomiska föreningar, taga

*Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.*

(Forts.)

Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.

(Forts.)

exempel av kooperativa förbundet. Kooperativa förbundet har skötts under många år av verkligt skickliga affärsmän, som icke basera sina affärer endast på papper och ansvarsförbindelser, utan på penningar, med det resultat, att samtidigt som de utövat en välsignelsebringande verksamhet, ha de gjort var man rätt och ha en stark finansiell ställning. När jag säger, att jag skulle vilja ha moratorium, så är det således därför, att jag för min del vill se något närmare på saken, men ingalunda för att jag ej vill hjälpa. Det är icke i någon mån av hänsyn vare sig till några bankintressen, några köpmannaintressen eller några mellanhänders intressen över huvud taget, utan det är därför, att jag verkligen anser mig skyldig att vara betänksam, när det gäller ett sådant förslag och sådana summor som de föreliggande.

Jag vill även fråga de herrar, som äro så ivriga för att bringa denna hjälp: vem säger, att den hjälp, som nu föreslås, är tillräcklig eller lämplig? Jag vill säga, att jag tror, att om man skjuter upp saken en tid, frågan kommer att ligga till sig — om det icke är oriktigt att här använda det uttrycket. Om man väntar en månad, är det emellertid min övertygelse eller, jag fruktar, att det då kommer att visa sig, att ytterligare tillskott är behövt. Men jag skall även då på det allvarligaste taga i övervägande, huruvida jag kan vara med om det. Jag tycker, att de, som äro så ivriga för saken, borde se litet närmare på vad förslaget egentligen gäller. Här har man begärt 15 miljoner kronor, dock under den förutsättning, att 5 miljoner kronor skola garanteras av kreditkassan. Enskilda skulle ju teckna beloppet, men kreditkassan skulle garantera dessa 5 miljoner kronor. Är det någon, som tror, att det icke uteslutande blir kreditkassans penningar, som släppas till för att erhålla dessa fem miljoner? Vi äro då uppe i 20 miljoner kronor. Vidare tror jag, att en förutsättning är, att man skall övertaga en del svaga engagement på bortåt 20 miljoner, och då äro vi uppe vid 40 miljoner. Herrarna få väl under sådana förhållanden medgiva, att det icke är illvilja, som dikterar vår önskan att se litet närmare på pappren, innan man ger sig in på sådana affärer.

En ärad talare, en mycket värderad partivän till mig, yttrade i början av debatten, att han trodde, att det kapital, staten släpper till, skulle komma oavkortat åter, om inga oförutsedda förluster inträffade. Under senare delen av debatten ha vi emellertid fått höra, att man icke är så säker för sådana förluster, och jag får verkligen säga herrarna, att om förlusterna skulle stanna vid det insatta kapitalet, eller vid 15 eller t. o. m. 20 miljoner kronor, skulle jag icke rådas så mycket för denna sak, men jag tror verkligen, att man i detta fall måste ställa sig ytterst skeptisk. Och när en annan av mina vänner sade, att han trodde — jag minns icke själva ordalagen — att »storbankerna ville komma åt allt detta», då får jag säga, mina herrar, att det icke kan vara begärligt för någon att övertaga en sådan »soppa», som i alla fall lantmannabanken redan visat sig vara.

När jag tager detta i övervägande, herr talman, finner jag, att det är en mycket rimlig begäran, att man får moratorieförslaget bifallet och

att man sedan får i lugn och ro, såsom jag vill minnas, att just herr finansministern här uttryckte sig, resonnera om på vad sätt man skall hjälpa denna bank till rätta, och med vilket belopp det bör ske.

Jag känner mig icke övertygad om att den utredning, statsutskottet kunnat ägna denna sak, är tillfredsställande. Detta är icke sagt som något klander mot statsutskottet, ty det vill jag säga, att när man skall på dagen avgöra en sådan fråga och icke kan fundera på saken och närmare tänka över den, är det icke så lätt att prestera en utredning, som är fullt tillfredsställande. Jag kan, herr talman, ej heller se, att det är några stora risker, som vidlåda förslaget om moratorium. Jag hoppas, att om moratoriet i dag beviljas, alla förstå, att bakom detta förslag icke ligger något försök att komma undan och slippa hjälpa, utan alla, såväl bankens intressenter som insättarna och låntagarna, böra förstå, att det är vår mening att hjälpa. Jag ber åtminstone att få deklarerat detta för min del, och jag tror, att alla, som hava samma uppfattning som jag, även äro av den allvarliga meningen, att med ett beslut om moratorium följer också som konsekvens skyldigheten för oss att sedermera se till, att banken *blir* hjälpt på det sätt, som den *kan* hjälpas. Jag har känt ett behov att särskilt uttala detta, för att ingen skall kunna säga, att de, som vilja ha ett moratorium, bara vilja det för att slingra sig undan den begärda hjälpen. Så är det icke, mina herrar, utan det är den allvarligaste mening hos alla, som hålla på moratorium, att vi sedan vilja taga konsekvensen härav och bringa hjälp.

Herr talman! På grund av vad jag anförde ber jag, eftersom frågan om moratorium nu ej föreligger, att få yrka bifall till förslaget om återremiss.

Herr **Ekman, Carl Gustaf**: Jag har, herr vice talman, varit tveksam, huruvida jag skulle yttra mig i denna fråga, och om jag skulle förlänga den länge förda diskussionen. Men några bland mina vänner ha påpekat, att när jag står som reservant med en blank reservation, kunde jag ha en viss skyldighet att säga vad jag menade med denna reservation.

Jag vill då säga, att när man i statsutskottet gick att behandla denna fråga och i första hand mötte det meddelandet, att den ställning för lantmännens bank, som låg till grund för, bland åtskilligt annat, den tidigare framställningen om förstärkning av kreditkassan, icke längre gällde, utan att man nu hade att räkna med en annan och sämre ställning för banken i fråga, måste denna omständighet vara tillräcklig att göra en betänksam, när det gällde att fatta position. Därtill kom, att man ju här i den föreliggande propositionen begärt, att detta belopp, som det här är fråga om, skulle uppföras såsom fast upplåning, ehuru det gällde en aktieteckning, om vilken man resonnerade på samma sätt, som när det gäller att giva ett direkt understöd utan visshet om att medlen i fråga kunna på något sätt återkomma. Den omständigheten, att beloppet i fråga likväl är uppfört som fast upplåning, d. v. s. betecknas som en produktiv utgift, gjorde givetvis en gammal stats-

Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.
(Forts.)

Ang. bistånd
 åt Svenska
 lantmännens
 bank.
 (Forts.)

utskottsledamot ur den synpunkten något villrådlig. Men när det sedermera gällde att försöka, så långt tid och omständigheter medgävo, att tränga in i frågan, växte denna betänksamhet. Jag frågade mig bland annat: kan man äga visshet, att det föreslagna beloppet är för rekonstruktionen tillräckligt? Först meddelades det, att för bedömandet i detta avseende ville och kunde man ej giva något slutgiltigt svar, därför att den företagna undersökningen ej omfattade alla engagement, som behövde undersökas, men sedan tillkännagav man, att man ägde en på vissa beräkningar grundad uppfattning, att ett visst nämnt belopp, lägre än det äskade, skulle vara för täckandet av den faktiskt föreliggande förlusten tillräckligt.

Jag frågar vidare: kan man med ett dylikt anslag, som ifrågasatts, vara säker, att banken undgår konkurs? Ja, i det avseendet sade man, att man hoppades, att vederbörande insättare och andra skulle vara nog kloka att samtliga inse, att en lugn avveckling skulle vara önskvärd ur samtligas gemensamma synpunkt, och att man däri hade ett visst kriterium på att man skulle undgå en katastrof. Men givetvis kunde man i det avseendet ej lämna några garantier. Man talade i detta sammanhang också om nödvändigheten av behörig hänsyn till de underorganisationer i kooperativt avseende, som i detta fall samverkade med penninginstitutet i fråga. Men när jag för min del sökte få reda på det ekonomiska och rättsliga sambandet mellan dessa underorganisationer, riksorganisationen och bankföretaget, visade det sig, att det var svårt att få reda på den saken, både evad det gällde det ekonomiska sambandet, det ömsesidiga ansvaret och i övrigt, hur hela den samverkan, det här gäller, skulle ur ekonomiskt-rättsliga synpunkter bedömas.

Jag frågade vidare som åtskilliga andra: är det meningen att skapa ett bestående företag eller ej? Då hänvisade anhängarna av att man omedelbart skulle gå till åtgärder till, att de i motiveringen till sitt yrkande hade angivit sin uppfattning om den saken. I förslaget skulle man nämligen uttala, att den nya bankens arbete i första hand borde inriktas på en avveckling av den äldre bankens verksamhet, så fort det lämpligen kunde ske. Den motiveringen visade ju på en självklar sak, nämligen att den första uppgiften skulle bli avveckling av den äldre bankens engagement. Men den lämnade icke något svar på den fråga, man gjorde sig, om det verkligen rörde sig om ett bestående företag eller ej. Tvärtom fick man av uttryckssättet på den punkten den uppfattningen, att meningen egentligen var att få ett bestående företag, ty att möta denna fråga med en sådan erinran som den, att vännerna av en statsbank måste säga sig, att det här vore det sämsta möjliga tillfället att realisera denna deras älsklingsplan, var naturligtvis icke tillräcklig motivering, när i alla fall ett första försök med satsande av penningar till företaget här faktiskt förordades och skulle sättas i gång.

Allt detta sammanlagt gjorde, att jag kom till den uppfattningen, att vad man här framför allt behövde var att vinna tid för bättre prövning av frågan än som varit möjlig på den korta tid, som kunnat till-

delas dem, som hade prövningen om hand. Å andra sidan är det klart, att det ej kunde bli fråga om ett vanligt uppskov, ty ett vanligt uppskov skulle för banken ifråga innebära en krasch.

Då var det som moratorietanken kom upp. Denna utväg betecknades visserligen som ovanlig, svår i fråga om tillämpningen och såsom icke riskfri ur åtskilliga synpunkter. Men vid det övervägande, jag ägnade frågan, fann jag dock, att den vore den bästa möjliga av flera i och för sig betänkliga utvägar. Och jag vill säga, att det föreföll mig, som om man, på åtskilliga håll åtminstone, ej velat ägna undersökningen om framkomligheten av den vägen det intresse, man bort ägna denna tanke. Emellertid har det visat sig, att efter hand som den tanken framförts, växte anslutningen till densamma. Den fick anslutning av nära halva lagutskottet, och det föreligger nu för riksdagen till avgörande omedelbart efter detta ärende.

Jag får säga, att vad som för övrigt nu förekommit styrkt mig i den uppfattningen, att det, som i nuvarande ögonblick ter sig som det lämpligaste, är att återremittera det nu föreliggande ärendet och på nästa punkt bifalla förslaget om moratorium. Det synes mig vara den väg, som allt vad hittills förekommit dock närmast hänvisar till. Man har gjort försök att underskatta betydelsen av ett moratoriums värde för företaget i fråga. Jag måste då säga, sedan jag nu sett det förslag till lag, som föreligger i detta avseende, att det innebär, så vitt jag förstår, en frist, som på det sätt lagförslaget angiver möjliggör en lugn avveckling, om för övrigt förutsättning för en sådan finnes.

Under dessa omständigheter ber jag att här få förnya det yrkande jag gjorde i statsutskottet, nämligen att man försöker komma fram på moratorievägen, och det innebär, att jag på denna punkt nu avsluter mig till återremissyrkandet.

Herr Petrén, Bror: Av de många skiftande inlägg, som gjorts i detta ärende, framgår nogsamt, huru svårt det är att på basis av föreliggande utredning fatta ståndpunkt i frågan. Jag kan icke neka till, att ju längre denna debatt fortgår, och ju mer av aktstycken och uttalanden, som därvid framkomma, i desto svårare tvångsläge känner man sig ställd inför den kommande voteringen. Jag skulle särskilt vilja understyrka en synpunkt, som ej, såvitt jag hört, av de föregående talarna berörts, nämligen den absoluta nödvändigheten av att bägge kamrarna redan före påskferierna komma till ett samstämmigt beslut i frågan. Sker icke det, utan beslutar exempelvis den ena av kamrarna återremiss i samband med antagandet av en lag om moratorium och den andra åter under en eller annan form beviljar de av Kungl. Maj:t begärda medlen utan antagande av en dylik lag, så blir ju påföljden, att alla de av föregående talare belysta olägenheter, som måste följa av att banken står inför ett omedelbart konkurstillstånd, som då icke torde kunna undvikas, ofrånkomligt äro för handen. Jag menar därför, att då man vid de kommande voteringarna har att taga ståndpunkt till de olika yrkanden, som under debatten framställts,

Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.
(Forts.)

Ang. bistånd
at Svenska
lantmännens
bank.

(Forts.)

man ej kan undgå att även taga intryck av och hänsyn till den sannolika uppfattning i frågan, som man tror förefinnas i medkammaren. Den kammare, som först kommer till beslut i frågan, har en jämförelsevis mindre bunden ställning, i det att den, som sist beslutar, tvingas att därvid handla under trycket av den pressning, som ligger däri att man känner sig nödsakad medverka till ett samstämmigt beslut före påskferiernas inträde.

För min ringa del har jag den uppfattningen, att de skäl, som anförts för en återremiss av anslagsfrågan i samband med antagandet av en lag om ett kortvarigt moratorium för vinnande av nödigt rådrum att efter kompletterande upplysningar bilda sig en klarare uppfattning i frågan, i sig äro de starkaste; och är jag fördenskull böjd att vid den kommande omröstningen i första hand ansluta mig till dessa yrkanden, men ifall man under de förestående voteringarna tvingas från den propositionen — vilket ej minst med hänsyn till stämningen för ett omedelbart avgörande av anslagsfrågan i medkammaren lätt kan bliva fallet — förefaller det mig, som ur synpunkten av att söka ernå samstämmiga beslut mellan kamrarna vissa sakskaäl talade för det av herr Fehr i dennes anförande skisserade förslaget till ändring av utskottets kläm. Jag anser mig därför böra framställa ett formligt yrkande om bifall till detta hans förslag. Det innebär ju, att i klämman till utskottets utlåtande under punkten a) efter orden »15,000,000 kronor», fortsättningen skulle lyda: »att efter Kungl. Maj: ts beprövande användas för ett för övertagande av aktiebolaget Svenska lantmännens banks tillgångar bildat aktiebolag».

Grundtanken i det av herr Fehr framförda förslaget, om jag fattat det rätt, är ju den att då Kungl. Maj: t ej i ärendet förebragt tillräcklig utredning till ledning för ståndpunktstagandet av dem, som i likhet med mig äro sinnade att lämna statshjälp för ändamålet, men ej på grundval av den nu föreliggande utredningen anse sig kunna med nödig omsikt träffa ett val emellan de olika yrkandena om sättet för bringandet av dylik hjälp, ansvaret för lämpligaste formen för sådan hjälps lämnande bör falla helt tillbaka på Kungl. Maj: t. Kungl. Maj: t är ju i den situation, som i händelse av avslag å återremissyrkandet föreligger för riksdagen med nödtvång, att i så fall redan i dag fatta beslut i frågan, den ende, som på grundval av en nödig befunnen, kompletterande undersökning och värdering av bankens portfölj efter förnyat överbägende av sakläget med dess konsekvenser i olika hänseende kan under fullt ansvar bedöma, om statshjälpen lämpligast står att lämna i form av medverkan till bildandet av ett rekonstruerat bankaktiebolag med därav följande risker för nya anslagskrav för ändamålet eller av ett likvidationsaktiebolag, inställt å att utan bedrivande av inlåningsrörelse snarast avveckla den äldre banken med därav följande begränsning i statsbidrag till insättarnas förmån av högst 15 miljoner kronor. Det är detta ansvar, som under det tvångsläge, vari riksdagen genom ofullständigheten i den föreliggande utredningen försatts, torde böra läggas på Kungl. Maj: t, sedan först en mer grundlig undersök-

ning och värdering av portföljen genom Kungl. Maj:ts försorg ägt rum. Man kan väl säga, att man i fråga om värdesättningen av bankens tillgångar nu står mellan två poler: den ena, lägre polen, ligger i det erbjudande, som från vissa bankers sida gjorts om belåning intill 60 procent av fordringsbevis hos banken. Det ligger nämligen själfallet ett värdesättande bakom detta erbjudande, som man med trygghet kan taga fasta på. Den andra polen åter innefattas i det omdöme, som återgives i det av bankdirektörerna Nachmansson och Rydbeck gjorda uttalande, som nys upplästs från statsrådsbanken, vari det säges, att efter deras omdöme en mera ingående granskning av bankens samtliga förbindelser med sannolikhet skulle giva vid handen, att bankens förluster överstege beloppet av dess fonder.

*Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.
(Forts.)*

Med stöd av det anförda skall jag alltså, herr talman, tillåta mig framställa ett formligt yrkande om bifall till det av herr Fehr framförda förslaget.

Jag skall emellertid därjämte be att få instämma i ett av de yrkanden, som gjorts i fråga om den rättsliga undersökning, som från utskottets sida påkallats. Jag vill därvid säga, att jag fullständigt förstår och gillar det syfte, utskottets uttalande därutinnan avser, men jag kan ej finna annat, än att den erinran, som riktades mot detta uttalande av herr Kvarnzelius, är i sig fullt befogad. Det är nämligen så, att i utskottsutlåtandet står det härom i klämman intet annat, än att herr Törnkviks motion må anses besvarad genom vad utskottet i sin motivering i den delen anført. Och i sin motivering har utskottet härom sagt: »Beträffande herr Törnkviks yrkande om en rättslig undersökning i förevarande sak skänker utskottet detsamma sin avslutning. Även om utskottet ej finner nödigt uppställa förberörda krav såsom villkor för statens medverkan till bankföretagets stödjan- de, vill dock utskottet uttala sin bestämda förväntan, att en undersökning av den natur motionären föreslagit varder av Kungl. Maj: t ofördröjligen företagen.»

Av en av utskottets medlemmar har nu visserligen yrkats, att orden »av den natur» skulle ändras till »i det syfte». Man frågar sig emellertid vad innebörden av detta är. Är innebörden den, att riksdagen med detta uttalande i motiveringen lämnat Kungl. Maj: t ett bemyndigande utöver vad gällande lag i förevarande hänseende medgiver, och, om så är förhållandet, hur långt är bemyndigandet avsett att sträcka sig? Svaret härpå kan ju ej givas på annat sätt än genom att gå till den motion, som åberopats. Och om man gör det, skall man finna att däri avsetts, att man skulle få en särskild undersökningskommission, bestående av tre erfarna personer, däribland en jurist, tillsatt av Kungl. Maj: t, och att kommissionen skulle av Kungl. Maj: t utrustas med befogenhet att utöver rätten till deltagande av alla bankens räkenskaper, handlingar och korrespondens, även inkalla vittnen såsom en vanlig domstol; och vidare heter det i motionen: »Eventuella ansvarsyrkanden eller åtal torde av kommissionen få anhängiggöras inför domstol enligt eljest gällande rättegångsförfarande.» Sålunda:

Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.
(Forts.)

motionären har tänkt sig, att kommissionen skall kalla in vittnen och höra dem inför sig på ed såsom vid en domstol. Sedan skulle dessa tre personer, som sålunda hopbragt bevismaterial, om förhållandena därtill gäve anledning, uppträda tillsammans — samtliga tre — såsom åklagare inför vederbörlig domstol enligt eljest gällande rättegångsregler. Självfallet är att denna procedur i sig innefattar moment, som ej låta förverkliga sig utan tillkomsten av särskilda lagbestämmelser för ändamålet. Uttalandet är vidare oklart till sin innebörd, då det icke därav framgår i vad mån man avsett att giva Kungl. Maj:t ett bemyndigande utöver vad gällande lag i hithörande hänseenden medger. Uttalandets avfattning synes mig i sin mån vittna om, att man ej haft erforderlig tid för handläggningen av ärendet i utskottet. Jag tror, att som ärendet i denna del nu föreligger, är det, i saknad av kännedom om den avsedda räckvidden av uttalandet, klokast att stryka denna del av betänkandet och ersätta den med några ord i enlighet med herr Kvarnzélius' yrkande. Men samtidigt vill jag för min del bestämt ha sagt ifrån, att Kungl. Maj:t självfallet har all anledning att, inom ramen för vad gällande bestämmelser möjliggöra, låta snarast verkställa en ingående undersökning angående bankens skötsel och orsakerna till dess obestånd samt vidtaga därav påkallade åtgärder.

Jag skall alltså, herr talman, be att få förena mig i herr Kvarnzélius' yrkande, så vitt angår den del av utskottsbetänkandet, som avser den påkallade rättsliga undersökningen.

Herr Kvarnzélius: Jag begärde ordet endast i anledning av det yrkande, som nu utformades av den siste ärade talaren.

Förslag till olika lösningar av denna fråga ha ju ingalunda saknats, och alla förslag ha ju varit föremål för åtminstone någon prövning. Men att man i sista stund skulle hoppa på ett förslag, som formulerats några minuter innan man går att fatta beslut, det kan jag inte tänka mig möjligheten av.

Jag ber alltså att på det bestämdaste få avråda kammaren från att reflektera på det av herr Petrénu gjorda yrkandet.

Herr von Sneidern: Naturligtvis är det ytterligt svårt att fatta position i denna fråga på grundval av den utredning, som förekommit. Jag kan dock inte underlåta att påpeka, att de i frågan hörda sakkunniga, som man måste betrakta som de i främsta rummet opartiska, uttalat sig för en lösning enligt de av Kungl. Maj:t föreslagna linjerna, och då måste den, som har svårt att fatta position men vet, att en position i detta ögonblick måste fattas, följa dessa auktoriteter och inte den mångfald av andra, som nu uppträder.

Till den kritik, herr Kvarnzélius nyligen riktade emot det senast framlagda förslagets beskaffenhet att hava uppstått i sista ögonblicket, kan jag inte underlåta att lägga en annan anmärkning. Enligt den formulering, detta förslag fått, skulle staten, om jag ej missuppfattade förslagsställarens, anslå 15 miljoner kronor till ett bolag, som skulle över-

taga Svenska lantmannabankens *tillgångar*. Är verkligen Svenska lantmannabanken så dålig, att man skall behöva anslå 15 miljoner för att övertaga tillgångarna, då får man verkligen medge, att då är företaget verkligen mycket dåligt. Orimligheten i det sist framlagda förslaget synes påtaglig.

*Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.*

För min del ber jag att få ansluta mig till det yrkande, som framkommit från herr Kvarnzelius. Jag tror, att vi i detta ögonblick måste, som herr Petrén sade, tänka på nödvändigheten av att komma till ett samstämmigt beslut från de bägge kamrarna, och jag tror, att den rätteste vägen att gå fram då är att sluta upp omkring Kungl. Maj:ts förslag med den ändring, som föreslagits av herr Kvarnzelius.

Herr **Fehr**: Herr von Sneiderns yttrande tvingar mig att säga ett par ord. Det är naturligt att man frågar sig: Då det föreslagna bolaget skulle övertaga tillgångarna, skola då inte också skulderna övertagas? I sak är det ju självklart, att de skola höra tillsammans med tillgångarna, men i form tror jag inte det är lämpligt, att det bestämmes. Ty om likvidationsbolaget väljes, får det utbetala de vid likvidationen inflytande medlen till det gamla bolagets borgenärer, men detta sker inte i form av ett direkt övertagande av skulderna. Om nu en sådan generell fullmakt lämnas Kungl. Maj:t att använda dessa medel för en organisation, så ligger ju däri, att åt Kungl. Maj:t anförtros att utföra ett avtal, som på bästa sätt tillgodoser det allmännas intresse. Det gäller därför att formulera yrkandet så vidsträckt, att det inte avskär Kungl. Maj:t från befogenheten att på grundval av eventuellt riksdagsbeslut i den riktningen pröva alla förslag, som kunna finnas vara förtjänta av beaktande. Skulle någon ändring i detta yrkande göras, skulle därigenom lätteligen avskäras antingen det ena eller det andra av de förslag, som här under debatten fått auktoritativt understöd.

Mitt yrkande är fortfarande återremiss.

Herr **Trygger**: Herr talman, mina herrar! För min del var jag, då jag kom hit i dag, besluten att rösta för den reservation, som herr Johan Nilsson avgivit i statsutskottet och som innebär bifall till herrar Gustafssons m. fl. motion. Orsaken härtill var följande. Det kungliga förslaget innefattar övertagande av en bank och förvandlande av denna bank till en statsbank. Man skrattade visserligen i början åt denna statsbank, så skröplig som den i detta fall skulle bli, men det finns dock ett embryo, som kan utveckla sig till en verklig statsbank. För den som anser, att en statsbank med alla dessa avdelningskontor och avdelningsstyrelser kan bli en ganska farlig sak här i Sverige, kanske till och med kan medföra korrupcion, för honom är det klart att man inte bör vara med om ett sådant förslag.

Men det finns en olägenhet till med denna statsbank. Om banken ej utvecklar sig och stärkes utan går tillbaka och slutar med en likvidation med förlust för staten, så kan man vara övertygad att om staten, som nu är ifrågasatt, har insatt ett aktiekapital av 20 miljoner, kom-

*Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.*

(Forts.)

mer åtskilligt att vara förlorat, innan vederbörande erkänna, att företaget är så dåligt, att det måste likvideras, och kanske man satsar på nytt flera gånger, innan man kommer till ett dylikt erkännande. Det är därför, jag ej vill vara med om Kungl. Maj:ts förslag.

Vad herr Gustafssons förslag åter beträffar, utgick jag, när jag beslöt att rösta för detsamma, därifrån, att de uppgifter, som funnös i den kungliga propositionen angående lantmannabankens ställning, skulle vara riktiga. Dessa uppgifter gå ju ut på att man kan vara säker på att när fonderna äro bortstrukna, skola debet och kredit gå ihop. Herr statsrådet antydde till och med, att det skulle bli några miljoner över till aktieägarna. Detta är utgångspunkten. Men som sagt, alla sådana kalkyler äro ovissa. Det kan ju mycket väl hända, att icke blott de två och en halv miljoner, som man nu anser sig möjligen kunna räkna på, gå bort, utan det kan hända, att debet och kredit ej gå ihop och att det visar sig en brist, då man går närmare in på saken och skall överföra den gamla bankens tillgångar och skulder på den nya.

Vad föreslår då herr Gustafssons m. fl. motion? Jo, den föreslår, att det skulle bildas en ny bank, som skulle övertaga den gamla bankens skulder — där finns ingen begränsning — samt dess tillgångar, vederbörligen avskrivna. Denna nya bank skulle ha ett aktiekapital på 5 miljoner, vilket de gamla aktieägarna skulle ha rättighet att teckna med företrädesrätt. Om de icke gjorde det, skulle andra enskilda beredas tillfälle, men om icke någon enskild vore villig att teckna, skulle, alldeles som i det kungliga förslaget, kreditkassan garantera dessa 5 miljoner. Vidare föreslår herr Gustafsson, att staten skulle gå in med 15 miljoner mot förlagsbevis, och på sättet skulle faktiskt denna bank i förhållande till den stora allmänheten erbjuda samma säkerhet som en statsbank med 20 miljoners aktiekapital. Såväl aktiekapitalet på 5 miljoner som de 15 miljonerna mot förlagsbevis gå ju med sämre rätt än bankens fordringsägare ha, och i förhållande till dessa skulle ställningen sålunda bli densamma som enligt Kungl. Maj:ts förslag om ett aktiekapital på 20 miljoner.

Då kan man ju fråga: Vad skall egentligen nyttan vara med det Gustafssonska förslaget i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag? Jag har redan sagt, att man därigenom slipper en statsbank. Men det är även en annan fördel, och den visar sig, när man skall överföra den gamla bankens tillgångar till den nya. Om man då finner, att debet och kredit icke gå ihop utan att åtskilligt brister, kommer detta att tidigare föranleda till en avveckling, en likvidation, då aktiekapitalet är så litet, än om det uppgår till det högre belopp, som ifrågakommer, om Kungl. Maj:ts förslag antages.

Om det Gustafssonska förslaget går igenom, blir alltså, när man skall överföra den gamla bankens tillgångar och skulder till den nya, situationen den, att om man finner, att det är mycket, som är borta, låt oss säga 4 miljoner, då får man fatta sin uppgift så, att man bör avveckla på bästa och klokaste sätt. Dessa 4 miljoner äro då ett offer, som staten eller eventuella enskilda aktietecknare gjort; ja kanske någon

del av statens förlagsfordringar också går förlorad. Detta är emellertid ingenting att göra åt, då man ju dock velat göra ett allvarligt försök att hjälpa.

*Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.
(Forts.)*

Men låtom oss därefter tänka oss det fallet, att när man gör denna överflyttning från den nuvarande banken till den nya, finner man, att den förra banken ej är så dålig, som man sagt, utan så bra, att åtminstone debet och kredit gå ihop, så att i stort sett full valuta finnes för de 5 miljonerna i aktiekapital. Då fortlever den nya banken som en penninginstitution med enskilda aktieägare, och i den mån bankens förtroende stärkes genom att det konstateras, att den är värd förtroende, blir det ganska lätt för den att få ett ökat aktiekapital och inlösa förlagsbevisen.

Sålunda: vad jag tycker är det verkliga för situationen lämpliga i det Gustafssonska förslaget, det är: Är bankens ställning så dålig, att det hela bör avvecklas, kommer detta att mycket snart ske. Är den rätt bra eller sådan att åtminstone icke mer än aktiekapitalet och fonderna gått förlorade, ha vi skapat en möjlighet för den nya banken att bestå och utveckla sig och tillfredsställa de krav, som man hade hoppats, att den gamla banken skulle kunna fylla, men varav den icke visat sig mäktig.

Nu har ju genom vad som förekommit i dag situationen blivit förändrad. Herr statsrådet har läst upp ett papper, och man får riktigt kalla kårar över ryggen, när man får höra vad där står. Har man känsla av sitt ansvar, är det svårt att fatta sitt beslut. Jag förstår så väl de herrar, som anse, att i den föreliggande situationen skulle det enda riktiga vara att återremittera ärendet. Men denna återremiss drar ju med sig ett moratorium, och moratoriet är enligt mångas åsikt en mycket betänklighet åtgärd. När jag i går tillät mig ett uttalande beträffande ett moratorium, sade jag, att jag för min del hade stora betänkligheter emot det, därför att det var en våldsamt ingripande åtgärd, som endast i de mest exceptionella fall borde användas. Det kunde ej tillämpas på detta fall, sådant det förelåg i går. Men när man hört den promemoria, som herr statsrådet föredragit i dag, blir man mindre betänksam mot moratorieförslaget, ty man får liksom en känsla av, att om man ej går den vägen och alltså icke närmare prövar detta material, där de viktigaste delarna blivit framlagda i sista minuten, skulle möjligtvis ej blott vårt lands innebyggare utan även utlandet få en sådan uppfattning om det ekonomiska samvetet och den finansiella vederhäftigheten här i Sverige, att kanske skadan därav skulle bli större än skadan av ett moratorium.

Då jag emellertid som saken ligger har den alldeles bestämda uppfattningen, att vi måste söka hjälpa alla de många, som, utan att det kan läggas dem till last, råkat in i de svårigheter, som bankens svaga ställning och riksförbundets olyckliga expansionsförsök föranlett, kommer jag för min del likvisst att i första hand rösta för herr Gustafssons m. fl. förslag, som ger en möjlighet att utan alltför stora offer komma till rätta med den svåra situationen. Men om det förslaget vid omröstningen, såsom antagligt är, skulle bli utslaget, kan jag åtminstone

*Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.*

(Forts.)

för min del icke rösta för Kungl. Maj:ts förslag, utan jag kommer då att ansluta mig till yrkandet om återremiss av ärendet till utskottet.

Herr Nilsson, Gustaf: Jag har endast begärt ordet för att tillkännagiva, att jag för min del kommer att rösta för utskottets förslag. Jag gör det så mycket hellre, sedan jag i dag suttit här och åhört vilken iver och intresse alla de, som koncentrerat sig på moratoriet, lagt i dagen för att genom olika förslag och olika finesser försöka få hela frågan uppskjuten på en månad. För min del kan jag inte finna, att de, som här skola hjälpas, bli hjälpta med att man uppskjuter behandlingen en månad. Över huvud taget har åtminstone jag och flera med mig varit likgiltiga för hela saken, men då man nu anser, att hjälp bör lämnas åt insättarna, anser jag det säkraste vara att besluta i enlighet med utskottets förslag.

I fråga om den rättsliga undersökningen har det emellertid yrkats en ändring i utskottets förslag, och man har särskilt — inte minst en ärad talare här på Kristianstadsbänken — ansett, att det vore olämpligt att igångsätta en sådan undersökning. För min del kan jag inte finna annat än att det vore önskärt att få en sådan undersökning, inte bara i detta fall utan också i åtskilliga andra, och då det här är fråga om att statsverket skulle träda till och hjälpa ett bankföretag i den form, som här är tänkt, förefaller det mig också, att riksdagen har full rätt att uppställa som villkor en undersökning på något andra grunder än de vanliga. Herrarna, som äro emot denna undersökning, ha själva för ett par år sedan, då det gällde ett privat företag, som inte alls begärt några statsmedel eller någon hjälp — jag syftar på Svensk import — varit färdiga att döma och avsätta folk utan dom och rannsaking. I detta avseende vill jag således hemställa om bifall till utskottets ursprungliga förslag och avslag på det ändringsyrkande, som utskottets ordförande framställt.

Jag ber, herr talman, att för min del i övrigt få yrka bifall till statsutskottets förslag i avseende å tecknandet av aktier.

Herr Hellberg: Herr talman. Den situation, som nu råder här i kammaren, tyckes mig kunnat karakteriseras som den rena konfusionen.

Här ha vi en rad av förslag, som alla syfta till ett positivt beslut. Vi ha regeringsförslaget, som onekligen fått ett grundskott genom det papper finansministern nyss läste upp. Vidare föreligger herr Kvarnzelius variant av utskottsforslaget. Sedan ha vi det förslag, som ursprungligen formulerats av herr Fehr och sedan upptagits av herr Petrén, och slutligen det, som är framfört i en reservation och förordat av herr Trygger. Jag kan inte hjälpa, att jag har det intrycket, att om vi nu gå till ett positivt beslut, blir det nära på en sinkadus, vilket av dessa förslag, som kommer att avgå med segern. Och då vill jag nu i sista stund blott säga — jag är ju inte i minsta mån sakkunnig, jag yttrar mig bara som mannen i ledet — att jag känner det, som om det

under dessa förhållanden ändå vore rimligt, att vi valde den enda väg, som innebär någon möjlighet till besinning. Jag ber alltså att få instämma i yrkandet om återremiss, vilket innebär en senare möjlighet till moratorium.

*Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.
(Forts.)*

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner komme att framställas, först särskilt angående var och en av de olika punkterna i utskottets hemställan, därvid i sammanhang med punkten b) skulle behandlas den del av utskottets motivering, som avsåge den av herr Törnkvist i ämnet väckta motionen, samt vidare särskilt angående utskottets motivering i övrigt.

Beträffande punkten a), fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats: 1:o att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o att den av herr J. Nilsson i Skottlandshus m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen skulle godkännas, i vad den avsåge ifrågavarande punkt; 3:o att punkten skulle visas åter till utskottet; 4:o att kammaren skulle avslå utskottets hemställan; samt 5:o att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att näst efter orden »Kungl. Maj:ts beprövande» fortsattes sålunda: »användas för ett för övertagande av aktiebolaget Svenska lantmännens banks tillgångar bildat aktiebolag».

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden samt förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits återremiss, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 35 punkten a), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, visas punkten åter till utskottet.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 58.

I fråga om punkten b) och den del av utskottets motivering, som avsåge herr Törnkvists motion, anförde nu vidare herr förste vice talmannen, kvarstode, sedan till följd av kammarens nyss fattade beslut yrkandet om återremiss finge anses hava förfallit, följande yrkanden: 1:o att utskottets hemställan skulle bifallas med godkännande av ifrågavarande del av motiveringen; 2:o), av herr *Lindblad*, att samma hem-

Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.

(Forts.)

ställan skulle bifallas med den ändring i motiveringen, att de å sid. 4 rad 7 i det tryckta utlåtandet förekommande orden »av den natur» utbyttes mot »i det syfte»; samt 3:o), av herr *Kvarnzelius*, att kammarren skulle besluta, att herr Törnkvists ifrågavarande motion icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd, och i sammanhang härmed besluta, att den del av utskottets motivering, som å sid. 4 i det tryckta utlåtandet började med orden »Beträffande herr Törnkvists yrkande» och slutade med »ofördröjligen företagen», skulle utbytas mot ett uttalande av följande lydelse: »Beträffande herr Törnkvists yrkande om en rättslig undersökning i förevarande sak finner utskottet detta vara av sådan beskaffenhet, att det ligger utanför utskottets befogenhet att inlåta sig på detsamma.»

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden samt förklarade sig finna propositionen på bifall till herr *Kvarnzelius* yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till herr *Lindblads* yrkande, uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som beträffande statsutskottets utlåtande nr 35 punkten b) och den del av utskottets motivering, som avser herr Törnkvists ifrågavarande motion, bifaller herr *Kvarnzelius* därom gjorda yrkande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Lindblads* yrkande i ämnet.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 87;

Nej — 42.

Beträffande punkten c), fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock bifall till punkterna 2) och 3) i den av herr *Kilbom* m. fl. i ämnet väckta motionen.

Vid härefter enligt dessa yrkanden gjorda propositioner bifölls utskottets hemställan.

Slutligen yttrade herr förste vice talmannen, att i avseende å motiveringen med undantag av förut behandlade, å sid. 4 i utlåtandet förekommande del yrkats dels att utskottets uttalanden skulle godkännas, dels att ifrågavarande delar av motiveringen skulle godkännas med den ändring, som påyrkats i den av herr *C. P. V. Nilsson* i Gränebo m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation, dels ock, av herr *Kvarnzelius*, att utskottets uttalanden skulle godkännas med den ändring, att den mening, som å sid 3 rad 12 nedifrån i det tryckta utlåtandet började med orden »I anslutning till» avfattades sålunda: » I anslutning till denna

ståndpunkt vill utskottet också såsom sin åsikt uttala att oktroj för den nya banken bör begränsas till en tid av sex år utöver den del av innevarande år, varunder banken kan vara i verksamhet. Före oktrojtidens utgång bör riksdagen beredas tillfälle att taga ställning till frågan om bankens fortsatta bestånd. Jämväl med hänsyn härtill vill utskottet framhålla angelägenheten av att så enkla och billiga organisatoriska former som möjligt komma till användning.»

Därefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till det av herr Kvarnzelius framställda yrkandet vara med övervägande ja besvarad.

*Ang. bistånd
åt Svenska
lantmännens
bank.
(Forts.)*

Herr statsrådet *Svensson* avlämnade Kungl. Maj: ts propositioner:

nr 177, angående överflyttande av en amanuens vid den pediatrika polikliniken å allmänna barnhuset i Stockholm till den pediatrika polikliniken å kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn därstädes;

nr 195, angående vissa tillbyggnadsarbeten å allmänna barnbörds-
huset i Stockholm;

nr 199, med förslag till förordning om utgörande av en särskild stämpelavgift i vissa fall vid köp, byte eller införsel till riket av pärlor med flera lyxvaror;

nr 202, angående lönefyllnad åt en teologie professor vid universitetet i Uppsala;

nr 203, angående anvisande av medel till tekniska högskolans byggnadskommitté för täckande av ett på grund av skiljedom utgivet belopp;

nr 204, angående bidrag till dövstumläraernas pensionsanstalt;

nr 209, angående dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter;

nr 215, med förslag till grunder för dyrtidstillägg under ecklesiastik-
året 1923—1924 åt dels kyrkoherdar och komminister i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster, dels ock innehavare av prästerliga emeritilöner;

nr 216, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upp-
låtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 217, angående på Sverige ankommande årsavgifter till den inter-
nationella unionen för geodesi och geofysik; samt

nr 221, angående tillfällig pensionsreglering för efterlevande till
delägare i lärarnas vid elementarläroverken gamla och nya änke- och
pupillkassor m. m.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning
av väckta motioner rörande antagande av lag om anstånd för aktiebolag-
get Svenska lantmännens bank med betalning av gäld.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Efter föredragning av Kungl. Maj:ts vid detta sammanträde avlämnade propositioner hänvisades dessa, nr 177, 195, 202, 203, 209, 215 och 217 till statsutskottet, nr 190 till behandling av lagutskott, nr 199 till bevillningsutskottet, nr 204, 210, 211 och 221 till bankoutskottet samt nr 216 till jordbruksutskottet.

Herr **andre vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Med stöd av § 55 riksdagsordningen får jag hemställa, att kammaren måtte medgiva, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts i går och i dag avlämnade propositioner må utsträckas till det plenum, som infaller näst efter 20 dagar sedan propositionerna avlämnades i kammaren.

Denna hemställan bifölls.

Herr *Pålsson* väckte en motion, nr 179, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om motorfordon m. m. Motionen hänvisades till behandling av lagutskott.

Herr *Nilsson, Nils Anton*, avlämnade en av honom och herr *Jönsson* undertecknad motion, nr 180, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av hushållningssällskapen m. m.

Denna motion hänvisades till jordbruksutskottet.

Herr *Gabrielsson* väckte en motion, nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för beredande av lokaler åt en hovrätt över Norrland.

Denna motion hänvisades till statsutskottet.

Greve *Lagerbjelke* väckte en motion, nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag angående vård av kommunskogar, sockenallmänningsskogar samt vissa stiftelsers, föreningars och sällskaps skogar.

Denna motion hänvisades till särskilda utskottet.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades friherre *Adelswärd* för tiden den 5—15 nästinstundande april.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 3,23 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Torsdagen den 22 mars e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Herr statsrådet *Hansson* avlämnade Kungl. Maj: ts propositioner:

nr 141, med förslag till lag om ändrad lydelse av 9 § i lagen den 2 juli 1915 angående anskaffande av hästar och fordon för krigsmaktens ställande på krigsfot (hästutskrivningslag);

nr 213, angående pensionering av vissa i lantförsvarets tjänst anställda eller förut anställda personer;

nr 214, angående pensionsförbättring till verkmästaren E. F. Jonsson och mästaren O. A. Johansson;

nr 218, angående pension å allmänna indragningsstaten åt efterlevande till vissa i försvarets tjänst anställda eller förut anställda personer;

nr 219, angående pensionsförbättring åt löjtnanten A. S. Edström;

nr 220, angående ersättning åt furiren N. L. Strömblads änka och minderåriga barn;

nr 222, angående förhöjd livränta åt daglönaren A. S. Malmberg;

nr 223, angående pensionsförbättring åt flaggkvartermannen A. G. Sjöqvist;

nr 224, angående pension å allmänna indragningsstaten till f. d. fästningsbyggnadsarbetaren O. Bergman; samt

nr 225, angående utbyte av mark, tillhörande Älvsborgs regementets övningsfält.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 64, till Konungen i anledning av Kungl. Maj: ts proposition angående tecknande av aktier i ett för övertagande av aktiebolaget Svenska lantmännens banks rörelse bildat bankaktiebolag.

Anmälades och bordlades statsutskottets memorial nr 36, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om viss ändring i reglerna om avstängning från arbetslöshetshjälp i fall av arbetskonflikt.

Efter föredragning av de denna afton avlämnade kungl. propositionerna blev propositionen nr 141 på begäran bordlagd, varemot de

övriga nu hänvisades, nr 213, 214, 218—220, 223 och 224 till bankoutskottet, nr 222 till statsutskottet samt nr 225 till jordbruksutskottet.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 8,06 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Fredagen den 23 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades protokollen för den 17 och den 19 innevarande månad.

Anmälades och bordlades första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckt motion om skrivelse till Konungen angående framförande från svensk sida av vissa krav i fråga om arbetet för Europas ekonomiska återuppbyggande;

nr 8, i anledning av väckt motion om skrivelse till Konungen angående åstadkommande av ett svenskt initiativ till en vädjan till Amerikas Förenade stater att inträda i det nuvarande folkförbundet och verka för folkfreden m. m.; samt

nr 9, i anledning av väckt motion om skrivelse till Konungen angående åstadkommande av ett svenskt initiativ till att grundsatsen om nationernas självbestämmanderätt må antagas till internationell lag m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 141, med förslag till lag om ändrad lydelse av 9 § i lagen den 2 juli 1915 angående anskaffande av hästar och fordon för krigsmaktens ställande på krigsfot (hästutskrivningslag).

Sammanjämningsförslag i arbetslöshetsfrågan.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 36, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om viss ändring i reglerna om avstängning från arbetslöshetshjälp i fall av arbetskonflikt.

Sedan kamrarna stannat i skiljaktiga beslut beträffande statsutskottets utlåtande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående

ende viss ändring i reglerna om avstängning från arbetslöshetshjälp i fall av arbetskonflikt jämte i ämnet väckta motioner, hade utskottet, i syfte att åstadkomma en sammanjämkning mellan dessa beslut, i det nu föreliggande memorialet hemställt, att riksdagen måtte, båda kammarna med frånträdande av sina förut i ärendet fattade beslut, godkänna ett i memorialet intaget yttrande och förslag i förevarande fråga.

Sammanjämningsförslag i arbetslöshetsfrågan.
(Forts.)

Enligt en vid memorialet fogad reservation hade herrar *C. J. G. Swartz, J. Nilsson* i Skottlandshus, *C. P. V. Nilsson* i Gränebo, *J. L. Widell, O. Bergqvist, P. Nilsson* i Bonarp, *O. Olsson* i Kullenbergstorp, *J. D. Norman* och *P. M. Olsson* i Blådinge ansett, att sammanjämkning i frågan icke kunnat äga rum samt att utskottet bort framlägga förslag till proposition för ärendets avgörande medels gemensam omröstning.

Sedan utskottets hemställan föredragits, begärde flera av kammarens ledamöter, att förevarande memorial måtte bordläggas.

Herr **Möller**: Det lär väl knappast kunna förhindras, att det bordläggningsyrkande, som är framställt i detta sammanhang, också godkännes. Men jag har begärt ordet för att konstatera, att man uppenbarligen från högerns sida, sedan ärendet har förelegat till prövning ända sedan den 13 februari, d. v. s. under fem veckor, icke ens kan visa så mycket tillmötesgående mot de svältande arbetslösa, som nu äro avstängda från arbete, att man tillåter en omedelbar behandling av detta sammanjämningsförslag.

Vad man här vill vinna med en bordläggning, kan jag icke förstå. Jag måste för min del säga, att jag i varje fall icke kan betrakta detta bordläggningsyrkande som annat än ett uttryck för en önskan till ren skadegörelse och såsom uttryck för politiskt okynne.

Jag tillåter mig att nedlägga en bestämd protest emot denna fortsatta, uppenbarligen för hela påsken avsedda förhållning av detta ärende, av vars avgörande flera tusen människors dagliga uppehälle, med familjer och allt vad därtill hör, är beroende. Det förefaller mig vittna om en sådan hårdhjärtenhet gentemot nödlidande, absolut oskyldiga människor, att detta icke kan stämplas som något annat än ett uttryck för, jag upprepar det, rent okynne.

Herr **Trygger**: Herr talman! För min del är det omöjligt att inlägga en gensaga emot herr Möllers uttalande i sådana ordalag, som hans yttrande förtjänar. Jag är icke van att använda ett sådant språk, och under den långa tid, som jag har varit här i kammaren, har jag, det måste jag säga, aldrig hört maken till uttalande i taktlöshet och smaklöshet.

Orsaken till, att bordläggning här har begärts, har varit, att man velat sätta kammaren i tillfälle att taga del av ett sammanjämningsförslag, som ingalunda framstår såsom ett modifierat fastslående av en ståndpunkt, som förut har gjort sig gällande på något håll, utan innebär, kan man säga, en helt annan lösning av frågan än den, som

Sammanjäkningsförslag i arbetslöshetsfrågan. förut har varit före. Det är då en billig fordran, att kammarens ledamöter åtminstone skola få tid att läsa utskottets utlåtande, och det är också en billig fordran, att de bliva satta i tillfälle att närmare överväga detsamma, innan kammaren fattar sitt beslut.

(Forts.)

Herr **Winberg**: Herr talman! Naturligtvis kan jag vara med om att iakttaga alla de parlamentariska former för ärendenas avgörande, som man anser stå i överensstämmelse med grundlagens föreskrifter, men nog måste jag säga mig, att mot bakgrunden av vad som förekommit den allra senaste tiden, synes mig denna åtgärd, som man nu vidtagit ifrån visst håll för att förhindra detta ärendes avgörande nu omedelbart, vara en alltför långt driven formalism vid beaktande av de parlamentariska formerna. Men nog förstår jag det också! Herrarna hava sitt på det torra nu. En fråga, som ni ansett vara för eder den allra viktigaste, fingo ni avgjord i går. Det är således ingen brådska för er, om det är några tusen arbetare, som få vänta längre än skäligt är för att få detta magra lilla ben, som riksdagen möjligen kommer med åt dem sedan. Om de få gå och vänta några veckor till, det intresserar inte herrarna! Men skulle det inte vara skäl i kanske, att man vid en del andra ärendens behandling här också hade slagit vakt om formerna i tillräcklig utsträckning, så att icke detta brådska avgörande av ganska viktiga frågor, som vi nu fått bevittna i riksdagen under de senaste dagarna, hade fått förekomma, och skulle icke det där använda förfarandet också hava bort framkalla herrarnas känslor för vad som varit tillbörligt ur formell synpunkt.

Det är beklagligt, det måste jag säga, när de parlamentariska formerna äro sådana, att det är möjligt att på detta sätt sabotera ett ärendes avgörande, då man i alla fall vet, att avgörandet icke gärna kan komma att träffas i annan riktning än vad som nu här är föreslaget och där det hela sålunda inskränker sig till en liten hämnd, när man icke på annat sätt kan få sin vilja igenom.

Jag skall icke yttra mig om utlåtandets innebörd, huruvida det fortfarande får anses innebära en seger för regeringen eller ej, men jag skulle vilja säga, gentemot det ofta upprepade talet från alla håll nära nog om de gemensamma intressen, som man här vid avgörandet av de politiska frågorna, att här hava vi ett bevis för, hur pass gemensamma intressen det är. När det kommer till kritan, är det dock i alla fall de rent egoistiska intressena, som här göra sig gällande, och man lämnar åsido alla hänsyn till deras intressen, som man icke närmast företräder.

Herr **Petrén, Alfred**: Jag vill gentemot herr Trygger säga, att det är lätt att tala hovsamt, när känslorna icke äro i svall, men det är kanske inte lika lätt att tala så hovsamt, som herr Trygger kanske finner lämpligt, när man är fylld av rättmätig harm. Och det är väl icke underligt, att man är fylld av harm, när man finner, att högerpartiet här begär en bordläggning, som endast kan resultera i, att

tusentals svältande arbetare ännu få dröja ett par veckor, innan de få detta bidrag, som de så väl behöva. Ty det må konstateras, att, såsom vi alla veta, frågan faktiskt ligger så, att det sammanjämningsförslag, som här föreligger, kommer att bifallas. Den nu vidtagna åtgärden ifrån högerens sida kan alltså icke föranleda, att förslaget förkastas, utan den medför endast, som sagt, att de svältande arbetarna få svälta ännu längre.

Sammanjämningsförslag i arbetslöshetsfrågan.
(Forts.)

Herr **Pers**: Jag kan icke avhålla mig ifrån att uttala den mening, att det hade varit lyckligast, om sammanjämningsförslaget tagits utan vidare, särskilt som de värden, som gå förlorade genom det handlingssätt riksdagen visar genom ett sådant uppskov äro högst betydande. Det kommer att bliva en stämning ute i landet genom ett sådant beslut — det må formellt vara hur berättigat som helst — som är beklaglig för landets lugn och välbefinnande och även är beklaglig för det fortsatta arbetet i riksdagen. Det är knappast sådana tider vi leva i att man här har rätt att om en formell sak röra upp en sådan stämning och sådana vågor, som komma att framkallas av ett dylikt handlingssätt ifrån riksdagens sida.

Herr **Swartz**: Herr talman! Jag ber för min del att få på det bestämdaste förklara, att i vårt yrkande på bordläggning ligger absolut ingenting annat än, att det må ges tillfälle åt riksdagen att överväga, hur riksdagen vill ställa sig i en synnerligen viktig fråga. Jag ger herr Winberg fullkomligt rätt däri, att man borde hava givit riksdagen tid även i andra frågor, som under de senaste dagarna hava förekommit. I den delen överensstämma vi fullständigt, men jag kan omöjligt vara med om den konklusionen, att, när vi icke fingo tid att göra det i ett annat avseende, skola vi icke heller hava någon tid att göra det i detta.

Det är en mycket viktig fråga, som här är å bane. Det gäller att ändra de direktiv, som regering och riksdag i fjol gemensamt godkände, och ändra dem på så sätt, att jag för min del har den uppfattningen, att därmed lämnas fritt spelrum åt en mängd krafter, som icke böra ha inflytande på avgörandet av, hur staten skall lämna sin hjälp vid dessa tillfällen. Bland annat skulle man härigenom fastslå, att de arbetslösa hava rättighet till hjälp ifrån statens sida, vilket av både riksdag och regering förut har bestämt avvisats. Det är verkligen en viktig sak och den fordrar ett så noggrant övervägande, att man åtminstone, såsom här förut sagts, bör hinna läsa, vad som är föreslaget, innan man fattar något beslut.

Jag hade verkligen icke trott, att landet låg på det sättet, att det var alldeles klart, att utskottsbeslutet skulle utfalla på det sätt sammanjämningsförslaget här innebär. Jag vet nu visserligen, vilka det är, som uppbara detta sammanjämningsförslag, men jag hade trott, att särskilt de framkomna erinringarna ifrån håll, som står nära den bor-

Sammanjämningsförslag i arbetslöshetsfrågan.
(Forts.)

gerliga delen av dem, som stödjade sammanjämningsförslaget, skulle vara av beskaffenhet att kanske både de personer, som varit med om själva sammanjämningsförslaget, och i all synnerhet de, som icke haft förmånen att få taga del av detsamma, skulle finna det vara skäl i att fundera litet på innehållet samt konsekvenserna av detta förslag.

Det är anledningen, varför vi för vår del ansett, att bordläggning borde äga rum och icke ärendet företagas inför så glesa bänkar, som redan, på grund av det tillkännagivna beslutet om arbetsplenas upphörande egentligen från och med i år, äro att skåda.

Det har talats om, att vi på detta sätt lämna ut folket, de arbetslösa, till svält. Jag har redan förut haft tillfälle att framhålla, att så icke är fallet. Det är ingen, som kommer att svälta härför. Det kan vara fråga om, hur hjälpen skall ges, ifrån det ena eller andra hållet, men det är absolut ingen, som kunnat påstås under denna tid svälta på den grund att han lämnats utan hjälp. Ingen anmälan om den saken har ingått till arbetslöshetskommissionen och ingen anledning finnes att antaga, att förhållandena för framtiden skola gestalta sig på annat sätt. Och förresten vill jag säga herrarna: äro herrarna så absolut säkra på, att i alla händelser det slutliga resultatet skall bliva, att sammanjämningsförslaget tages, så blir ju talet därom, att man genom bordläggningsyrkandet utlämnar vederbörande arbetslösa till svält ännu obegräpligare, eftersom sammanjämningsförslaget innehåller retroaktivitet ifrån första mars. Således skulle det här endast gälla frågan om, var medlen skulle under tiden anskaffas, och herrarna kunna väl icke gärna påstå, att den frågan är av den beskaffenheten, att man icke kan reda sig fram över denna tid utan att den i detta sammanhang löses.

Riksdagens värdighet synes dock efter mitt förmenande fordra, att man gör sig tid att noga övertänka detta förslag, som i så väsentliga delar går emot vad riksdagen förut ansett vara det riktiga och som så lämnar ut användandet av statens hjälp åt godtycke och personliga uppfattningar inom arbetslöshetskommissionen, vilkens sammansättning för framtiden kanske icke är alldeles säker. Jag tror det är nödvändigt att hava direktiv av klar och tydlig beskaffenhet, och det är för att få överväga, huruvida man icke bör hålla fast därvid, och för att åtminstone få klart för sig vad följden blir, om man går ifrån detta, som jag anser, att man bör hava tid, så att man kan komma underfund med den saken.

Herr Lindhagen: Bakom det framställda yrkandet om bordläggning ligger väl ytterst, om det skall hava någon praktisk betydelse, också den förhoppningen, att man skall kunna avslå sammanjämnningen genom någondera kammarens beslut. Jag föreställer mig, att det är detta, som man syftat på, och då kan det ju sägas ligga någon mening i bordläggningsyrkandet. Emellertid vill jag gent emot herr Möller säga, att det icke bara är högern, som har den uppfattningen om bordläggningen, utan att det även, efter vad jag hört, är vissa medlemmar av bondeförbundet, och vidare också, om jag så får uttrycka mig, Stock-

holmsliberalismen, som stå bakom bordläggningsyrkandet. Jag tycker, att man skall vara rättvis och icke bara lägga klandret på högern, som fullföljer sina klara linjer, utan fördela sitt bekymmer jämnt över hela linjen.

Otvivelaktigt ligger det, såvitt jag förstår, något i herr Winbergs påpekande. Här har nu varit en byteshandel i själva verket, som vi veta. Då bör lojaliteten ifråga om bytet också vara, att man fullföljer det å ömse sidor. Men det är så i världshistorien och även i vår lilla historia, att, när den ene fatt, såsom det skedde i går, sitt på det torra, är han icke bunden längre, ty hans intresse har svalnat, och därför fullföljer han icke byteshandeln, då det gäller den andra sidan, utan utnyttjar sina maktmedel för att kunna ensidigt inkassera en vinst och låta den andra parten bliva bet.

Nu vilar det ett försonande drag i alla fall, herr talman, över denna begäran om bordläggning, och det är, att alla ledamöter, som begärt bordläggning, tillhöra dock den rena evangeliska läran. Jag för min del har yrkat på avskaffande av den rena evangeliska läran och införande i statsstyrelsen i stället av kristendom. Jag kan således konstatera, att vad som här tilldragit sig är ett stöd för nämnda motions stora befogenhet.

Man klagar över Ruhrinvasionen och omöjligheten att åstadkomma försoning i världen, men vi se här, att de kristliga intressena icke ens vilja hålla ingången kohandel, utan så snart den avslutats, så fullföljer man en annan aktion för egen räkning.

Herr **Ekman, Carl Gustaf**: Jag hade icke tänkt begära ordet, då det nu icke kan, så vitt jag förstår, på grund av bordläggningsyrkandet bliva fråga om någon saktidiskussion beträffande innehållet i det föreliggande förslaget. Men då man här ifrån herr Swartz' sida givit uttryck åt den meningen, att det föreliggande förslaget innebär ändring i förutvarande direktiv och att ur sådan synpunkt man här skulle stå på en annan ståndpunkt än den, som tidigare intagits i utskottsförslaget, så ber jag däremot få säga, att jag omöjligen kan biträda en sådan uppfattning.

Det, som skilde, sakligt och faktiskt, regeringspropositionen från utskottsförslaget var, att regeringspropositionen förutsatte, att under vissa förhållanden arbetslöshetshjälp skulle utgå åt till yrke, som befinner sig i konflikt, hörande arbetare. Utskottsförslaget hävdade den meningen, att en sådan arbetslöshetshjälp icke kunde ifrågakomma, därför att det innebar, att staten därmed uppger sin neutrala ståndpunkt. Detta var den föregående stridens kärnpunkt. I den kärnpunkten står det nuvarande förslaget fullt och helt på den tidigare utskottsständpunktens grund. Det avseende, vari detta förslag medför ändring, är, att genom ett bifall till detsamma de från ett yrke utsöndrades ställning skulle bliva i viss grad förmånligare än efter det tidigare förslaget. Men det innebär icke i något avseende ett förändrat ståndpunktstagande till den *faktiskt omskridda frågan*. Jag har sett, att ett uttalande i sådan

Sammanjämningsförslag i arbetslöshetsfrågan.
(Forts.)

Sammanjäkningsförslag i arbetslöshetsfrågan.

(Forts.)

riktning blivit gjort och att en sådan tydning velat inläggas i det föreliggande förslaget, men jag bestrider bestämt riktigheten av en sådan tolkning.

Jag skall vid detta tillfälle och i detta sammanhang icke yttra mig vidare, då, som här sagts, när det gäller ett bordläggningsyrkande, diskussionen ju icke bör röra sig om annat än behörigheten eller icke av detta bordläggningsförslag. En hemställan om bordläggning brukar man ju aldrig göra något försök att förhindra och det har icke heller gjorts något dylikt försök i nu förevarande fall.

Herr **Kvarnzelius**: Herr greve och talman: Jag ber till en början att få ge min fulla anslutning till vad herr Pers yttrade i denna fråga. Dessutom vill jag tillägga några ord.

För min del vill jag ifrån början säga, att jag givetvis, när det begäres bordläggning av detta ärende, är villig att lojalt foga mig häri. Men i det här fallet är det tydligt, att det gäller att mer än vanligt noga överväga sina handlingar, då man begär ett ärende av denna beskaffenhet ytterligare på bordet. Det kan ju icke undgås, att detta måste ses emot bakgrunden av den behandling, som ärendet tidigare haft och mot bakgrunden av, att det här gäller personer, som icke hava så värst lätt att få på kredit, mot säkerhet i vad riksdagen eventuellt kan komma att besluta efter påskferierna. Det är därför jag tycker, att de, som nu yrka bordläggning av detta ärende, taga ett stort ansvar på sig.

Vi hava inom statsutskottet försökt behandla ärendet med all skyndsamt, sedan det äntligen kom i det läget, att utskottet kunde taga befattning med det, och vi offrade nästan hela natten mellan onsdagen och torsdagen för att kunna få fram ett förslag från utskottet, som riksdagen skulle pröva. Statsutskottet sammanträdde under gårdagen kl. 9 för att få detta ärende behandlat. Det yrkades då inom utskottet bordläggning av ärendet. Vi voro lojala och togo ett nytt sammanträde kl. 4, och därvid beslöts detta sammanjäkningsförslag.

Det vill därför förefalla mig, som om det borde ha varit möjligt för kamrarna att, innan de taga sina påskferier, slutbehandla detta ärende. Det måste dock konstateras, att i går kl. 3 e. m. voro 135 ledamöter, ja, 137 om man räknar med talmannen och den avlagda sedeln, närvarande och deltog i handläggningen av ett ärende, och det skulle icke förvåna mig mycket, ifall många av dem det här gäller att besluta för, frågade sig: Var det nu så nödvändigt, att riksdagsmännen hals över huvud skulle ge sig hem ifrån riksdagen, och kunde de icke ha offrat åtminstone en dag till för att få denna, för oss så viktiga fråga avgjord? Det är icke att förvåna sig över om de stackars arbetslösa göra sig dessa frågor och det är ur den synpunkten, som jag för min del icke har kunnat underlåta att uttala, vad jag här har sagt.

Herr **Möller**: Jag förstår synnerligen väl, att det kan, om uttrycket tillåtes, svida en smula i skinnet, då man ger uttryck för en naturlig harm inför vad som här försiggår, men jag har för vana att

kalla en katt för en katt och en skurk för en skurk. • Man kan tvista om taktlöshet och smaklöshet i sådana här ting, men sedan jag hört motiveringen för detta bordläggningsyrkande, som efter min uppfattning är synnerligen skruvad, så känner jag mig så mycket säkrare på, att mina förut fälda omdömen träffat huvudet på spiken.

Sammanjämningsförslag i arbetslöshetsfrågan.
(Forts.)

När jag hörde t. ex. herr Swartz till försvar för detta bordläggningsyrkande säga, att det ju icke kan vara riktigt, att människor svälta, då det föreslås, att den här hjälpen, som de skulle få enligt sammanjämningsförslaget, skall utgå retroaktivt, så kan jag icke se annat än, att man tillgriper fullkomligt ohållbara nödargument. Det finns nog ingen, som förskottar åt människor, som efter att till stor del hava gått arbetslösa i över två år, nu i fem veckors tid fått vänta på riksdagens avgörande av ärendet och som skola få vänta ännu 14 dagar till, därför att, som man säger, man behöver ytterligare överväga de förslag, som föreligga. Ånej, det är alldeles klart, att det icke finns hos dem, som här begära bordläggning, ett spår av intresse för de arma människors öde, som detta förslag avser att hjälpa, och det är det, som jag för min del anser böra här slås fast.

Ett bordläggningsyrkande hade varit fullkomligt normalt, om icke påskferierna nu hade inträtt. Ingen människa skulle hava sagt ett ont ord om ett bordläggningsyrkande, om så icke hade varit fallet, men det kan ju hända, att herrarna icke varit så intresserade heller för bordläggningsyrkandet, därest icke denna bordläggning hade medfört ett så långt uppskov, som det här är fråga om.

Jag vill slutligen endast säga, att jag anser, att de omdömen, som jag fällt om denna sak, de må för övrigt ur smakens synpunkt betraktas hur som helst, äro berättigade och befogade och att vad som senare här förekommit under debatten ingalunda har bevisat motsatsen.

Herr Winberg: Herr talman! Jag föranleddes verkligen att begära ordet med anledning av herr Swartz' yttrande. Beträffande frågan, huruvida en hel del människor få gå och svälta, om man handlar på det ena eller andra sättet, gjorde han gällande, om jag fattade honom rätt, att det icke »ingått några meddelanden om», att folk verkligen svälter. När jag hörde detta uttalande, rann i mitt sinne historien om en kyrkoherde uppe i Dalarna, som, strax efter det Karl XII blivit konung, valde såsom ingångsspråk till en predikan följande ord: Ve det land, vars konung är ett barn. I anslutning härtill skulle jag vilja säga: stackars det folk, vars representanter hava så liten känning med de verkliga förhållandena ute i landet, att de i detta ögonblick kunna stå och säga, att det icke ingått några meddelanden om, att folk svälter. Det må nu vara, att inga officiella dokument kanske föreligga därom, att någon direkt svultit ihjäl, men nog skall man vara ganska verklighetsfrämmande, om man i detta ögonblick vill göra gällande, att icke en hel del människor gå och svälta.

Å andra sidan skall jag gärna medgiva, att om detta utskottsför-

Sammanjämb-
ningsförslag i
arbetslöshets-
frågan.
(Forts.)

slag i dag antages, skall detta icke förhindra, att en hel del människor fortfarande komma att svälta. Men ett antagande av utskottets förslag vore dock ett magert ben — ett mycket magert påskalamm visserligen, det skall jag erkänna — men i alla fall så pass mycket, att man icke får den bestämda uppfattningen, att man härvidlag fullständigt saboterar arbetarnas intressen utan andra skäl än på grund av den rena formalismen.

Jag tror också, att detta kan vara en ganska hälsosam lärdom för regeringen och regeringspartiet, då de här se, hur pass mycket man många gånger, när det verkligen gäller, har för all sin undfallenhet gentemot de borgerliga kraven.

Herr **Fehr**: Herr greve och talman! Då jag instämt i bordläggningsyrkandet, ber jag att få avgiva en personlig deklaration om anledningen därtill.

Frågan om arbetslöshetsdirektiven har sedan länge varit en av de för samhället viktigaste bland de frågor som för närvarande stå på dagordningen. När jag i dag klockan 5 minuter i 10 kom till riksdagen, såg jag för första gången det utskottsmemorial, som nu föreligger. Jag bekänner, att jag begick en försummelse, då jag icke infann mig vid gårdagskvällens bordläggningsplenium. Jag måste erkänna detta och även stå för det, och jag vill icke åberopa det skäl, som till äventyrs skulle kunna anföras såsom ursäkt för min frånvaro då.

Herr Winberg yttrade, att han var upprörd över, att ett stort antal arbetare nu skola gå utan understöd endast på den grund, att det har begärts en formellt berättigad men enligt hans mening materiellt oberättigad bordläggning. Jag delar herr Winbergs indignation, men riktar den icke mot dem, som begärt ärendets bordläggning för att vinna det nödiga rådrom, som riksdagsordningen medgiver, utan mot dem, som här synas förutsätta, att riksdagen skulle åtskiljas utan att före påsk taga definitiv ståndpunkt till detta problem. När jag biträdde bordläggningsyrkandet, förutsatte jag icke något annat, än att riksdagen, sin plikt likmätigt, så snart ske kunde, åter skulle samlas för att slutligen pröva detta ärende.

Herr Möller yttrade, att man kanske icke hade varit så intresserad av att begära bordläggning, om uppskovet därigenom icke blivit så långvarigt, som det nu enligt hans mening kommer att bliva. Häremot vill jag endast invända, att om påsken icke hade varit så omedelbart förestående, hade den slutliga handläggningen icke inträffat så snart efter den första bordläggningen som nu skulle ske genom den korta tidsfristen mellan klockan 8 i går afton och klockan 10 i dag på morgonen.

Herr **Wohlin**: Herr talman! Det förelåg i onsdags icke mindre än tre olika förslag till lösning av denna fråga, och jag tillät mig under

debatten framhålla, att det var ganska svårt särskilt för dem, som ej i likhet med statsutskottets ledamöter haft tillfälle att under de gångna veckorna direkt syssla med ärendet, att välja mellan dessa olika alternativ, vilka enligt vad jag då framhöll vart för sig hade vissa fördelar och vissa olägenheter.

Det sammanjämningsförslag, som nu har framlagts, är på åtskilliga punkter rätt svårt att bedöma. Det är visst icke så lätt att i all hast taga ståndpunkt till åtminstone tre viktiga punkter, som ingå i memorialet. Då jag bland många andra anslutit mig till bordläggningssyrkandet, är detta mitt handlingsätt förestavat av en önskan att få tillfälle att verkligt pröva den realfråga, som här föreligger till behandling. Jag ber dessutom få erinra därom, att alla hade tänkt sig, att riksdagsarbetet skulle hava avslutats senast onsdagen före påskferierna eller möjligen på torsdagen. Nu har på grund av förhållanden, som blivit kända först under de sista dagarna, sammanträdet här i dag utsatts, och ett stort antal av kammarens ledamöter hava icke varit beredda på detta fredagssammanträde, utan hava, många på grund av viktiga göromål i hemorten, nödgats resa hem. Jag tror det vara skäligt och riktigt att man, när en stor fråga som den förevarande kommer före på en dag, som icke varit förutsedd för så många ledamöter av kammaren, hemställer om ett uppskov, så att man bereder dessa nu frånvarande tillfälle att deltaga i ärendets avgörande.

Jag får gentemot herr Winberg inlägga en bestämd protest med anledning av ett hans yttrande, som gick ut på, att sedan en del ledamöter av kammaren under gårdagen skulle hava fått sina önskningar tillgodosedda med avseende å ett visst bankinstitut, de nu skulle vara beredda att eventuellt intaga en friare ställning till den föreliggande frågan, än de eljest skulle hava gjort. Denna insinuation är av synnerligen grav natur, och jag får för min del så mycket mera tillbakavisa densamma, som jag i går, då fråga var om sagda bankinstitut, röstade för återremiss, alltså för något uppskov även med det ärendets slutliga avgörande. I logisk överensstämmelse härmed har jag nu i likhet med andra kammarens ledamöter begärt bordläggning av detta sammanjämningsförslag.

Mot talesmannen för det socialdemokratiska partiet på stockholmsbänken och flere talare med honom får jag anföra, att det icke förhåller sig så, att »varje spår av intresse» saknas för de arbetslösa hos dem av kammarens ledamöter, som begärt denna bordläggning. Alla de som i onsdags röstade för utskottets förslag biträdde ju en lösning av den föreliggande frågan, som utan minsta tvivel hade lämnat möjlighet för en omfattande hjälp åt de oförvällat arbetslösa järnbruksarbetarna. Det förefaller mig föga lämpligt att på ett sådant sätt söka misstänkliggöra en mängd ledamöter av kammaren, därför att de i ett mycket grannliga ärende som det föreliggande hava en avvikande mening mot talaren i fråga och hans meningsfränder. Jag tror för övrigt icke heller, att detta uppskov på en kortare tid, för ifrågakommande arbetslösa ute vid

Sammanjämningsförslag i arbetslöshetsfrågan.
(Forts.)

Sammanjäkningsförslag i arbetslöshetsfrågan.
(Forts.)

järnbruken kommer att medföra så svåra följder, som den ärade talaren gjorde gällande, och detta så mycket mindre som efter vad jag anförde under onsdagsdebatten, ett ganska stort antal av dessa arbetslösa enligt arbetslöshetskommissionens egna iakttagelser icke voro anträffbara vid den nyligen verkställda individualundersökningen, av det skäl att de voro ute på andra ställen i kommunen eller trakten, där de redan förskaffat sig arbete.

Beträffande den divergens, som föreligger mellan sammanjäkningsförslaget och utskottsförslaget av i onsdags, får jag säga, att detta är en fråga, som i dag icke föreligger till behandling, sedan bordläggningsyrkande nu framställts.

Herr **Nilsson, Johan**, i Skottlandshus: Herr greve och talmän! Jag skall villigt erkänna, att när jag i dag gick till detta sammanträde, gjorde jag det i den tron, att man skulle låta detta ärende expedieras utan vidare. Å andra sidan förvånar det mig icke alls, att det finns ledamöter av kammaren, som yrka på frågans bordläggning. Jag tycker icke heller, att det är något att vara så förfärligt upprörd över. Man vet i alla fall, att detta sammanjäkningsförslag tillkommit under nattens mörka timmar, en natt mellan tvenne synnerligen arbetstyngda dagar. Det kan ju då hända, att det kan vara skäl även för dem, som skrivit detta sammanjäkningsförslag, att noga tänka efter vad de föreslagit.

Vad beträffar de arbetare som nu måste vänta på det arbetslöshetsunderstöd, som de enligt förslaget skulle hava fått, förhåller det sig ju så, att det rör sig om kanske tre eller fyra tusen, men samtliga dessa arbetare torde tillhöra de väl organiserade facken. Dessa fackorganisationer lära, enligt de upplysningar vi fingo under sakdebatten, icke sakna ekonomiska resurser. Om man alltså är övertygad om, att förslaget kommer att gå igenom, torde det icke vara svårt att giva detta tillkänna, och då torde det icke heller vara svårt för fackorganisationerna att i förskott utbetala de belopp, som de äro säkra på att efter påsk få tillbaka. Skulle de icke själva vara säkra på, att så blir fallet, är det ju icke underligt, om andra tveka, om förslaget kommer att gå igenom eller icke.

Det är icke ur vägen att erinra om, att det här gäller tre à fyra tusen väl organiserade arbetare. Dessa arbetare skola genom detta förslag komma i en särskild gynnad undantagsställning, när det väl kommer att tillämpas. Men när man jämför dessa arbetare med de tio tusentals arbetare, som icke komma i denna undantagsställning — jag tänker därvid särskilt på en mängd jordbruksarbetare och andra arbetare — finner man, att det är en hel del, som icke bliva föremål för statsmakternas skydd på ett sådant sätt, som här ifrågasatts för dessa andra arbetare. När man talar om dem, som eventuellt gå och svälta, är det skäl i att även erinra sig dem, som befinna sig i sämre belägenhet än de arbetare, som man nu så brådskande vill hjälpa.

Herr **Trygger**: Herr greve och talman! Min ärade vän herr Lindhagen hade ett yttrande, som jag måste bemöta. Han sade, att det skulle hava förelegat en byteshandel vid denna frågas avgörande och avgörandet av den fråga, som i går behandlades, samt att det vore malhonnet att, sedan byteshandeln fullgjorts från den ena sidan, man då vägrade att fullgöra den från den andra. Ja, jag instämmer med honom däri, att om en byteshandel förelegat, vore det verkligen malhonnet, om den ena parten icke fullgjorde vad den lovat, medan den andra fullgjort vad som överenskommelsen ålagt honom. Men för min personliga del — och mitt uttalande betyder väl något, då jag är ordförande i det nationella partiet här i kammaren — vill jag förklara, att jag icke känner till någon dylik överenskommelse. Jag har icke heller hört, att någon medlem av det parti, som jag har äran tillhöra, varit med om någonting dylikt. För min del har jag i den under gårdagen avgjorda frågan intagit samma ståndpunkt hela tiden. Jag har nämligen röstat för en motion, som väckts av herr Gustafsson, men då denna motion icke hade någon utsikt att gå igenom, röstade jag för återremiss och var till och med villig att uppge mina betänkligheter mot moratorium för att kunna möjliggöra en dylik återremiss för ärendets ytterligare prövning. Jag står för min del — och det gör även det parti jag tillhör — fullt fri från varje misstanke i förevarande avseende.

Herr Winberg hade ett yttrande om, att kammaren genom uppskottsbeslutet skulle bedriva sabotage. För ett sådant uttalande ligger till grund en ganska egendomlig uppfattning om riksdagens ställning. Att en sådan mening föreligger från herr Winbergs sida, är i själva verket icke så onaturligt, ty herr Winberg tillhör ju ett parti, som icke erkänner representationens auktoritet utan har en helt annan samhällsuppfattning. Herr Winberg hyllar en diktatur, som stödjer sig — ja, jag skall icke använda något starkt uttryck — på helt andra element än dem, vilka äro representerade i vår riksdags kamrar. Då är det ju klart, att så snart kamrarna icke vilja vara med om någonting, som han och hans parti samt meningsfränder i övrigt anse lämpligt, detta enligt hans mening är ett slags sabotage, något oberättigat, men för oss andra kan det icke komma i fråga att godkänna en dylik uppfattning. Jag kan heller icke tänka mig, att någon medlem av det socialdemokratiska partiet skulle kunna hysa den åsikten, att riksdagen icke har rättighet att noga överväga, innan den fattar sina beslut. Vi hörde ju hans excellens herr statsministern för några dagar sedan i andra kammaren uttala, att han ansåge sig hava behov av att äga ett parlamentariskt stöd. Han fordrade icke, att detta parlamentariska stöd skulle vara alltför starkt, utan ansåg att det vore tillräckligt, om det kom från andra kammaren. Hans meningsfränder ha efteråt sagt, att detta parlamentariska stöd låg i den röst, som vid den viktiga frågans avgörande i andra kammaren lades på regeringssidan utöver de röster, som funnos på den andra sidan. Man kan icke tänka sig ett kraftigare erkännande av representationens betydelse, än när en regering, som är så stark

Sammanjämningsförslag
arbetslöshetsfrågan.
(Forts.)

Sammanjäkningsförslaget i arbetslöshetsfrågan. — som den nuvarande, kan finna ett erforderligt parlamentariskt stöd i *en enda rösts* majoritet i *den ena* av riksdagens kamrar.

(Forts.)

Herr Möller gjorde gällande — det har visserligen bemötts av herr Wohlin, men jag måste ändå taga upp saken — att det icke funnes ett spår av intresse för de arma fattiga hos dem, som önska bordläggning av denna fråga. Vi hava vidare hört, hurusom herr Winberg gentemot herr Swartz gjorde gällande, att herr Swartz skulle hava förnekat, att det finns fattiga människor, som äro i behov av understöd. Någoting sådant har ju ingalunda av herr Swartz uttalats. Han sade endast, att de arbetare, som skulle träffas av det eventuella beslutet i arbetslöshetsfrågan, i sitt nödläge mycket väl kunde påräkna hjälp och stöd från annat håll.

Vad intresset för arbetarna beträffar, kan man hava ett olika slags intresse för arbetarklassen. Den skara arbetslösa arbetare för vilken det socialdemokratiska partiet, och herr Möller nu särskilt, för talan, anser, att inga andra partier och framför allt icke högern har något intresse för arbetarna, utan att detta intresse är ett privilegium för herr Möller och hans parti. Arbetarna här i Sverige bestå emellertid icke bara av nödlidande arbetare, utan den stora massan arbetare äro sådana som arbeta och hava sin arbetslön. Det är därför en synnerligen viktig fråga att avgöra direktiven för arbetslöshetsunderstöd. Man får icke ställa saken på det sättet, att man därigenom drager allt flera arbetare från det produktiva arbetet in i klassen av arbetslösa. Detta är skälet till att man måste vara så försiktig. Man får icke vara sentimental, när man avgör arbetslöshetsfrågan, utan man måste avgöra den med objektivt och opartiskt lugn. Annars kan det hända, att vad som kan förefalla såsom något ytterst människovänligt, när man föreskriver direktiven för arbetslöshetsunderstöden, i själva verket kommer att rycka brödet undan den stora massan av arbetande arbetare. Det är detta stora intresse för arbetarklassen i sin helhet, som jag vågar påstå finnes hos högerpartiet och de övriga borgerliga partierna i icke mindre grad än hos herrar socialdemokrater.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag föranledes att yttra mig ännu en gång av ett uttryck, som fälldes av min gode vän herr Nilsson i Skottlandshus. Han sade, att de, som icke varit med om det här sammanjäkningsförslaget, böra hava anledning att tänka på de omständigheter, varunder detsamma uppkommit; det är resultatet av ett verk, som skedde under nattens mörka timmar, och därför vore det icke så märkvärdigt, om det var bristfälligt och man hade anledning och behov av att tänka på saken. I detta avseende vill jag erinra om, hurudant läget var i statsutskottet. För att det skulle bli möjligt att fatta beslut före påskferierna, var det nödvändigt, att man under den ifrågavarande natten kom till ett positivt resultat. Högersidan i denna kammare samt jag för min del och mina meningsfränder voro eniga om en sak, nämligen att intet uppgivande av statens neutralitetsställning finge ske i sammanhang med ordnande av arbetslöshetsfrågan. I detta

avseende föreligger full enighet oss emellan, men det förefanns en skillnad därutinnan, att vi, jag och mina meningsfränder, ville, med bibehållande av den tidigare ställningen, att man skulle söka så långt som möjligt och så snabbt som möjligt, i den mån man fann, att en förändrad tillämpning av den förut gällande regeln kunde ske, komma de arbetslösa till hjälp. Det fanns, kan jag i detta sammanhang meddela, ett mera starkt intresse hos oss att komma till ett positivt resultat. Det var så, att vi genast sökte att få till stånd en delegation, sammansatt av alla partier, för att överlägga om sammanjämningsförslaget, och det hade även där nämnts vissa ledamöter av högerpartiet, och dessa anmodades att inträda i delegationen, men de förklarade för sin del, att de icke ville deltaga i detta arbete. Det var själva utgångspunkten för det arbete, som utfördes i detta fall.

Nu ha sedermera såväl i pressen som på annat håll — jag ber att ännu en gång få återkomma till denna sak, därför att det kanske bör sägas till ledning för den följande diskussionen under den tid frågan är bordlagd — gjorts gällande att man här i sammanjämningsförslaget intagit en ny ståndpunkt. Jag vill bestämt bestrida den saken. *Propositionen* innebär en ändring i de förut gällande direktiven för meddelande av arbetslöshetshjälp och understöd. I det förslag, som nu föreligger, säges uttryckligen ifrån, att det som här föreslås avser *ett fullständigt av de under fjolåret meddelade direktiven*, varav följer att dessa direktiv helt skulle gälla även i fortsättningen. Det är i denna belysning sammanjämningsförslaget bör ses, och om man icke gör det, gör man sig skyldig till den blunder, som man i vissa pressorgan velat tillvita oss, som varit med om detta sammanjämningsförslag. Det är i belysning av, att fjolårets direktiv fortfarande fullständigt skola gälla, som detta aktstycke bör ses, vilket även som sagt uttalas tydligt och klart i sammanjämningsförslaget. Det är detta som hela tiden utgjorde den grundväsentliga skillnaden mellan Kungl. Maj:ts proposition och det föreliggande sammanjämningsförslaget.

Jag kan däremot givetvis villigt erkänna, att nog har man arbetat under en oerhörd press hela denna tid. Det arbete, som i detta avseende utfördes, var sådant, att man, efter att ha på onsdagen arbetat inom riksdagen 12 à 14 timmar, fick fortsätta hela natten, och vidare var man i gård i färd med behandlingen av andra ärenden hela dagen. Givetvis har man sålunda här icke haft tillfälle till den lugna och objektiva prövning av ärendet, som under normala arbetsförhållanden är möjlig.

Herr **Möller**: Herr talman! Jag är uppkallad av herr Tryggers yttrande. Han förklarade, att högerpartiet har åtminstone ett lika starkt intresse för arbetarklassen som t. ex. socialdemokraterna. Jag kan naturligtvis icke säga, att en sådan deklaration *måste* vara oriktig, men jag kan konstatera, att högern har lyckats på ett förvånansvärt skickligt sätt att vid varje avgörande, som skolat träffas, inför arbetarnas ögon åtminstone, dölja sitt varma intresse för deras sak. Det är verkligen anmärkningsvärt, att man aldrig lyckats få arbetarna att för-

Sammanjämningsförslag i arbetslöshetsfrågan.
(Forts.)

Sammanjämkningsförslag i arbetslöshetsfrågan.
(Forts.)

stå, hur stort intresset från högerens sida för deras väl är. Det är dock alldeles uppenbart, att när nu det budet till de arbetslösa går ut, att de bara på grund av en nyck skola få vänta ytterligare fjorton dagar, då är det åtminstone alldeles säkert, att de icke komma att förstå den omtanke om deras väl, som tager sig sådant uttryck. De komma icke heller att kunna begripa, att om sammanjämkningsförslaget skulle bli antaget, man därmed skulle riskera, att hären av de arbetslösa skulle komma att växa, såsom jag förstod, att herr Trygger menade. Det uttrycket, att om man tager ett förslag av denna beskaffenhet, antalet arbetslösa skulle växa, innefattar i sig *hela det misstroende mot arbetarna*, som enligt min uppfattning har i allt väsentligt utmärkt högerens politiska gärning. Ty icke visar erfarenheten, att den svenska arbetaren i annat än rena och för samhällets del tämligen betydelslösa undantagsfall hellre går arbetslös och uppbär arbetslöshetsunderstöd, än han försöker att med arbete ärligt förtjäna sitt uppehälle. Icke visar erfarenheten sådant! Men herr Tryggers yttrande förutsätter ju, att det skulle vara på det sättet.

Härtill kommer, att även om sammanjämkningsförslaget antages, är det icke så, att det understöd, som erhålles, därigenom blir ökat. Även om man hyser aldrig så stort misstroende till arbetarklassens önskan att få arbeta för betalning, så kan omöjligen detta lilla understöd utgöra en lockelse för dem att avsluta sina arbeten och gå arbetslösa för att få del av detsamma. Jag endast gör dessa invändningar, därför att jag tror, att det är av vikt, att man klargör för sig, att hela det resonemang, som herr Trygger nu stödjer proklamationen om sin arbetarvänlighet på, uppenbarligen måste vara oriktig.

Jag vill även säga ett ord beträffande den byteshandel, om vilken här talats. Jag får därvid för min del förklara, att jag icke känner till någon sådan handel. Man har sagt på vårt håll, att det vore ganska berättigat, om man från den borgerliga sidan visade mot de arbetslösa en smula av den generositet, som vi anse oss hava visat mot insättarna och även i vissa fall mot aktieägarna i den bank, om vilken riksdagen nyss fattat beslut. Men det har aldrig gjorts som villkor och det har aldrig varit tal om någon byteshandel. Vi hava endast gjort en vädjan, som var och en tämligen lätt borde förstå och som enligt min mening är fullkomligt berättigad. Vi anse oss hava uppträtt på ett väsentligt humanare sätt gent emot de människor, som riskerat att göra förluster genom Lantmännens bank, än vad vi anse att våra motståndare i denna sak uppträtt mot de arbetslösa.

Herr **Winberg**: Jag skall av lätt begripliga skäl i detta ögonblick icke ingå i någon vidlyftigare debatt med herr Trygger angående spørgsmålet, vilken form av diktatur som är att föredraga framför andra former. Jag vill endast i detta sammanhang säga, att jag är fullständigt överens med honom därom, att den diktatur, som jag allt mer och mer blivit övertygad om blir ofrånkomlig under ett visst tidsskede, den är av betydligt annan beskaffenhet än den diktatur, som herr Trygger och

hans parti och hela hans klass ha varit med om att praktisera under årtionden.

Jag kan också vara överens med herr Trygger därom, att högern har rätt, eller att vem som helst har rätt, att här yrka på bordläggning — jag säger tyvärr har den full rätt därtill — men detta är en rätt, som särskilt under nuvarande förhållanden bör handhavas med ganska stor försiktighet, ty om man för oförsiktigt handskas med denna rätt, är det möjligt, att det inträffar, att denna rätt varder från eder tagen en vacer dag.

Jag är också överens med herr Trygger om att man icke skall behandla arbetslöshetsfrågan ur sentimentalitetens synpunkt. När arbetarklassen kommit dithän, att den icke i alltför hög grad skattar åt sentimentalitet, kan det hända, att det blir omöjligt att, såsom det nu alltför ofta inträffar på grund av ren formalism, man topp rider förhållandena på sådant sätt, som en minoritet gång efter annan visat sig kunna göra.

Jag vill till sist säga, eftersom det frågan bragts på tal av herr Trygger, att jag aldrig varit så övertygad, som jag blivit i dag av vad som inträffat här, om att det fordras nog kraftigare saker än att prata och att fatta en massa resolutioner för att få bukt på den nu gällande diktaturen i samhället.

Herr Trygger: Jag vill säga ett ord till herr Möller med anledning av hans svar till mig. Jag ber honom endast, att han ville taga del av den arbetslöshetspolitik, som har förts i Danmark, och se vilka resultat den lämnat. Då tror jag, att han skall förstå mycket av vad jag sade, när jag påpekade nödhjälpsdirektivens betydelse för arbetslösheten.

Vad herr Winberg beträffar, så må han gärna mobilisera sina maktresurser. Han kan vara säker på att makt möter makt.

Herr andre vice talmannen: Jag vill icke för min del på något sätt misstänkliggöra de motiv, som föranlett åtskilliga av herrarna att begära ärendets bordläggning. Jag vill gärna förutsätta fullt aktningvärda motiv för detta yrkande. Men i likhet med min ärade vän, herr Pers, kan jag icke underlåta att betona, att jag tror som han, att det är betydande sociala och samhälleliga värden, som sättas på spel genom en sådan åtgärd som den, varom man här framställt yrkande. När nu riksdagens andra kammare har kunnat gå in på realbehandling av denna fråga, tycker jag dock, att det vore egendomligt, om icke första kammaren kunde göra detsamma. Utskottets betänkande är ju helt kort, och jag tror att, om vi ginge in på realbehandling och de olika talesmännen från utskottet finge tillfälle framlägga sin syn på saken, skulle var och en få alldeles tillräcklig tid och tillfälle att skapa sig ett omdöme i frågan, så mycket mer som den länge varit under behandling. Jag tillåter mig därför rikta en vördsam hemställan till de herrar, som yrkat bord-

Sammanjämningsförslag i arbetslöshetsfrågan.
(Forts.)

Sammanjäkningsförslag i arbetslöshetsfrågan. laggning, om de icke kunde frånträda detta yrkande och låta oss gå in på realbehandling av saken.

(Forts.) Herr talmannen yttrade, att då flera ledamöter begärt att förevarande memorial skulle bordläggas, detsamma jämlikt § 59 riksdagsordningen komme att åter göras vilande.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag får med stöd av § 55 riksdagsordningen hemställa, att kammaren måtte besluta, att motionstiden för de i går kväll avlämnade kungl. propositionerna måtte utsträckas till det plenum, som infaller näst efter tjugo dagar från propositionernas avlämnande.

Denna hemställan bifölls.

Ordet lämnades till herr **Thulin**, som anförde: Jag hemställer, att statsutskottets memorial nr 36, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om viss ändring i reglerna om avstängning från arbetslöshetshjälp i fall av arbetskonflikt måtte sättas först bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för torsdagen den 5 april, varigenom möjliggöres, att man redan nämnda dag kan behandla denna fråga och icke på lördagen, såsom annars skulle bliva fallet.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11,20 f. m.

In fidem

G. H. Berggren.
